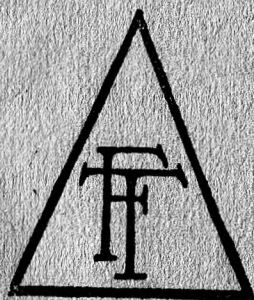

FRANKLIN ALMANACH

1933

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

NAPTÁR
AZ 1933. ÉVRE

JANUÁR

FEBRUÁR

MÁRCIUS

1 Vasár. A Újév	1 Szerd. Ignác pk.	1 Szerd. Hamv. sz.
2 Hétfő Jézus n.	2 Csüt. Gysz. B.A.	2 Csüt. Szimpl. p.
3 Kedd Genovéva	3 Pént. Balázs pk.	3 Pént. Kunig.
4 Szerd. Titusz pk.	4 Szom. K. András	4 Szom. Kázmér
5 Csüt. Teleszf. p.		
6 Pént. Vízker.	5 Vasár. A5 Ágota	5 Vasár. A1 Invoc.
7 Szom. Lucián	6 Hétfő Dorottya	6 Hétfő Perpetua
	7 Kedd Romuald	7 Kedd A. Tamás
8 Vasár. A1 Sz. Cs.	8 Szerd. Math. Ján.	8 Szerd. Ist. János
9 Hétfő Julián vt.	9 Csüt. Alex. Cír.	9 Csüt. R. Franc.
10 Kedd Vilmos p.	10 Pént. Skolaszt.	10 Pént. 40 vért.
11 Szerd. Higin p.	11 Szom. M. I. m.	11 Szom. Szilárd
12 Csüt. Árkád vt.		
13 Pént. Veronika	12 Vasár. A Hetv. v.	12 Vasár. A2 Rem.
14 Szom. Hilár pk.	13 Hétfő R. Katalin	13 Hétfő Szabin vt.
15 Vasár. A2 R. Pál	14 Kedd Bálint áld.	14 Kedd Matild k.
16 Hétfő Marcell	15 Szerd. Fauszt.	15 Szerd. Nemz. ü.
17 Kedd Antal ap.	16 Csüt. Jul. sz. vt.	16 Csüt. Geréb pk.
18 Szerd. Piroska	17 Pént. Donát vt.	17 Pént. Patrik pk.
19 Csüt. B. Margit	18 Szom. Simon pk.	18 Szom. Sándor
20 Pént. Fáb., Seb.		
21 Szom. Ágnes vt.	19 Vasár. A Hatv. v.	19 Vasár. A3 Oculi
	20 Hétfő Aladár	20 Hétfő Joachim
22 Vasár. A3 Vince	21 Kedd Eleonóra	21 Kedd Benedek
23 Hétfő Raimund	22 Szerd. Pét. székf.	22 Szerd. Gen. Kat.
24 Kedd Timót pk.	23 Csüt. Dam. Pét.	23 Csüt. Viktorián
25 Szerd. Pál ford.	24 Pént. Mátyás a.	24 Pént. Gáborfőa.
26 Csüt. Polik. pk.	25 Szom. Géza vt.	25 Szom. Gy.o.B.A.
27 Pént. Ar. sz. J.		
28 Szom. N. Károly	26 Vasár. A Fars. v.	26 Vasár. A4 Laet.
	27 Hétfő Báthory	27 Hétfő Dam. Ján.
29 Vasár. A4 Sz. F.	28 Kedd Román a.	28 Kedd Kap. Ján.
30 Hétfő Mária		29 Szerd. Augusztá
31 Kedd Nol. Péter		30 Csüt. Kerény
		31 Pént. Guidó ap.

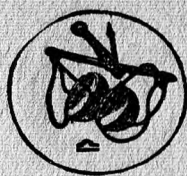

ÁPRILIS

MÁJUS

JÚNIUS

1 Szom.	Hugó pk.	1 Hétfő	Fül., Jak.	1 Csüt.	Pamfil
2 Vasár.	A5 Judica	2 Kedd	Atanáz p.	2 Pént.	Erazmus
3 Hétfő	Rikárd p.	3 Szerd.	Józs. olt.	3 Szom.	Klotild
4 Kedd	Izidor pk.	4 Csüt.	M., Flór.	4 Vasár.	Pünk. v.
5 Szerd.	Fer. Vincee	5 Pént.	V. Pius p.	5 Hétfő	Pünk. h.
6 Csüt.	Coeleszt.	6 Szom.	János ap.	6 Kedd	Norbert
7 Pént.	Fájd. Szűz	7 Vasár.	A3 Jubil.	7 Szerd.	Róbert
8 Szom.	Dénes pk.	8 Hétfő	Mih. 15a.	8 Csüt.	Medárd p.
9 Vasár.	A6 Palm.	9 Kedd	N. Gerg.	9 Pént.	Prim., Fel.
10 Hétfő	Ezekiel	10 Szerd.	Antonin	10 Szom.	Margit
11 Kedd	I. Leó p.	11 Csüt.	Mamert	11 Vasár.	A1 Szhár.
12 Szerd.	Gyula p.	12 Pént.	Pongrác	12 Hétfő	F. János
13 Csüt.	Nagycsüt.	13 Szom.	Róbert	13 Kedd	Pád. Antal
14 Pént.	Nagypén.	14 Vasár.	A4 Cant.	14 Szerd.	N. Vazul
15 Szom.	Nagysz.	15 Hétfő	Salle Ján.	15 Csüt.	Úrnapja
16 Vasár.	A Húsv. v.	16 Kedd	Nep. Ján.	16 Pént.	Reg. Fer.
17 Hétfő	Húsvéth.	17 Szerd.	Paskál	17 Szom.	Rainer
18 Kedd	Apollón.	18 Csüt.	Venanc	18 Vasár.	A2 Efrém
19 Szerd.	Emma	19 Pént.	Coeleszt.	19 Hétfő	Gyárfás
20 Csüt.	Tivadar	20 Szom.	Bernard.	20 Kedd	Szilvér p.
21 Pént.	Anzelm	21 Vasár.	A5 Rogat.	21 Szerd.	G. Alajos
22 Szom.	Szót., K.	22 Hétfő	Julia sz.	22 Csüt.	Paul., Ák.
23 Vasár.	A1 Quas.	23 Kedd	Dezső pk.	23 Pént.	Jéz. sz. Sz.
24 Hétfő	György	24 Szerd.	K. segits.	24 Szom.	Ker. sz. J.
25 Kedd	Márk ev.	25 Csüt.	Áld. csüt.	25 Vasár.	A3 Vilmos
26 Szerd.	Kil., Marc.	26 Pént.	Nerei Fül.	26 Hétfő	Ján., Pál
27 Csüt.	K. Péter	27 Szom.	Beda e. t.	27 Kedd	László k.
28 Pént.	Ker. Pál	28 Vasár.	A6 Exau.	28 Szerd.	Ireneus
29 Szom.	Péter vt.	29 Hétfő	P. Magd.	29 Csüt.	Pét., Pál
30 Vasár.	A2 Miser.	30 Kedd	A. Janka	30 Pént.	Pál eml.
		31 Szerd.	Angela sz.		

JÚLIUS

AUGUSZTUS

SZEPTEMBER

1 Szom.	J. sz. vére	1 Kedd	V. sz. Pét.	1 Pént.	Egyed pk.
2 Vasár.	A4 S.B.A.	2 Szerd.	L. Alf. pk.	2 Szom.	István k.
3 Hétfő	Sz.p.eml.	3 Csüt.	Ist.vt.t.m.	3 Vasár.	A13 Man.
4 Kedd	Ulrik pk.	4 Pént.	Domonk.	4 Hétfő	Rozália
5 Szerd.	Zak. Ant.	5 Szom.	Havi B.A.	5 Kedd	J. Lőrinc
6 Csüt.	Izaiás pr.	6 Vasár.	A9 Úr. sz.	6 Szerd.	Ida
7 Pént.	Ciril, Met.	7 Hétfő	Kajet. hv.	7 Csüt.	Kassai vt.
8 Szom.	Erzs. kir.	8 Kedd	Cirjék	8 Pént.	Kisassz.
9 Vasár.	A5 Veron.	9 Szerd.	V. János	9 Szom.	Klav.Pét.
10 Hétfő	Amália	10 Csüt.	Lőrinc vt.	10 Vasár.	A14 Mik.
11 Kedd	Pius p.vt.	11 Pént.	Zsuzs. sz.	11 Hétfő	Jácint vt.
12 Szerd.	Gual. Ján.	12 Szom.	Klára sz.	12 Kedd	Mária n.
13 Csüt.	Anak.p.v.	13 Vasár.	A10 Ipoly	13 Szerd.	Notburga
14 Pént.	Bonavent.	14 Hétfő	Őzséb vt.	14 Csüt.	Sz. + felm.
15 Szom.	Henrik cs.	15 Kedd	N.-B.-A.	15 Pént.	Hétfáj. Sz.
16 Vasár.	A6 K.B.A.	16 Szer.	Joakim	16 Szom.	Kornél p.
17 Hétfő	Elek hv.	17 Csüt.	Jácint hv.	17 Vasár.	A15 Sz.F.
18 Kedd	Kamill hv.	18 Pént.	Ilona cs.	18 Hétfő	K. József
19 Szerd.	Paul. Vin.	19 Szom.	Lajos pk.	19 Kedd	Január vt.
20 Csüt.	Jeromos	20 Vasár.	Sz. Istv.	20 Szerd.	Euszták
21 Pént.	Praxedes	21 Hétfő	Sz. Franc.	21 Csüt.	Máté ap.
22 Szom.	Már.Magd.	22 Kedd	Timót vt.	22 Pént.	Móric vt.
23 Vasár.	A7 Apoll.	23 Szerd.	Ben. Fül.	23 Szom.	Telka sz.
24 Hétfő	Krisztina	24 Csüt.	Bertalan	24 Vasár.	A16Mária
25 Kedd	Jakab ap.	25 Pént.	Lajos kir.	25 Hétfő	Gellért p.
26 Szerd.	Anna a.	26 Szom.	Zefirin p.	26 Kedd	Ciprián v.
27 Csüt.	Pant. vt.	27 Vasár.	A12 Józs.	27 Szerd.	Kozma, D.
28 Pént.	Ince p.	28 Hétfő	Ágoston	28 Csüt.	Vencel k.
29 Szom.	Márta sz.	29 Kedd	Ker. Ján.	29 Pént.	Mih. főa.
30 Vasár.	A8 Judit	30 Szerd.	Lim. Róza	30 Szom.	Jeromos
31 Hétfő	L. Ignác	31 Csüt.	Rajm.hv.		

OKTÓBER

NOVEMBER

DECEMBER

1 Vasár.	A17 Rem.	1 Szerd.	Mindsz.	1 Pént.	Elegy pk.
2 Hétfő	Órangy.	2 Csüt.	Halott. n.	2 Szom.	Bibiana
3 Kedd	L. Teréz	3 Pént.	Hubert	3 Vasár.	A1Xav.F.
4 Szerd.	Asis. Fer.	4 Szom.	Borr. Kár.	4 Hétfő	Borbála
5 Csüt.	Placid vt.	5 Vasár.	A22 Imre	5 Kedd	Szabbasz
6 Pént.	Brunó hv.	6 Hétfő	Lénárd	6 Szerd.	Miklós pk.
7 Szom.	Olv. B.-A.	7 Kedd	Engel. hv.	7 Csüt.	Ambr. pk.
8 Vasár.	A18 M.N.	8 Szerd.	Gottf. pk.	8 Pént.	Szeplő. f.
9 Hétfő	Dénes pk.	9 Csüt.	Tivadar	9 Szom.	F. sz. Pét.
10 Kedd	Borg. Fer.	10 Pént.	Avell. A.	10 Vasár.	A2 Melk.
11 Szerd.	Placidia	11 Szom.	Márt. pk.	11 Hétfő	Damaz p.
12 Csüt.	Miksa vt.	12 Vasár.	A23 Márt.	12 Kedd	Otilia sz.
13 Pént.	Ede kir.	13 Hétfő	K. Szanis.	13 Szerd.	Luca sz.
14 Szom.	Kalliszt p.	14 Kedd	Jozafát v.	14 Csüt.	Nikáz pk.
15 Vasár.	A19 Ter.	15 Szerd.	Gertrud	15 Pént.	Valerián
16 Hétfő	Gál apát	16 Csüt.	Ödön pk.	16 Szom.	Etelka cs.
17 Kedd	Hedv. asz.	17 Pént.	Cs. Gerg.	17 Vasár.	A3 Lázár
18 Szerd.	Luk. ev.	18 Szom.	Péter, Pál	18 Hétfő	Grácián
19 Csüt.	Alk. Péter	19 Vasár.	A24 Erzs.	19 Kedd	Pelágia
20 Pént.	Vendel	20 Hétfő	Val. Felix	20 Szerd.	Timót
21 Szom.	Ors. sz.	21 Kedd	B.-A. bem.	21 Csüt.	Tamás
22 Vasár.	A20 Kord.	22 Szerd.	Cecilia sz.	22 Pént.	Zenó vt.
23 Hétfő	Ignác pát.	23 Csüt.	Kelemen	23 Szom.	Viktória
24 Kedd	Ráf. főa.	24 Pént.	Ker. Ján.	24 Vasár.	A4 Ád. Év.
25 Szerd.	B. Mór pk.	25 Szom.	Katalin	25 Hétfő	N. Kar.
26 Csüt.	Dömötör	26 Vasár.	A25 János	26 Kedd	Istv. 1. v.
27 Pént.	Szab. vt.	27 Hétfő	Ér. Mária	27 Szerd.	János ap.
28 Szom.	Sim., Jud.	28 Kedd	István ap.	28 Csüt.	Apró sz.
29 Vasár.	A21 Kr. k.	29 Szerd.	Szaturnin	29 Pént.	Tamás pk.
30 Hétfő	Rodr. Alf.	30 Csüt.	Andr. ap.	30 Szom.	Dávid
31 Kedd	Farkas			31 Vasár.	A Szily.

TARTALOM.

	Oldal
Schöpflin Aladár : Arany	11
Arany János : Almanach 1878-ra	21
Galsworthy	24
John Galsworthy : June első pártfogoltja	27
Földi Mihály : A hatalmas	37
Vargha Gyula : Tengeren	42
Irodalmi erkölcs	43
Török Sándor : Szépség	45
Lévay József : Hinta-dal	51
Szenes Piroska : Élet és halál	52
Vajda János : Tünetmények	56
Révay József : Olasz regényírók	57
Ch. R. Gibson : Egyetemi tanárok két évtizeddel ezelőtt	64
Tolsztoj modelljei	70
Lagerlöf Selma : Názáretben	72
Pilch Jenő : Hadik portyázó menete Berlinbe	77
Szabó Pál : Az édesapám	84
Zsindely Ferenc : Vérünk : Varga Vince	90

VERSEK, NOVELLÁK,
TANULMÁNYOK

ARANY.

Írta: SCHOPFLIN ALADÁR.

Arany János a szabadságharc utáni kor lelki-állapotának kifejezője, éppúgy, ahogy Vörösmarty a reformkoré, Petőfi a forradalom lázáé. Költészetének kezdetei előbbi korokba nyúlnak; *Az elveszett alkotmány* az Eötvösök kritikáját mondja a magyar közélet egy aktuális jelenségére, a *Toldi* első része a negyvenes évek demokratikus hullámverésének egyik hulláma, szabadságharc alatti költészete a pillanat izgalmát próbálja lerögzíteni. Munkájának törzse azonban az 1849 és 1867 közti évekre esik; a *Toldi szerelme* is, mely csak 1879-ben készült el, koncepcióban, elgondolásban, szellemben készen volt ezekben az években, várva a szavakba foglalást s a kompozíció végső formáját, az elhalogatott kötelesség büntudatával nyugtalanítva a költőt.

Milyen volt az a közönség, amelyhez ez a költészet először és legközvetlenebbül szólott? Kikből, miféle elemekből állott? Milyen volt a lelki-állapota? Ezek a kérdések különösen fontosak Aranynál, akiben nem volt meg a vakmerőség arra, hogy önmagát kíméletlenül, mindentől és mindenkitől függetlenül érvényesítse, mint Petőfi, a közvéleménnyel való szembeszállás árán is.

Személy szerint ennek a közönségnek a zöme azokból állott, akik fiatalos lelkesedéssel hallgatták Széchenyi rapszodikus szavait, Kossuth dialektikájának romantikus ragyogásától káprázott a szemük s végigszenvedték az 1848 forradalmi lázát. A forradalomból kiábrándult nem-

zedék volt ez. A szabadságharc hősi eseményeinek emlékét fájdalmas büszkeséggel ápolgatta magában, de a forradalom tényével szemben tagadólag állott s nem volt mentes bizonyos ellenforradalmi hangulattól. Akikben még élt a forradalom szelleme, azok vagy emigrációba szorultak vagy hallgatásra kényszerültek az abszolutizmus kényszerű alatt. Kemény Zsigmond és mások ajkáról a forradalmat súlyosan elítélő szavak hangzottak el, a közvélemény tiltakozása nélkül. Az emberek súlyosan érezték a szabadságharc vérveszteségét, nemcsak emberi életekben, hanem anyagi károokban is. Az abszolutizmus rémuralma, mely a közvetlenül Világos utáni években könyörtelenül használta a bitó, a börtön és a rendőri kémkedés fegyvereit, félelemmel töltötte el a lelkeket. A szívekben tovább élt a honvéd népszerűsége, de nem a forradalomé, amelyben mindenki sokkal többet veszített, semhogy szeretni tudta volna. Az emigráns Kossuth bizalma a nemzet forradalmi szellemében romantikus illúzió volt. Ez a depresszió idővel engedett, az 50-es évtized második felében kezdett enyhülni az abszolutizmus nyomása, a Habsburg-császárság katonai és diplomáciai kudarcai reményeket keltettek életre, a Bécsben kieszelt újabb és újabb alkotmány-tervek elárulták, mennyire szüksége van a császárságnak Magyarországra. A hatvanas években már visszatért az általános önbizalom. De komoly forradalmi megmozdulásról szó sem lehetett, az 1848-i kockázat élő emléke óvatosságra intett. Mindenki *akart* békülni. A nemzet jogait békés eszközökkel kivívni — ez volt a jelszó. Bölcs, higgadt, óvatos emberekre bízni a vezetést és nem forrófejű forradalmárookra. S bölcs, higgadt, óvatos emberek voltak a kor kedves emberei.

Petőfi nem találta volna helyét ebben a levegőben. A magyarnak meg kellett tanulni, hogy megfontolás szerint éljen és fegyelmezze temperamentumát.

Ez a közérzés akkor általánosságban véve egységes volt, ahogy egységes, kevéssé rétegzett volt a társadalom is, amelyből keletkezett. A magyar társadalmi szerkezet akkor még hasonlíthatatlanul egyszerűbb volt, mint ma. Lényegében még a század első felének társadalma. A politikai és szellemi életben csak két, lelkében és érdekeiben, tehát eszmevilágában is körülbelül azonos réteg játszott szerepet: a birtokos nemesség és a tanult honoratior-osztály, mely részben a nemességből szerelt át, részben alsóbb rétegek feltörekvő, ambiciózus fiaiból sorozódott. A jobbágyságból még alig felemelkedett parasztság csekély kultúrájánál fogva nem számított, a városoknak lassankint magyarosodni kezdő, de nagyjából még idegenajkú és kultúrájú lakossága éppen idegenségénél fogva alig vett részt a közéletben, élte a maga nyárspolgári magánéletét. Nem volt még meg az 1867 után roppant számra és hatalomra emelkedett bürokrácia s nyoma sem volt még a városi proletáriátusnak. A nemzet sorsát tehát egy kisebbség irányította, amely közszellemében, életformáiban és életideáljaiban egységes volt s olyan közvéleményt teremtett, amely a maga kompakt voltában szinte kényszerítő erővel lépett fel.

Aranyt emberi lényének minden alaptulajdonsága ebbe a közvéleménybe állította be. Nem a temperamentum embere volt, hanem a mértéktartásé. A szabadságharcban a maga szerény módja szerint résztvett, igyekezett lelkesedni a lelkesedőkkel, megtenni a költő népet buzdító kötelességét, de élettörténetéből és egyes

verseiből (*Álom-való*) tudjuk, hogy lelkesedését erős kétségekből fakadó, gyötrő aggodalmak tompították. Petőfi jelenléte buzdította: költő barátjában azt szerette, ami belőle hiányzott, az ifjúság merészségét, temperamentumát és tettekrevalóságát. Neki nem volt igazi ifjúsága s ami kevés volt, nagyon is korán kiélte; a pubertásból jóformán egy lépéssel a felelős férfikorba lépett át. Semmi sem volt tőle távolabb, ember-től és a költőtől egyaránt, mint a forradalmiság. Az ő ideje nem a forradalom hangos, a sorsot kockajátékra hívó kora volt. Az ő költészetére bénító hatású volt a forradalom, amely Petőfi költészetét legmagasabb csúcsaira lendítette. Az ő ideje a forradalom után jött el.

A Világos utáni nyomott atmoszféra saját-ságos módon felgazdagította művészi erejét. Ha sokat panaszkodott is, és nem alaptalanul, hogy a közéleti dolgok és egyéni bajai-gondjai nem engedik nagy tervei végrehajtását, viszont éppen az elszenvedett nyomás reakciójaként mélyült és színesedett a költészete. A nyomott, de le-higgadt és lázmentes levegő illett lényéhez. Ha ő maga nagy eposzok írására érezte magát hiva-tottnak, azért nem lehet lebecsülni kisebbszerű epikáját, amely az ötvenes években áradt a legbővebben. A *nagyidai cigányok*, a *Bolond Istók* első éneke, a *Katalin* s a balladák nem olyan reprezentatív alkotások, mint a nagy eposzok, de költői értékben egyenrangúak velük. S ezek a művek közvetlenül keletkezésük korá-nak hangulatából lelkedettek. Arany szelleme teljesen összeolvadt bennük azzal a közvéle-ménnyel, amelyből s amelynek dolgozott.

Ebben az időben már a költő, aki addig, szalontai életének során, közvetlen érintkezés-ben élt a néppel, teljesen a honoratior-osztály

tagja volt s ebben az osztályban találta meg a maga szellemi otthonát, mint abban az időben mindenki, aki a népből tehetségével vagy ambíciójával kiemelkedett. Ide vonzotta világszemlélete, ízlése, erkölcse és az élettel szemben támasztott minden igénye. Itt érthette el legfőbb vágyát, a nyugodt, folytonos szellemi munkát s ami kevés társadalmi érintkezést megkívánt, azt itt találta meg. Hozzá hasonult ahhoz a társadalmi réteghez, amelybe feljutott, mert megvolt erre a teljes diszpozíciója s megvolt benne az arravaló kongenialitás. Minden gondolata közös volt vele. A közvélemény azonos sodrában mozgott mindenkivel, aki hozzá hasonló sorban élt. S ez fontos volt ránézve, mert egy ellentétes közvélemény aligha el nem hallgattatta volna aggodalmaskodó, érzékeny lényének költői kifejeződését.

Ez a közvélemény pontosan kifejeződik költészetében, annak temperatúrájában, gondolatvilágában és érzelmi reakcióiban. Az a kritika, amelyet a szabadságharcról mondott a maga közvetett módján, *A nagyidai cigányok*-ban, a kor magyarjai nagy többségének a véleményét fejezte ki. S a költemény hangja, a saját baján való humorizálás örök magyar tulajdonság, de abban a korban, mint nem egy dokumentumból tudjuk, különösen aktuális volt. A *Toldi estéje*, amely ugyan korábban kelt, de teljesen beletalált megjelenése korának közhangulatába, nemcsak a költő melanchóliáját rögzíti meg, hanem a korét is és akkor nagyon is aktuális motívumot pendít meg, amely később a *Toldi szerelmének* főmotívumai közé kerül: a nyers és szilaj, de tisztaszívű, hűséges és vitéz magyar ember konfliktusát a királyi udvar kulturáltabb és komplikáltabb, de egyúttal hazugabb

életformájával. S benne van ebben a motívumban az az akkor szintén aktuális fikció, amely a nemzetet ért sérelmekért nem az uralkodó személyét, hanem környezetét teszi felelőssé. Ez a fikció, mely végigvonul történelmünkön vagy jobban mondva történetírásunkon, tette érzelmileg lehetővé a kiegyezéskor a kibékülést a királlyal. A Hunyadi-balladakör a történeti költészet nemzeti öngazoló ösztönéből eredt s egyúttal a Hunyadiak iránt ebben a korban az irodalom más területein is mutatkozó érdeklődés terméke; a múlt század közepe úgyszólván újra felfedezte a Hunyadiakat a nemzeti büszkeség számára. S Arany ötvenes évekbeli lírája annyira kifejezi a kor közhangulatát, hogy a költő egyéni hangjait is csak finom fül hallja ki belőle.

Ugyanígy a közízléssel áll szoros kapcsolatban Arany költői módszere. Arany költészete egyáltalán nem népies, ahogy sokáig hirdette egy irodalmi babona, az élet dolgainak szemléletében nem a nép gyermekének a szemléletét tükrözi, hanem kora művelt magyarjáét. A néptől a nyelvi kifejezés anyagának egy részét vette, de nem a szemlélet és a feldolgozás módját. Ez a mód a romantikus anyagnak realizisztikus szemlélete. Abban a korban még élt a romantikus hagyomány, de már lehűlt belőle a fantázia túlsága és a zsúfolt színezés ízlése. Éltek még a romantika politikai ideáljai, de már a belőlük kirobbant forradalom eredményének kijózanító tapasztalatával lehiggasztva. Élt még a történelmi témák iránti érdeklődés, de a történeti dolgok már valószerű feldolgozást igyekeztek kapni. A romantika merész szaggatottsága után a fegyelmezettebb közízlés szigorú és logikus kompozíciót kívánt. A romantika páthosza he-

lyébe a lélektani ábrázolás igyekezete lépett — az ábrázolás módjában a festői helyébe a plasztikus. A romantika ízlésforradalmát a realitás ellenforradalma váltotta fel. Arany, bármennyire a romantikus hagyományban élt tárgyválasztás dolgában, témáit a lélektani realizmus módszerével dolgozta fel. Ezzel hozzájárult ahhoz, hogy a magyar világ a romantikus álmok és illúziók kultuszából a valóság józanabb perspektívái felé forduljon.

Erkölcsei világában Arany, a shakespeare-i erkölcsi igazságosztásra támaszkodva, a felelősség erkölcsi alapjára helyezi az életet. Az ember magábaszállását fejezi ki ez az erkölcs, amely pontos megfelelője a nemzet magábaszállásának a forradalom után. Az ember felelős cselekedeteiért, minden bűnének megvan a bűnhődése s minden bűnhődés valami bűn következménye. Visszahelyezi hatályukba az ókor Erynniseit a keresztény lelkiismeret könyörtelenségének képében. A lelkiismeret költőjének szokták nevezni Aranyt s valóban az ő bűnösei lelkiismeretükben bűnhődnek, nagyszámú lelki betegek mind a lelkiismeret betegek. S Arany a maga személyére nézve hiánytalanul levonta ennek a lelkiismereti felelősségnek a következéseit. Ebből származik magánéletének skrupulózus aggodalmasága, a családjával szemben érzett szinte túlzott felelősségérzés, életformáinak túlzásig gondos vitele. De ebből költészetének temperatúrája is: nem ír le egy szót, amelynek felelősségét bármikor ne vállalhatná, akár erkölcsileg, akár költőileg. Inkább józanabb marad, mint költő is, a kelleténél, semhogy felelőtlenül túlozzon valamit. Nem extázisban alkotó vates, hanem a valóság talaján igyekszik maradni, ahol vállalhat minden felelősséget. Ez egészen az apró

részletekig megy nála — ahogy szalontai jegyző korában mintaként emlegetett pontossággal és csínnal állította ki a hivatalos iratokat, költészetében sem enged meg magának pongyolást. Vannak, akiket elidegenít Aranytól ennek a felelősségérzésnek a hűvösebb atmoszférája, ahogy általában irodalmi köztudatunkban bizonyos mértékig szembe van állítva a Petőfi-típusú, impulzív és szubjektivitástól inspirált költő az Arany-típusú, céltudatos költővel. A kettő azonban kiegészíti egymást, a nagyság két különböző formája. Szembeállításuk mesterkéltné konstrukció, irodalmilag semmiképen sem védhető.

Arany nem volt újító költő, ahogy a kora sem az újítás vagy hódítás kora volt, hanem a meglévő javak konzerválásáé. Deák Ferenc mint gondos ügyvéd, elsősorban a nemzet jogi birtokállományát állapította és védte meg a kiegyezésben, csak addig menve a kompromisszumban, ameddig okvetlen szükséges volt arra, hogy a nemzet erkölcsi és szellemi vagyona fölösleges terhek nélkül gyarapodhassék. Ugyanilyen konzervativizmussal járt el Arany a költészetében, amelyben felhalmozni és megőrizni igyekezett mindazt, amit a magyar irodalom addig elért s belevonni ebbe a nemzeti kincsbe a világirodalom tanulságait. A világirodalommal szemben nemcsak poeta doctus volt, hanem *poeta docilis* is, örök tanítvány, aki a régi görögöktől kezdve majdnem egykorú költőkig minden nagy szellem lábai elé odaült tanulni. Megvolt benne a költő kíváncsisága: mit, hogyan csináltak előtte más költők, akiket nagyoknak ismer a világ. Oda tudott szerényen állni más költők, elsősorban Shakespeare és Aristophanes és a magyar olvasó közé tolmácsul. Igazi tanítványa azonban Shakespeare-nek volt, tőle tanulta a

lélek-ábrázolást és az ő elgondolása szerint gondolta el a bűn és bűnhődés kapcsolatát, az élet tragikai elképzelését. Byrontól is tanult formákat: a *Bolond Istók*-ét és a *Katalin*-ét. Nem lehet elképzelni nagyobb költői és emberi ellentétet, mint Byron és Arany — nyilván ez vonzotta a magyar költőt és ezenkívül a Byron által alkotott epikai formák újszerű értékeinek felismerése. De a tanítvány mester is tudott lenni. Az eposznak az a formája, melyet a *Toldi-trilógiában* és a *Buda Halálában* megvalósított, akármennyire megvannak benne a Homérosz óta kelt eposz-költészet összes mestereinek tanulságai, mégis egészen eredeti, aranyjánosi epikai műforma, soha előtte nem volt, jogos tulajdona az ő génuszának. Ugyanilyen eredeti műve a ballada: népballadák, más költők balladáái ösztönözték, de ebből az ösztönzésből valami új, egészen az övé keletkezett. Az ő tartózkodó, félnék lény az ösztönzésre rászorult, de ha megkapta, akkor sajtáságos, rejtett merészséggel tudott alkotni. Egy magyar költőben sem volt annyi formai merészség, mint a *Szondi két apródja*, *A walesi bárdok*, a *Bor vitéz* vagy a *Tengeri hántás* költőjében. De legnagyobb merészségeit is belső fegyelem tartja féken, az ember erkölcsi és a költő esztétikai fegyelme. Ez a fegyelem megvan az elsőosztályú nagy költők mindegyikében, a görög tragikusokban, Dantéban, Shakespeare-ben, Goethében. Amit Aranyban néha a bátorság hiányának említenek, az sok tekintetben ez a fegyelemtartás. Ez lényéből fakadt, amelyet egész életén át az egyensúly-tartásra való törekvés jellemez, magánéletben és költészetben egyaránt.

Ebben is, mint minden másban, nemcsak önmagához volt hű, hanem korához is, amelyben

a nemzeti fegyelem volt a jelszó, előbb fegyelem az abszolutizmus elleni passzív ellenállásban, később fegyelem a kiegyezéssel szerzett javak megőrzésében. Az élet egész vonalán, politikában, társadalmi szemléletben, erkölcsi felfogásban egyetértett azokkal, akik az ő idejében a magyarság vezető szellemei és akaratai voltak. Ezeknek a szelleme vált a kiegyezés után a hivatalos Magyarországgá s így lett ennek reprezentáló költője Arany János. Tudjuk, ő maga fanyar kedvvel fogadta, hogy belevitték az iskolába, mint tantárgyat. De nem lehetett másképp: annak a Magyarországnak, amely a szabadságharc romjaiból felépítette 1867-et és ebből a modern magyar állami és társadalmi szervezetet, csak az lehetett reprezentatív költője, aki szellemben egy volt az újjáalakult ország alkotóival: Arany János.

A maga idejében azt tartották benne fontosnak, ami a koré volt. Ez azonban ma már történelmivé vált; a megváltozott mai magyarság ezt már csak közvetve, történeti tudatán át tudja értékelni. Ma elsősorban az érdekel minket, ami Arany Jánosé, ami korától függetlenül géniuszának saját tulajdona. A *Toldi*-ban a speciálisan magyar színezetű lélek, a magyarság egy ős-típusának megszemélyesítője, a *Nagyidai cigányok*-ban a magyar keserűség önkáromlása, a balladák sötéten villódzó ragyogása, az *Őszi-kék*-ben az étellel zsörtölődő s az étlettől búcsúzó ember szubjektivitása s minden művében a kifejezési formák csodálatraméltó tökéletessége. Legfőképen pedig az objektívnek látszó művek mögé félénken, soha nem láthatóan, mindig érezhetően megbujva, a nyugodt felszínű művet a mélyén izgalommal eltöltve, a rejtőzködéssel önmagát kifejezve — az ember, aki Arany János volt.

ALMANACH 1878-RA.

ARANY JÁNOS.

Itt van tehát : megjött az *Új-év*,
Mint biztató előlegem ;
Háromszáz hatvanöt nap-éjre
Halvány reményszínt * hoz nekem ;
Bár majd, ha eljön a *valódi*,
Nem lesz, mint most, ruhája *zöld* :
Inkább hiszem, hogy a küszöbnél
Fejér, halotti leplet ölt.

Légy üdvöz, Év, e zöld burokban!
Elfogadom a jóslatot,
És köszönöm, hogy a jövőre
Kilátásom' tovább nyitod :
Hisz' egy időtül fogva nálam
Látás, kilátás oly rövid! . . .
Ha meg nem érném : gondolatban
Hadd élvezem át örömid.

Mindjárt az első nap rohammal
Köszönt boldog boldogtalan ;
Oly ünnep ez (no! nem panaszlom),
Midőn szív s tárca nyitva van ;
S egy «szellemdús» játék (amelynek
Nem kellett nagy *heuréka*)
A pénz-pazarláshoz, időd' is
Ellopja : a «*b. u. é. k.*»

* Az akadémiai Almanach borítéka rendszeren halványzöld.

Aztán jön a farsang, — az árviz
Mátyás körül, mely «tör jeget» ;
Szegény kiöntött ürge-népség
Verdesi jajjal az eget ;
Mi táncolunk a szenvedőkért,
Bőven fogunk pazarlani :
S ha nem csordul — százezreinkből
Csöppen nekik is valami.

Aztán jön, amely «gólyafőt mos»,
A híres márciusi hó,
Ha «Gergely megrázza szakállát» —
No meg böjt, executio.
E hó egy napját ültem én is
Már két közép embernyomig ;
«Simplicius» napján születtem :
«Simplex» maradtam holtomig.

Ápril minden nedvet kiszáraszt,
Májusba' jőnek a fagyok! —
S ha sáska, féreg, rozsdá nem járt
S a június szépen ragyog
S a július «meg nem szorítja» :
Még a vetés bőven terem ;
Örvend az úr, — hát még az asszony!
Lessz csipke több is, meg selyem.

Míg a paraszt izzad, mi gazdák
Fürdőre járunk, húsleni,
A repce-, gyapju- s más előleg
A csorbát szépen kifeni ;
Nem, mint apáink sültek, — itthon
Töltvén egész *mélő* nyarat,
S nézték a vén béres hogyan vet
S a tót napszámos hogy' arat.

Szeptember — ah! szüret már nem lesz ;
Vagy : lesz szüret, ha *bor* nem is :
Történeti jogát megőrzi
Híven az iszom-eszem is ;
Különbség az, hogy míg apáink
Egy canga birkán «laktanak» :
Nekünk cukor kell, sütve, főzve
Pezsgő bor, osztrigák, halak.

Így, *ber*, megint *ber* fogytig-untig
S «brrr!» míg az esztendő lefut ;
Miközben egy nap a halottak
Fényűzésére is kijut,
Midőn gyertyával, zöld levéllel
S virággal megvendégelik,
S kitesz halottjáért az élő,
Mutatva dúsan, hogy : «telik!»

Majd a karácsony hozza végül
Az apró szívek örömét ;
De a «bubus» már nagy szakértő,
Bírálvá hordja meg szemét,
S ha nem *drágát* hozott az angyal :
Ajak lepitted és befagy ;
Biz', édes Jézuskám, te is már
A luxus terjesztője vagy!

(1877. nov. 4.)

GALSWORTHY.

A középtermetnél valamivel magasabb, nagyon vékony termetű, finom arcélű öregúr. Kék szeme szelíden néz a világba, ajkán csendes kis mosoly játszik, a beszéde halk, ha szólnak hozzá, könnyedén odahajtja a fejét a beszélőhöz, ahogy azok szokták, akiknek már nem egészen éles a hallása. A ruházata nagyon egyszerű, előkelő szabású, tiszta, de úgy viseli, mint aki nem sokat törődik az ilyen kicsiségekkel. Semmi páthosz, semmi heves gesztus, egy jól temperált, kiegyensúlyozott ember, akit aligha tud valami kihozni a sodrából. A modora végtelenül udvarias, tud jóízűen nevetni, néha maga is tesz egy-egy tréfás megjegyzést, különösen ha hölgyekkel beszél. Nincs megjelenésén, modorán semmi rendkívüli, de mégis érezni, hogy nem közönséges ember. Mindég mellette van felesége. Galambősz hajú, kedves arcú, egyszerű eleganciával öltözött hölgy, aki mintha női mása lenne férjének.

Mind a ketten ismerősöknek tünnek fel: mintha egy Galsworthy-regényből léptek volna ki. Angolok minden porcikájukban, nem lehet őket más nemzet fiával összetéveszteni. Tipikus példányai annak a *better middle class*-nak, felsőbb középosztálynak, amely létre hozta és mostani nemzedékében élvezi a történelem legnagyobb alkotását: a brit világbirodalmat. Belőlük telik ki Európa nagy idegenforgalmi helyeinek legmegbecsültebb közönsége, ők adják a tónust a nagy tengerjáró hajókon, de ők kötik a nagy exotikus üzleteket is Indiában, Délafrikában, Ausztráliában, mindenütt a föld kerekégén, ők a vezetői és részvényesei Birmingham

és Manchester gyárainak, London nagy világbankjainak, Cardiff szénbányáinak, ők az urai a font sterlingnek, a világ pénzének. De ők népesítik be az angol parlament padsorait is, ők tárták fel a világ ismeretlen részeit, nagy tudósok, írók, kutatók kerülnek ki közülük.

Az az öreg úr, akit fentebb leírtunk, *John Galsworthy*, az irodalmi Nobel-díj idején nyertese, nemcsak írója ennek az uralkodásra nevelt emberfajtának, hanem tipikus tagja is. Az *average English gentleman*: a szabályszerű angol úri ember. Ezért érti és ismeri a fajtáját olyan behatóan, mert hozzá tartozik, kongeniális vele. Ugyanabban az atmoszférában él, mint az alakjai. Belelát lelkük titkos redőibe, meg tudja különböztetni a típus százféle változatait, pontosan meg tudja mondani, valamely adott helyzetben hogyan viselkednek, mit mondanak és mit éreznek. Ezért érzi az ember a Galsworthy-regények olvasása közben mindig a való élet intenzitását.

Igazi témája Galsworthynak nem a világbirodalom úttörői, az alapítók, a pioneerek, akik alulról elindulva emelkedtek magasra, a vagyon és a hatalom csúcsára. Ez az első két-három nemzedék az ő regényeiben csak a háttérben szerepel. Az igazi szereplők Galsworthy saját nemzedéke, a Forsyteok, akik már apáiktól örökölték a társadalmi és vagyoni pozíciót, már nem a szerzés a főcéljuk, hanem a megtartás. A család tekintélyét, pozícióját a piacon éppúgy, mint a társaságban az idők forgandó változásai között megőrizni, a régi erkölcsökből, családi tradíciókból, az előkelő tónusból megtartani, amennyit lehet — ez az életcéljuk, különösen a legforsyteebb Forsyteé, Soamesé, akinek alakja végigvonul a Forsyte-Saga összes kötetén. A

feladat egyre nehezebb lesz, egyre terhesebb idők jönnek, a háború sok mindenfélét kiforgat sarkaiból, a világbirodalom s vele az angol gazdaság is rengésbe jut, változik a társadalmi tónus, a fiatal nemzedék már nem érzi annyira a hagyomány, a család, az életstílus parancsoló erejét, szabadabb erkölcsök kapnak lábra — a regények levegőjében fokozódó erővel érezni azt a tengerrengést, amely az apák, öregapák nagy hagyatékát bomlással fenyegeti. A regények nyugodt, tárgyilagos, külső kérge alatt izgalom és nyugtalanság rejlik. Legjobban az asszonyokon érzik ez, ők a vihardarak, akik szárnyukat verdesve előre megérik a közeledő vihart és folytonos izgalomban vannak tőle. S ezeken az asszonyokon lehet legjobban megmérni az angol társadalom, minden társadalom válságát a háború után.

A nyugodt előadás felülete alatt feszült izgalom. A modern élet legérdekesebb jelenségének, az angol társadalom szilárd formáinak megrendülése. A birodalom óriás problémáinak rávetítődése a magánéletre. Pontosan megrajzolt és az élet leheletével megtöltött alakok hosszú galériája. Ezek Galsworthy regényeinek nagy vonzóerői, amelyeknél fogva mindenütt a világon mohón olvassák, a magyar közönség is legkedveltebb külföldi olvasmányait látja bennük.

JUNE ELSŐ PÁRTFOGOLTJA.

Irta JOHN GALSWORTHY.

A kis Forsythe June élete csaknem egészen nyolcéves koráig avval telt el, hogy felügyelt bábuira. 1876 őszéig nem talált emberi lényre, akinek a sorsát ő intézhette volna.

Ekkor pedig ez történt: Nagyapjának, az öreg Jolyonnak házában, ahol June és időközönként anyja is a nagyszülőknél lakott, az istálló a sarkon túl volt. Két részből és egy szabad boxból állott; a két részben volt a két parádés ló, Brownie és Betty; a boxot az ő pónija, Bruce, foglalta el. Az emeleten volt három szoba Bellers kocsis, felesége és kis lánya számára; az inas tudja Isten hol lakott.

Egy októberi napon délben leemelték June-t pónijáról az istálló ajtaja előtt; hosszú kék ruha volt rajta s két szeme kiragyogott vörösen csillogó haja alól.

— Ez a póni nagyon ravasz, June kisasszony; ne adjon neki többet két répánál, különben azt hiszi, hogy tehet magával, amit akar.

— Drágám! — mondta June olyan érzelmes hangon, amely ritka ilyen kis gyermeknél. Miután négy darab répát adott a póninak, ottmaradt mellette az istállóban és szorgalmasan símogatta az orrát. A másik fülkében a lovászinas füttyörészett, miközben Bettyt kefélt; — mert Betters ezt a hátaslovat többre becsülte Brownie-nál. Azt szokta mondani:

— Ez ollan ló, aki nem dobgya le az embert.

— Gyuri, mit gondol, melyik a szebbik ló, Brownie vagy Betty?

A lovászinas az első rész felé intett a fejével.

— Ez a ló a legszebbik, June kisasszony.

— Hát akkor Brownie-nak egy répát adok, Bettynek kettőt; nem az ő hibája, szegénynek.

Miután odaadta a répát és a fejüket megsímogatta, kiment az udvarra. Betters eltűnt a szobákba vívő lépcsőn, ahonnan kiáradó hagymaszag jelezte, hogy Bettersné, egy kis ráncos asszony, pörköltet főzött.

Az elhagyott udvarban csak egy galamb volt; ez is elröpült, mikor June feléje szaladt. June megsértődve kapta fel uszályát és a ház felé haladt, amikor az utcaszöglet felől egy kislány jött s ruhája ujjába bujtatva arcát, zokogott.

— Butters Zsuzsi, miért sírsz?

A csúnya kislány még hangosabban bőgött.

— Megcsíptek; azt mondták, hogy tolvaj vagyok, mert elvettem a csigát, amelyik az enyém volt.

Meg is mutatta a csípések helyét a karján és a sáros foltokat ruháján.

— Ki csípett meg?

— A fiúk és a lányok, akikkel iskolába járok.

— Visszacsípted őket?

— Nem.

— Majd én visszacsípem őket. Ronda kölykek. Ne sírj, Zsuzsi. Megvédelmezlek.

Zsuzsi lefelé fordított fejjel és tátott szájjal nézett rá.

— Menjünk és keressük meg őket. Viszem az ostoromat. Nem fognak többé hozzád nyúlni. Te nem vagy bátor, úgy-e?

— Nem — mondta Zsuzsi.

June ostorával pattogott; ez olyan vastag volt, mint egy halászó horog vesszejének felső vége.

— Gyere!

Átfordultak az utcasarkon és utánuk húzódott June uszálya.

Nyomuk se volt a gyerekeknek,

— Megmondjuk a tanító bácsinak.

— Nem.

— Miért nem?

— Elver engem, ha megmondjuk.

— Mért nem szeretnek téged, Zsuzsi? Azért, mert csúnya vagy?

Zsuzsi ismét elkezdett jajgatni.

— Ne sírj! Nem tehetsz róla, hogy csúnya vagy.

Zsuzsi még hangosabban jajgatott.

Két kis fiú és egy leány túnt fel hirtelen és megálltak, durván mutogatva feléjük. June fel-emelte ostorát.

A gyerekek lökdösték egymást.

— Neveletlen, rossz gyerekek! — mondta June nevelőjének szavait idézve.

Az egyik éleset fütyült.

— Ti csíptétek meg Betters Zsuzsit?

A gyerekek még durvábban nevettek.

— Ronda kölykek vagytok — kiáltott June — rátok csapok az ostorral.

A gyerekek megelőzték a támadással; nagy zajjal félreugrottak; az egyik úgy meglökte June-t, hogy uszályában megbotlott és a kis kék figura végigvágódott a földön. A gyerekek erősen megcsípték Zsuzsit és hangos visítással eltűntek.

June felállt, ruhája piszkos volt, ostora eltűnt, arca kipirult. Zsuzsi úgy ordított, mintha nyúzták volna.

— Ne sírj! Gyerekes dolog sírni.

— Megint megcsíptek.

— Hol?

— Ott lent.

— Gyere velem és mutasd meg nagyapának — mondta June. — Ő majd ellátja a dolgukat. Odaadom neked a puddingomat is. Gyere!

S a kapálódzó Zsuzsit elhúzta az öreg Jolyon lakásához.

— François — mondta June a svájci inasnak — ez itt Betters Zsuzsi ; megcsípték és odaadom neki a puddingomat. Nem bátor lány, nem szabad megijeszteni. A nagyapa nézze meg a csipéseit. Gyere, Zsuzsi!

Maga mögött húzva Zsuzsit, bement az ebédlőbe.

Az öreg Jolyon, aki szombaton sohase ment be a városba, ott ült karosszékében a tűz mellett, a *Times*-t olvasta s várta, hogy löncshöz hívják. Az öt személyre terített asztalon át nézett a két kis alakra és szemével hunyorított.

— Mi az, galambom, mit hozol itt?

— Ez Betters Zsuzsi, nagyapó ; megcsípték hátul. Nézd meg.

Odahúzta Zsuzsit a szék mellé, ahonnan az öreg Jolyon mérgesen nézett kocsisának lányára.

— Hm! — mondta — sovány kis béka vagy.

— Igen ; odaadom neki a puddingomat. Nagyon sovány és nagyon sápadt. Az arca piszkos is, de erről nem tehet.

— Mi történt a ruháddal? — kérdezte az öreg Jolyon. — Elestél?

— Nem. Csak lecsücsültem az utcán, mikor megütöttem az ostorommal azokat a kölykeket, és ők elvették tőlem az ostort és elszaladtak.

— Szép egy pár vagytok ti ketten.

Kinyújtotta kezét és meghúzta a csengőt.

— François, vezesd le ezt a kislányt mossák meg az arcát és adjanak neki jó ebédet. A kis inas szaladjon át Bettersékhez és mondja meg, hogy a kislány itt van. Te meg menj és keféljenek le — fordult Junehoz — mielőtt anyád meglát és ne mondj neki semmit az egész dologról.

A két kis gyerek kiment.

Az előszobában June így szólt:

— Látni akarom, amikor megmosták az arcát, François.

— Jól van, June kisasszony.

A löncs alatt June folyton izgett-mozgott s az öreg Jolyon alig tudta megakadályozni szemével, hogy el ne mondja a történetet.

— Betters Zsuzsi barátja leszek, nagyapa.

— Ó! — mondta az öreg Jolyon. — Az ilyen csöppség, mint te, már gyámoltalan pártfogolat akar felszedni.

— Hát Zsuzsi gyámoltalan?

Az öreg Jolyon igent intett.

— Ne csodáld, ha még jobban megcsipkedik. Nagyon nyomorúságos kis teremtes.

— Én meg fogom őt védeni.

— Hogyan? — mondta az öreg Jolyon, hunyorgatva szemével.

— Nem engedem, hogy megcsípjék.

— Előbb meg kell fogni a nyulat —

— Tudom — mondta hirtelen June. — Velem együtt tanulhat, a helyett, hogy iskolába menjen.

Az öreg Jolyon fejét rázta.

— Ettől a gyerektől nem sokat remélek. Eljössz velünk az állatkertbe?

June tapsolt, azután hirtelen így szólt:

— Nem. Meg kell keresni Zsuzsit.

Az öreg Jolyon bámult. Ez volt az első alkalom, hogy belelásson unokájának igazi természetébe.

— Nagyon félénk kis jószág ez — mondta — nem tudsz belőle semmit sem csinálni.

Mikor June elment, elgondolkozva leütötte szivarja hamuját. Gyerekek! Milyen gondolatok járnak az eszükben! Majd megtanulja idővel, hogy az ember nem vehet pártfogásába mindent, ami útjába akad. Minél előbb, annál jobb,

talán! Jószívű kis jószág, az igaz ; inkább lemond az állatkertről. Együtt tanulni? Mit szólna ehhez az anyja? Olyan áldott jó asszony volt. És az öreg Jolyon egyet sóhajtott. Ha a fia nem vett volna el egy ilyen jó asszonyt, minden más-kép fordult volna ; és Jo — —

Jó, jó! Egy kis szundikálás! Csak negyven másodpercig. És eloltva szivarját, hátra támaszkodott és nézte a falon függő képet : Hollandi halászhajók naplementekor. Ápoltkörmű vékony keze lelógott a régi szék karjáról. Jószívű kis jószág. Gyámoltalan pártfogoltak.

Noha a jó anya aggódott, hogy June-ra rossz hatással lesz a kislány csúnya beszédmódja, és a nevelőnő is ellenezte, mert nagyon vigyázott a helyes kiejtésre, mégis June akarata teljesült. Betters Zsuzsi túlságosan is tisztán ott ült minden reggel a tanulóasztal mellett és keserves könnyeket hullatott a rosszul kiejtett magánhangzók és a *h*-k miatt. Megszabadulva a csipdeséstől és gyarapodva olyan anyagi javakban, mint szappan, pudding, ruha, kezdetben mégis annyi könnyet hullatott, mint soha azelőtt, de June megvédélmezte őt nevelőnője elől.

— Nem kellene megríkatni Zsuzsit, Pearson kisasszony, ha nem beszél helyesen. Nem tud jobban. Úgy-e nem tehetsz róla, Zsuzsi, hogy ilyen közönséges vagy.

Ez a védelem éppannyi könnyet okozott, mint az erkölcsi kioktatás. A tanítási órákon kívül tanította Zsuzsit mindenféle játékra, amit tudott vagy nem tudott ; megtanította, hogy kell felöltöztetni és levetkőztetni a bábukat ; megszabadította az olasz agár támadásától ; rásegítette, hogy megégesse arcát, amíg kókuszdió fagylaltot és pörkölt cukorkát csinál és hogy

összeszurkálja ujjait, mikor babaruhát varr. Ha Zsuzsit sarokba állították, oda kellett állítani őt is a szemben levő sarokba, olyan lojális volt pártfogoltjával szemben. A jó anya egykedvűen nézte ezt, s elősegítette, hogy June ne legyen önző. Az öreg Jolyon veleszületett éleselméjűséggel várta az elkerülhetetlen véget; ő nem hitt a pártfogásban.

A vég észrevétlenül közeledett ugyanolyan arányban, mint ahogy Zsuzsi gyarapodott az ebédeken és teákon, s amennyire kimélyült az a megvetés, amelyet benne a családiasság élesztett. Már nem sírt, arca rózsaszínű lett s megmosott hajában egy égszínkék szalag ékeskedett. Egészen más gyerek lett belőle és már nem keltette fel June szánalmát. Azonban a pártfogás szokása még eltartott november közepéig. Ekkor egy napon egyszerre eltűnt.

Zsuzsinak volt egy bábuja; June-tól kapta, és a kompenzáció törvényét követve — ezt hirdette az akkor divatos filozófus, Emerson — ugyanolyan módon bánt vele, mint ahogyan ővele szoktak bánni: birtokba vette a lelkét, sarokba állította testét és a saját gyönyörűségére térdére fektette és kínozta. Amily mértékben gyarapodott Zsuzsi testben, annál pártfogóbban, vagyis mondhatjuk erőszakosabban bánt a bábuval. Ez a bánásmód csakhamar felingerelte June-t s a bábu kezdett az ő pártfogoltja lenni.

Egy szombat reggel, amikor a bábu ismét verést kapott és Zsuzsi előbb az egyik sarokba, azután a másikba állította, June rokonszenve iránta nagyon megerősödött.

— Ne bánj így Amy-el, Zsuzsi; ez gyalázat.

Zsuzsi így felelt:

— Miért ne? Az én bábum!

— Nem, nem szabad! — mondta June.

— De akarom — mondta Zsuzsi és már fel is emelte a bábu szoknyáját.

June szemei még kékebbek lettek s haja még jobban csillogott.

— Ha megvered — mondta — én megverlek téged.

— Te mersz? — mondta Zsuzsi — én erősebb vagyok.

Térdére fektette a bábút.

— Hagyd abba! — mondta June.

— Nem hagyom! — mondta Zsuzsi.

June rárohant. A bábu a földre esett és a két gyerek elkezdett bírkózni. Zsuzsinak annyira használt a hatheti jó táplálkozás, hogy ő volt az erősebb, de June volt az ügyesebb. A rövid, heves küzdelem avval végződött, hogy June ott ült Zsuzsi mellén. Zsuzsi szepegett, kapálódzott és karmolt. June annál szilárdabban ült.

— Ígérd meg, hogy nem vered meg többet.

— Nem ígérem.

— Addig ülök itt, amíg meg nem ígéred.

Zsuzsi elkezdett jajgatni. June kezével befogta a száját. Zsuzsi megharapta.

A jajgatásra odajött az öreg Jolyon az öltözőszobából. Mikor belépett a szobába, az eléje táruló látvány olyan volt, amire egy idő óta már várt.

— Elég lesz! — mondta. — Állj fel, June! Na, mi a baj?

June felvette a bábút s ott állt pirosan és dacosan, Zsuzsi meg szepegeve és ijedten.

— Mi ez a kezeden? — kérdezte unokájától az öreg Jolyon.

— Nem szabad megverni Amyt — mondta June — én nem akarom.

— Te haraptad meg? — kérdezte Zsuzsitól.
Zsuzsi szipákolt.

June ösztönszerű érzése, hogy védelmezze Zsuzsit, ezt mondatta vele:

— Én kezdtem, mert nem akarom, hogy verje Amyt.

Zsuzsiból kipattant a szó:

— Én nem tettem, amíg ő nem mondta, hogy ne tegyem.

— Jól van — mondta az öreg Jolyon. — Add ide a bábút. Menj és mosd meg a kezed. Te meg menj haza ebédelni.

A gyermekek elmentek. Zsuzsi szepegve, June kipirulva.

Az öreg Jolyon kezében ottmaradt a bábu, egy fodros ruhába bujtatott viasszbábu; ezt inkább van kedve az embernek megverni, mint a porcellánt, mert kerek kék szemében semmi kifejezés sincs. Különös kis békák ezek a gyerekek! Összevesznek egy ilyen viasszbábun! Jó, jó — —! Egy újabb pártfogolt, gondolta ő. Rendbehozta a bábu ruháját és szemével hunyorgatott. Ezzel véget ért Betters Zsuzsi története. S ez jól van így!

Az asztalra téve a bábút, lassan lement az ebédlőbe s azon gondolkozott, milyen különösek ezek a kis békák.

June felkötött kézzel jött a löncshöz. Nem akarta megenni a puddingját s odasúgta François-nak, hogy tegye el Zsuzsi számára.

De mikor hallotta, hogy Zsuzsi nem jön el többé, hanem ismét iskolába jár, szótlan lett és senki sem tudhatta, mit érez. De az öreg Jolyon úgy érezte, hogy nem boldogtalan. Ő előre tudta, hogy ez lesz a vége.

Betters Zsuzsi helyzete rosszabb lett, mint azelőtt volt. Ha az elfogott vadállat vissza-

nyeri szabadságát, nem nagy szeretettel üdvözlik társai. Ez történt June pártfogoltjával is, Nemsokára olyan sovány lett, annyit csípték és annyit sírt, mint azelőtt. De mivel June sohasem látta többé, az ő emlékében olyan piros és kövér maradt, hajában kék szalaggal, akit nem érdemes sajnálni. És June talált már egy másik pártfogoltat, egy verklis feleségét, karján ülő babával.

Balassa József fordítása.

A HATALMAS.

Irta: FOLDI MIHÁLY.

A legnagyobb energiák egyike a mai magyar irodalomban. Fiatalember, még nem érte el negyvenedik évét sem, de máris olyan munkásság áll mögötte, amely elég volna egy hosszú életre is. A sajtóban vezető szerepet játszik. *Káddár Anna* regénye jelentős írók ítélete szerint, melyet a közönség is szentesített, a modern magyar regényírás egyik csúcspontja. Többi regényeiben is az invenció, a lélekismeret mélysége, az előadás poétai fénye szövetkezik a gondolat erejével és a koncepció nálunk szokatlan nagy arányaival. És folyton fejlődik, mélyül, a hangja új árnyalakokkal bővül, a gondolatjárása egyre energikusabb lesz, tekintete az élet realitásain túl az élet misztikumáig hatol.

Péczely Zsigmond, a közoktatásügy minisztere, kilépett pártja klubjának kapuján s egy pillanatra megállt a kemény, friss hóban.

Ó de jól esett ez a friss levegő, ez a néptelen, csöndes utca! Kinyújtotta derekát, hátrafesztette vállát és lassan megindult. Mosolygott, kemény, különös, sokat kutatott mosolyával, melynél gyermeki ártatlansággal szétnyíltak húsos, piros ajkai, de némák, változatlanok, zárkóztak és komorak maradtak szürkészöld, éles szemei. Mosolygott a sikerén, az okosságán, életének könnyű lendületén. Harmincnyolc esztendő — jutott most eszébe — s keze már a legtávolibb messzeségbe nyúlik; minden közeli a tenyerében van. Mosolygott ragyogó tervein,

eredményes munkáján, szuggesztivitásán, mellyel ma ismét, mint már annyiszor, tíz perc alatt fellelkesített és hatalmába szorított vissza egy elégedetlenkedő és széthúzó nagy pártot; mosolygott koncepcióján, mellyel új irányt ad egy ország ifjúságának, nevelésének, jövőjének, mosolygott beszédén, mely meggyőző, ellenállhatatlan, szónoki remekmű volt. Mosolygott azon, hogy: nini, elégedett is tud lenni, mosolygott a holnapra, melyet határtalannak érzett, mosolygott, mert előre élvezte a közeli perceket, melyekben egy pár fölényes szóval beszámolhat feleségének a mai estéről.

Istenem, milyen türelmetlen is lehet már, szegényke. Kétszer fülébe súgta a titkár, hogy keresi telefonon, de egyszer sem mehetett ki, éppen a döntő perceket vívta meg. Most biztosan idegesen vár már, átkozva a politikát, a kedves, szelíd, a naív és gyermekien egyszerű, aki úgy símul az életéhez, mint virág a fához. Oly fiatal még s oly szép... Asszony, ifjúság, anya, aki négy hónapos kis gyereken át is őt nézi, hódolattal, ragaszkodással, a gyengeség áhítatával.

Hasztalan csöngetett kétszer, háromszor, nem nyitottak ajtót. Előkereste kulcsát, belépett a sötét hallba s megindult a szobák hosszú sora felé. Egyiket a másik után világította ki, sehol egy ember. Mosolyogva, de már kissé bosszankodva, halkán, majd egyre hangosabban nevékön szólította mindazokat, akiknek itt kellene lenniök. Az inast, a szobalányt, a szakácsnét. Senki nem jelentkezett. Ment tovább s elsorolta felesége néhány ismert és intim nevét. Nem kapott választ. Ekkor megbotlott, megütötte lábát s elsápadt. Fájt, az ajkába harapott. Bosszús lett. Ajkán káromkodásféle felkiáltás morzsolódott szét.

Felesége szobájában, a kis asztalon, üzenet várta. Értesítést kapott, hogy hirtelen rosszul lett az édesanyja, oda hívták. Erről akarta értesíteni a pártban, de nem sikerült. Mivel a szakácsné meg az inas kimenősek ma, a szobalányt magával vitte, arra kéri, hogy időnként nézzen be a gyerekekhez, akinek dajkája falura utazott két napra valami örökségi ügyben. Két sor meg arról nyugtatta meg, hogy nem lesz baj a gyerekekkel, megszojtatta és lefektette: jó gyerekek, alszik, mint a tej.

Elhatározta, hogy telefonon érdeklődik majd anyósa hogyléte iránt s hazahívja feleségét, előbb azonban megnézi, valóban rendben van-e a gyerek. Kis asszonyka, oly hamar elveszti a fejét... Átment a gyerekekhez, óvatosan felcsavarta a villanyt és széthúzta a nagy bölcső függönyét. A trónörökös! villant át rajta s a saját erejét, hatalmas életét érezte. Szép, erős, s az övé. Tőle van az élete s az övé lesz pénze, hatalma, tekintélye. Itt fekszik, finoman szuszog korálpiros kis szájával, melyet az övéből metszettek, pighó orrocskájával, melynek gyöngyházás szárnyait az övéből kanyarította ide, hosszú pilláival, melynek selymét először az ő szemén csókolta az anyja. Poronty, de mennyi élet és jövő, erő és gazdagság van benne, s mi lenne belőle, micsoda árvaság és gyengeség, belőle is, meg anyjából is, ha ő megszűnnék!

Most valami baj történt. A fény tette-e vagy ahogy eltűnődött, talán meglökte a bölcsőt, a gyerek megmozdult. Kis ujjait kinyújtotta, behúzta, egyre gyorsabban, majd ökölbe szorította görcsösen; egy-két dallamtalan, éles hangot hallatott s felnyitotta szemét. Már sírt is. Még csitítani sem volt ideje, már sírva fakadt.

Ráhajolt, sugdosott, nem használt. Ringatni

kezdte, még elkeseredettebb lett. Oltsa el a villanyt? . . . Állt a sötétben, várt. Még hangosabban sírt. Már zokogott. Felgyújtotta ismét a villanyt s hangosan megszólította. — Zsigám, édes, hallod . . . — Valami komikumot érzett s már ingerülten elmosolyodott. A gyerek tépte a ruháit, mintha szabadulni akarna. Mi baja lehet? Talán . . . Gyorsan kibontotta; nem, semmi. De most már rugdalózott a gyerek s forgott, mintha ki akarna ugrani.

— Mi van veled, kisfiam? — kérdezte tőle tízszer is és önkéntelenül azon csodálkozott, hogy nem válaszol, rá sem néz. Talán éhes? Mit adhatna neki? Telefonáljon az anyjáért? Szégyelte magát. Öt percig sem tud vigyázni a gyerekre.

Tehetlensége oly idegessé tette, hogy hirtelen kiemelte a gyereket s vitte ki az ebédlőbe. Úgy érezte magát, mintha erőszakkal megölelt volna egy asszonyt, aki kétségbeesetten szabadulni akar tőle. Mit gondol róla ez a gyerek? Ellensége? Bántani akarja? Meg akarta magyarázni neki a dolgot. — Kérlek szépen . . . mélyen tisztelt . . . — Mosolygott, de a verejték kövér cseppekben gyöngyözött homlokán. Ott látta magát a parlamentben, kinyúlva és hatalmasan, amint beszédeit mondja . . . Megrázódott. A düh rátette öklét a torkára.

Vitte magával a gyereket, aki zokogott és toporzékolt. Hideg húst talált az ebédlőben, megmutatta neki. Oda tartotta kis ízenként a jó illatú füstölt húst, végighúzta ajkán, — sikított és elfordult. Mutatott neki gyümölcsöt és sajtot, hogy elkábítsa a szagával, úgy fogadta mint a legsúlyosabb inzultust.

Rátette az asztalra és leült eléje. Nézte s megijedt, mily bő áradatban kergeti fejébe a

vért a düh. Most már hangosan beszélt hozzá, hosszú körmondatokat szavalt s a gyerek arca egyszerre átalakult egy ellenzéki képviselő fejévé, aki heves ellenfele a közéletben. Azzal szemben győz, ez a gyerek szinte utálattal fordul el tőle. Mért nem szereti most egyszerre? Mit vétett neki? Mért nem tudja megnyugtatni? Észre sem vette, a keze kinyúlt : megragadta a gyerek derekát s megrázta. A gyerek rémülten elhallgatott, egy másodpercre fátyolosan, szemrehányón rámeredt, aztán sikítani kezdett, mint akit ölnek.

Kimerülten dőlt egy karosszékbe s csak azt nézte, nem gurul-e le az asztalról. Víziói támadtak. A parlament üléstermét látta, ott állott az asztal a gyerekekkel, aki ordít s nem figyel rá.

Dőlt róla a verejték, keze ökölbe szorult. Egy jó negyedóra mulva megsemmisülten talált rá a felesége. Felemelte, melléhez szorította a gyereket, aki egy-két másodperc mulva szepegve elcsendesedett. Hozzá bujt, megmenekülve s otthonosan és jóízűen szívta a tejét.

A hatalmas úr fájósan bámult rájuk. Milyen titokzatosak ezek ketten, milyen hatalmasak, milyen nagyok . . . Ezek a kicsik, ezek a gyengék, ezek a . . . akik az élet forrásánál ülnek . . .

Azt akarta mondani: Igazán nem tudom, hogy' lehet magára hagyni egy gyereket . . . — ám egy szót sem szólt, csak cigarettára gyújtott.

Nagyon rosszkedvű lett.

TENGEREN.

Irta: VARGHA GYULA.

Hajónk tovasiklik az éjben,
Fekete a víz, mint az ében ;
Az éj, meg a felhő, a köd, meg a víz
Egyetlen vaksötétbe vész.

Tarajos fodrán a vizeknek
A hajó lámpái rezegnek ;
De tán ez a fény csak azért van, azért,
Hogy még feketébbnek lássam az éjt.

A lámpa rezeg fényetörötten,
Idegen arcok körülöttem.
Kik ezek? Sápadt is, unott is, a hány,
Megannyi komor, bús, hallgatag árny.

Tán árnyak is, s mint a rege tartja,
Indulnak a gyászteli partra,
Mennek szomorúan s velök megyek én
Az örök-feledés nagy, néma vizén.

Szeretteim csókja meleg még,
Friss még a szivemben az emlék,
Csak ép az imént hagyám el a hont,
Még éber utána a bú, meg a gond.

De már szememet le-lezárom,
Ereimben zsibbatag álom ;
Kép képre tolul még, de színe fakult,
Kezd ködbe merülni mögöttem a mult.

S ha egészen ködbe merülne :
Mit bánom, hogy kikötünk-e,
Vagy a tér s az idő vize végtelenén
Fut végtelenül a hajó, s vele én.

(1913.)

IRODALMI ERKÖLCS

kérdése többek között az is, hogy idegen művet úgy kell lefordítani, ahogy eredeti szerzője megírta, változtatás, csonkítás, formájából való kiforgatás nélkül. A közönség köreiben gyakran merül föl az a balvélemény, hogy a külföldi irodalmakban a teljességnek és a hűségnek ezt a követelményét jobban betartják, mint nálunk. Ez bizony babona, mert a dolog éppen ellenkezőleg áll. Nálunk szabály az, hogy rátartós kiadó nem ad ki fordított könyvet csonkítva és valamirevaló író nem vállalkozik csonkító fordításra. Ezt ellenőrizni lehet minden esetben, akinek kedve van rá. (Természetesen nem jönnek számba a ponyva jellegű kiadványok, amelyekért nem is kár.) Ezzel szemben tények állnak külföldi kiadók és fordítók eljárása dolgában. Amerika ebben teljesen lelkiismeretlen. Ez év elején jelent meg Amerikában angol fordításban Móricz Zsigmond *A fáklya* című regénye, több mint egyharmadával megrövidítve. Egy jeles írónk erélyesen fel is szólalt e miatt. Hogy a franciák inkább adaptálnak, átdolgoznak, mint fordítanak, az általánosan ismeretes. A lelkiismeretes németek sem mindig lelkiismeretesek. *Sinclair Lewis* könyve, a *Main Street* német kiadása például három teljes fejezettel kevesebb, mint az eredeti angol szöveg s a megmaradt fejezeteken belül is nagy kihagyások

vannak. Ugyanígy áll a dolog az amerikai Nobel-díjas *Arrowsmith*jének német kiadásával. Erről összehasonlítás alapján bárki meggyőződhetik. Kisebb kihagyások vannak, de *vannak* Richard *Hughes Szélvihar Jamaikában* című nagy hírre jutott regényének német kiadásában. Magyarul ez a regény rövidesen meg fog jelenni, teljes fordításban, egy mondat kihagyás nélkül. Nagy tömeg ilyen tényt lehetne még felsorolni annak bizonyítására, hogy a magyar fordítói erkölcs érzékenyebb s babona az, hogy a külföldi fordítások teljesebbek. Mindig az jár jobban, aki magyar fordításban olvas külföldi író.

SZÉPSÉG.

Írta: TÖRÖK SÁNDOR.

Valahonnan Erdélyből jött, azoknak a fiatalembereknek a sorában, akik nem bírták ki az idegen uralom alatti életet, nem tudtak beilleszkedni annak kényszerűségeibe s inkább feljöttek Budapestre, végigküzdeni a szegény vidéki fiúk keserves küzdelmét a közönbös, barátságtalan nagyvárossal. Nagy, nehéz harcot vívott az élettel, de ebből a harcból lett első nagy regénye: *Az idegen város*, amely egyszerre helyet biztosított neki az irodalmi világban. A budapesti élet egy rejtett, ismeretlen részét fedezte fel: a szegény diákok nyomorúságos életét, amely azonban mégsem vígasztalan, mert bearanyozza a fiatalság akasztófa-humora, amely kalandnak tudja felfogni a koplalást, megalázást, az életből való félretolódást. Gazdag invenciójából folyton pattognak a finom írói ötletek, érdekes alakok sokasága mozog a regényben, amely egy kicsi zugból nézve megmutatja Budapest nagy perspektíváját.

— Öregem! . . .

— Nahhát! . . .

Összeborultak tárt karokkal és nagy puffanásokkal csapkodták egymást, pillanatig gondolkoztak s aztán cuppanós csókot cseréltek, ami nem is volt kellemes, sósízú és borostás két pár férfi csók volt. Nahát! — mondták aztán még többször is s mindannyiszor csíptek, megcsaptak, megböktek, egyet-egyet — nahát! de ilyet! — öregem! — vén csibész! — te alak, te! — s több efféle. Közben elindultak a körúton

felfelé karonfogva. Tíz éve nem találkoztak, ó! egészen gyerekek voltak még, éppen, hogy túl az iskolán s néhány év katonaság, háború, meg mi.

— Te itt vagy állandóan Pesten?

— Igen. A Biztosítónál még mindig. Háát . . . mi van veled, honnan cseppentél?

— Felköltöztem. Egy hete vagyok itt. Nem, nem ment odalennt, tudod az uradalomnál próbálkoztam.

— Aha — aha — na és — na és? — fürge és már zsírosodó apró kis ember volt s két gomb szeme folyton járt körbe és mozgott a kezelába — és van valami kilátás? Van valami kilátás? — a viszontlátás hevétől röviden, de kétszer mondtott mindent — mi? mi? akad, akad? Ej te, te, emlékszel öregem, emlékszel akkor régen, mikor Pincus tanár urat megdobáltuk tojással a Löbliék padlásáról, áhá, áhá, háháhá! Hú azt a, hú azt a!

— Hehehe, azt a röhejt barátom, azt a röhejt. Emlékszel, Pontyik Karcsira? Szolgabíró lett barátom, hehehe, szolgabíró lett.

— Pontyik Karcsi?! Hehehe, szolgabíró lett, szolgabíró lett — és megállottak, egymásnak dőltek, úgy nevettek valami okból azon, hogy Pontyik Karcsi szolgabíró lett. — Mennénk be valahova öregem, mennénk be valahova . . . egy zónára, megiszunk egy pofa sert, hadd halljam mi van, mi nincs, jó, mi? mi van, mi nincs! Hehehe!

S bementek valami vendéglőbe kis-pörköltet, korsó sört kértek és kipakkolóztak az elmúlt tíz esztendővel, meg az azelőtti vagy hússzal, egészen végesvégig — hú barátom! — és nagy gesztusokat vágtak — hú barátom! — s minden nagyon szép és verőfényes volt és mulatságos, azokból az időkből s a háború is olyan bolondos volt, kalandos, kedves, most itt a korsó sör mel-

lett, hol egy kicsit orosz fronton, hol a Doberdón, két golyó be, kettő ki és a kórházban az a kis hóbortos orvos hahaha és a nővér, Agatha, hú barátom! az kilépett és férjhezment, elvette a Bódi Szaniszló, ne beszélj! De bizony, s a nevetés, már vörösen, odafagyott az arcukra, már fájt és már nem is nevettek, csak a pirosság ott ült az arcukon s elcsendesedtek rendre.

— Hát barátom — mondta a kövérkés ember és hunyorgott hozzá — nem veszel észre semmit rajtam? Semmit? Mit? — és kirakta két rövid, húsos kezét az asztalra — semmit se veszel észre rajtam, mi?

— Mit? — s már vigyorgott — mit? — mi süli ebből? s vizsgálgatta.

— Na...! — s a kezét közelebb dugta, a karikagyűrűt az orra elé.

— Megnősültél!

— De meg ám!

— Nahát barátom! És... és a feleséged önagysága?

— Pesti lány. Már négy éve barátom, már négy éve.

— Gyerek van?

— Nincs, nincs még. El fogsz jönni hozzánk. Ma este jó? Szabad vagy? Hát ma este vacsorára. De elgyere öregem, nahát, majd, majd az asszonymak elmondjuk, tudod azt a dolgot, hehehe, mikor ott a nádasban, hehehe, a Klamárcsik Pista, hehehe, jaj — s megint nevettek sokáig.

— Szép asszony a feleséged, mi? Vén lator, ha te egyszer megnősültél! Nahát, azt tudom Isten, szép kell legyen az az asszony.

A másiknak felragyogott a szeme és két karral indított egy széles elragadtatott mozdulatot, de rögtön abba is hagyta, elvágta hirtelenül s rava-

szul lesütötte a szemét — ó, mindig is nagy tréfacsináló volt ő, nagy heccmajszter, na megállj!

— Hát kérlek — és úgy megvonta a vállát, mint akinek nehezére esik a dolog, dehát . . . — kérlek nem szép.

— Nana, ne szerénykedj.

— Nem, nem szép. Csúnya.

— Csúnya . . . aha értem. Gazdag. Hát kérlek . . . az ember úgy-e ott fogja meg a szerencsáját, ahol lehet.

— Nem is gazdag.

— Na, aha, aha, hát persze, te nem vagy olyan.

— Egyszerűen szeretem. Nekem tetszik. És ez a fontos. De belátom: csúnya. Nagyon csúnya.

— Hehehe . . . — kezdett kínos lenni a dolog — nem lesz azért olyan nagyon csúnya, na.

— De. Te nem is képzeled. Tudod — és pukadozott belül, jaj mindjárt elröhögi — tudod visszataszító — és köhögött.

— Na ne beszélj!

— De igen, ha mondom. Ez már így van. És nem az az érdekes csúnya, ami lehet már szép is. Nem. Egyszerűen nagyon csúnya.

— Hát kérlek ugyebár . . .

— Se alakja, se semmi. Még azt se lehet mondani, hogy na olyan tucat. Neem. Nagyon-csúnya! Azért mondom úgy-e, hiszen . . . úgyis nálunk vagy este, hát ne lepődj meg.

— De kérlek kedves öregem, túlzott vagy, túlzott vagy! Mindig ilyen egzaltált voltál, ilyen szerény, vagyis . . .

— Áh! nem szerénység ez. Hát nem vagyok vak. Na hallod! — jaj mindjárt, jaj nem bírja tovább, jaj kirobban a nevetés! — hát mennénk öregem, hiszen majd meglátod estére, majd meglátod! Felfelé mégy? Hát én itt betérek.

Hát akkor nyolcra ott légy, ja a címet írd fel, Lovag-utca 49. II. emelet 12. Nyolcra várunk. Szervusz — s befordult egy mellékutcába, egy lámpaoszlopnak dőlt és nevetett, nevetett, az emberek mosolyogva nézték, már a rendőr is figyelte és nevetett, nevetett, el kellett induljon végre s ment az utcán komolykodva és nevetnie kellett s restelte és minduntalan előkapta a zsebkendőjét és belenevetett.

— Na szívem — mondta délben otthon — hát ez ragyogó, ez ragyogó, annyit nevettem, tudja találkoztam egy régi osztálytársammal, a Szekulesz Jóska, tudja maga. Meghívtam estére vacsorára és tudja, hehehe és tudja azt mondtam neki, hehehe, jaj azt mondtam neki hehehe, — le kellett üljön — hogy maga hehehe, hogy maga csúnya hahahaha . . . hogy csúnya hahahaha . . .

— Na és . . .

— Mit na és? Képzeld el azt a pofát, ha az meglátja magát, hahaha . . . jaj megőrülök! Meg kell örülni! Képzeld azt mondtam, hogy maga visszataszító, hogy formátlan, hahaha! drága, drága, te! jajaj Istenem, jaj erre a te alakodra, hogy ez nincs! hehehe, azt mondtam, hogy ez nincs, hehehe . . .

És az asszony is nevetett, s a tükör felé és végigsimogatott magán s nevettek ketten és jól telt egész délután és lesték az estét, mint valami jó vidám ünnepet — a fehérblúzos ruháját vegye fel szívem, a férfi nyakkendő olyan, de olyan jól áll magának — bízza csak rám! — és készülődtek boldog izgalomban és nehezen, nehezen jött el, de eljött a nyolc óra és az asszony mégegyszer végigpillantott magán a tükör előtt, a férfi kuncogva nézegette — drága, drága, te nagy örömöm, te! jaj de szép vagy, te! — s olyan se nem lány, se nem asszonyka volt, kicsit

gömbölyded talán — csöngettek — jaj felrobbanok!

— Hát ez itt a barátom, Szekulesz Jóska, akiről beszéltem — egy színpadi kerek mozdulattal — tabló — a feleségem! — s pózba állott, hogy most, na most, hát ehhez mit szólsz?

Szekulesz Józsi átnyujtotta a virágot és kezét csókolt.

— Ó, a kedves férje sokat beszélt nagyságos asszonyról. A kedves férje régi jó barátom, még az iskolából — s hogy azok elhűlve hallgattak — meg katonáéknál is... igen... iiiigen — s állott.

— Hát... parancsolj asztalhoz.

Asztalhoz ültek. Csend volt. Ettek. A drágaságot kezdte szidni aztán Szekulesz Józsi, s aztán megint hallgattak, kínosan. Később kinyitották a rádiót. Hallgattak.

— És vidéken? — kérdezte az asszony.

— Á, ott se jó, hol jó ma nagyságos asszony, hát hol jó ma? — s úgy féltizenegy felé végre is felállott — hát én megyek ugyebár... még... még valami levelet kell megírjak... igen, ha majd rendbejövök ugyebár, gyakrabban nemde s nem tartóztatta senki. Az asszony hűvösen bólintott. A férfi kikísérte az előszobaajtóig reménykedve, hogy talán, illetve mit talán, hát örült ez? s nézett rá makacsul. Szekulesz Józsi elérte s míg vette a kalapját, kezét a vállára tette nyugtatólag.

— Nézd, — s ahogy beteggel szokás, fölényesen, de jószívvel — neked tetszik s ez a fontos. Nem? Te szereted. Elvégre magadnak vetted el. — S hogy a másik még mindig bámult. — Elvégre a szépség nem minden. Azért lehet jólelkű például — s kilépett az ajtón, még visszaszólt vigasztalva — és tudod mit, nem is olyan visszataszító.

HINTA-DAL.

Irta : LÉVAY JÓZSEF.

Sűrű lombok hűvösében
Elkészült a hinta szépen,
Alig vártuk . . . nosza, rajta!
Lódítsuk hát neki hajtva :
Hinta, lendülj! hinta szállj!
Mig nem unjuk, meg se állj!

Lengj velünk, mint gyors folyónak
Hátán leng a könnyü csónak,
Melyet föl magasra, mélyre
Hány a hullámok szeszélye,
De sem égbe nem repül,
Sem örvénybe nem merül.

Csak suhanj előre, hátra :
Szűk a te pályád határa ;
Mint a hű szív hű szivéhez,
Visszatérsz nyugtod helyéhez,
Bármi lázasan haladj,
Ez egy ponthoz kötve vagy.

Légben úszva hadd lebegjünk,
Szemet hunyva képzelegjünk,
Lássunk egy tündérvilágot,
Zord való helyett csak álmot,
Biztató, kék, nyílt eget,
Mely ránk üdvvel integet.

Édes álom, boldogérzet!
Hintál a sors, de fölébreszt :
EgüNKet felhőbe vonja,
Szivünk kincsét porba dobja . . .
Hinta, lendülj! hinta, védj!
És velünk te így ne tégy.

ÉLET ÉS HALÁL.

Irta: SZENES PIROSKA.

Csillag a homlokán, ezzel a kétkötetes regényével lépett a fiatal írók első sorába *Szenes Piroska*. Besztercebányán él, elszakított területen, s ott nézett körül témáért, ahol él: a tót faluk népe között. Regénye felfedezés: az életnek olyan körét dolgozza fel benne írói erővel, amelyről még senki sem írt. A felvidéki élet izes táj- és életképei fonódnak egy megkapóan bájos kis tót parasztlány-alakra, amelyet végigkísér majd egész életén, mindenütt meglátva a kis körben az élet nagy dolgait. Szinte anyai szeretettel öleli keblére ezt a kis parasztlányt, elkallódott zenei tehetséget lát meg benne s primitív pici életébe bele tudja érezni az emberi sors melanchólikus szépségét.

Mindnyájunkkal történtek már misztikus és megmagyarázhatatlan dolgok vagy olyanok, amelyeket csak iparkodunk jól vagy rosszul megmagyarázni.

Én birokra keltem a Halállal.

A háborúvégi nagy influenzajárványban történt, éppen a legizgalmasabb napok egyikén, hogy hirtelen elfogott és vékony csontjaimat törni kezdte a hideglelés. Éppen a délutáni lapokra vártunk ideges izgalommal, mert odakünn kósza fegyverropogás, fölbúgó lárma, fagyos cipőtálpak rohanó kopogása, autótülkölés és énekszó önmaga körül forgó kavargásában országok sorsa dőlt el. Én magamra húztam egy takarót, hogy anyám ne lássa, hogy tör a

hideg, mert nem akartam most beteg lenni, nem akartam ágyba kerülni. De minél jobban igyekeztem magam lefogni, annál jobban rázott a rohamozó láz, két fogsorom indulót vert egymáson és arcomat rémület torzította. Aztán átváltott a hideglelés forrólázzá és ez már jó volt. Az ember rábocsátkozik vére forró hullámaira és hagyja ringatni magát. A szemem rózsaszínűt látott és nagyszerűen csillogott. Nevettem.

Negyvenfokos lázam volt.

Akkor a fiatalemberek, fiúk, leányok voltak a pusztulás során : anyám rettegve és iszonyodva állt az ágyam előtt és tehetetlenül nézte, milyen lázasan élek. Halomszámra hevert az újság a takarómon, kiabálva politizáltam és indulókat énekeltem. Valóban úgy volt, hogy magam is indulóban vagyok.

Harmadnapra aztán leszállt a nagy láz, de bedagadt a torkom és a nyakam vastagra duzzadt. Minden mirigyem megtelt mérgező nedvekkel, a fejem rettenetesen fájt és arról fantáziáltam, hogy nyakam és torkom duzzadt ereiből fölfelé nyomul az utálatos zöldessárga betegség és meg fogja fojtani agyamat.

Ültem az ágyban, semmi kérésre nem akartam lefeküdni, mert azt képzeltem, hogy így nehezebben éri el a fejemet. Rendkívül mogorva voltam, senkivel sem akartam beszélni. Látni sem akartam senkit és bosszantott, hogy ágyamat behozták az anyám ágya mellé.

Nem tudtam enni, mert duzzadt torkomon nem ment le a falat. Még legjobban szerettem a gyümölcsöt, de egyszer egy szőlőszem egészben megállt a torkomban, nem bírtam lenyelni és ez olyan ördögi dühöt váltott ki belőlem, hogy majd szétéptem a torkomat.

Ilyen állapotban voltam még hetednap este

is, amikor elaludtam. Aludtam mereven, haragosan összehúzott szemöldökkel és álom nélkül, amikor egyszerre minden zökkenő nélkül, kinyitottam a szemem. Hanyatfeküdtem az ágyon, teljesen mozdulatlanul, két karom szépen elnyujtva törzsem mellett pihent. De oly könnyű voltam, hogy alig éreztem magam és tudtam, hogy bármely percben kiemelkedhetem önmagamból. Az ablaktáblák hasadékán csak alig sejthető szürke derengés bátortalankodott be a szoba koromsötétjébe, de én visszaneztem nyitott szemem merev tükre mögé és ragyogó, egyenletes, erős és mégis szelíd fény világított bennem. Azaz én magam voltam ez a fény, életem határait szétfeszítve és kiterjedve végtelenül.

— Most meghalok — alakult ki bennem a gondolat, de ez nem jelentett semmit. Nagy nyugalom volt bennem, sem öröm, sem bánat, csak olyan derülten közömbös határtalan nyugalom, hogy ha nem éreztem volna, bár magamtól különváltan, hideg és merev testemet, már nem is éltem volna.

Akkor a másik szobából, amelynek nyitva volt az ajtaja, éppen onnan, ahol az ágyam szokott állni, vidám füttyszót hallottam. Könnyedén, tisztán és hetykén fütyült egy zenefutamat, aztán közeledve ismét annak egy töredékét. Megrázkódtam, testem hirtelen visszanyerte súlyát és egyesült velem. Orrcimpám gyanakodva tágult és fülem figyelve hegyeződött az ajtó felé. De már semmi sem hallatszott, csak a csönd zúgott föl vad erővel a dobhártyámon és a szívem egyre erősödő dobogása. Aztán egy rettenetes rémületgörcsről hirtelen fölismertem a Szörnyeteget, a Vadállatot, aki már előttem állt és fölőlem tornyosodott. Ott

állt és nem volt lába, fölémhajolt és nem volt arca, rámnézett és nem volt szeme. És én hallottam gúnyos vigyorát, pedig nem volt hangja, se szája. Se színe, se szaga, se körme, se foga nem volt ennek az Állatnak, se lelke, se teste, se súlya, se kiterjedése nem volt, mert mindennek borzasztó ellentéte volt, mert ő volt a Semmi, a Halál.

Ordítani akartam az irtózattól, de nem tudtam hangot adni. És ő rámszakadt egész súlytalanságával, mintha csak a félelmemre várt volna. Rámzuhogott nyálkásan, dögszagú érintése fölszaladt orrlikaimon, be az agyvelőmbe, apró ragadós lábakkal, mint a légy, hogy megdühödtem tőle. Fölvetettem magam és nekiestem tömegének, hogy összekeveredtünk.

— Nem és nem és nem! — ordítottam hangtalanul. — Nem és nem és nem akarom!

Szétcsaptam magam körül ököllel és rúgtam, ütöttem, haraptam és karmoltam, mert mindennütt ott volt. De én nem éreztem mást, mint iszonyodó és védekező vad dühöt, hörögve támadtam meg újra és újra, amíg elvesztettem az eszméletemet. —

Ájulásomat később mély álomtalan alvás váltotta föl és amire fényes nappal fölbredtem, megkönnyebbültnek és vidámnak éreztem magam. Délután már elmaradt a láz.

TÜNEMÉNYEK.

Írta: VAJDA JÁNOS.

Puszták örök lakója néha lát
Feje fölött tündöklő légen át
Vonulni egy különös madarat,
Minőt nem látott még ez ég alatt.

Jó ismerőse mind amennyi van
Erdőkön, lápok ingoványiban.
Egyszerre kitalálja név szerint,
Melyik mi fajta, hogyha rátekin.

De ezt az egyet — ezt nem látta még.
Sovár kíváncsin lesi, várja rég,
Hogy ha fölötte újra elhalad,
Megnézi jobban, megcsodálja majd.

És várja, várja sok, sok ideig,
Míg maga is beléöregedik.
Hó a szakálla már, gyér fürtje len,
— Az a madár többé meg nem jelen.

Eszébe jut, álmában látja még ;
Nincs lelke tükrén már csak ez a kép.
S végpercein, midőn már szinte holt,
Csak akkor tudja meg, mi *ritka* volt.

*

A költőnek, ti többi emberek,
Emelni szobrot ne siessetek.
Mert úgy lehet, még áll a büszke emlék,
Midőn dalát már régen elfeledték . . .

Halhatlanok bírása az idő.
Csak akkor tudjátok meg, hogy mi ő,
Ha elmerültek hosszú századok,
S hozzá hasonlót még nem láttatok . . .

OLASZ REGÉNYÍRÓK.

Irta: RÉVAY JÓZSEF.

Az olasz politikai egység megteremtése óta az irodalom is lázasan dolgozik, hogy megteremtse a századokon át széthullott olasz lelkek egységét. Ezért a modern olasz irodalom a forró küzdelem és heroikus útkeresés képét mutatja. A tehetségek egész légiója töri az utat, hogy eljusson a nemzeti lelket tökéletesen kifejező formáig és gondolatig. Ez a vajúdó küzködés leginkább megmutatkozik a modern idők legnépszerűbb műfajának, a regénynek területén. Egyetlen nemzetnek sincs annyi újszellemű, frisstehetségű, eredeti utakon járó regényírója, mint az olasznak. Ebből a pompás gárdából mutatunk be hármat olvasóinknak: egyet a koszorús nagyok, kettőt a fiatal Herkulesek közül.

Grazia Deledda első könyve körülbelül 18 évvel ezelőtt jelent meg magyarul (*Il nostro padrone — A mi urunk*), egyik legszebb regénye pedig tavaly (*Anime oneste — Jó lelkek*). Regényeiben többnyire Sardinia népéletével foglalkozik. Igazi epikus, egyéniségének legbensőbb lényege az elbeszélés. Bár legtöbb regényének tárgyát a sardiniai népéletből veszi, sohasem válik pusztá folkloristává és kuriózumok keresőjévé. Meglátja annak az egyszerű és meglehetősen műveletlen népnek fanatizmusát, fatalizmusát s egyúttal vallásos hitét, mély egyszerűségét. Azokban a mindennapi eseményekben, amelyek életükben lejátszódnak, meglátja az epikus nagyszerűséget és a tragikus végzettszerűséget. Jellemzője a mély emberismeret, a

sok szín, a csupa friss impresszió, az erkölcsi komolyság, a vallásos érzés és az erős drámaiság. Legutóbbi regényeiben már nem sardiniai környezetet fest, de ezekben is igazi művész és ez bizonyítja, hogy a folklóre nem volt egyetlen lényeges eleme művészetének. Annak idején *Ruggiero Bonghi* vezette be az olasz irodalomba: ítéletét igazolta *Deledda* egész írói pályája és igazolta a Nobel-bizottság, mikor neki ítélte az irodalmi Nobel-díjat.

Giuseppe Antonio Borgese, a modern olasz regény nagymestere, ma ötvenegyéves, egyetemi tanár; eddigi útját huszonöt kötet jelzi: tanulmányok, novellák, drámák, regények, versek. Kritikusnak indult és huszonhároméves korában megírta az új olasz irodalom legérettebb kritikai munkáját (*Storia della critica romantica in Italia*), amely *Croce* máig is elevenen élő és ható iskolájának igazi reprezentatív fegyverbeállása és a nagy olasz tanító esztétikájának gazdag és eredeti kiteljesedése. Az indulásnak méltó volt a folytatása: a sorra következő kritikai kötetek meghozták az olasz irodalom legjobb *Goethe*-tanulmányát (*Mefistofele con un saggio sulla personalità di Goethe*) és *D'Annunzio* legjobb értékelését akkor, mikor a hadvezérművész megítélését még nem befolyásolták életpályájának fantasztikus fordulatai. Nyugodt kéz, biztos szem, higgadt ítélet: ez a kritikus *Borgese*. De már a kritikus lelki műhelyének mélyén újabb erők forrnak, a kritika keretei szűkek eredeti mondanivalói és mélyről fakadó súlyos gondolatai számára. *Borgese* írói egyéniségének éppen ez a lényege: a tragikusan súlyos és végzetesen elhallgathatatlan mondanivalók, amelyek gejzirként törnek fel belőle s forró hullámukkal éppoly tökéletesen betöltik a kri-

tika vaspántos hordaját, mint a vers cirádás aranyserlegét. Írói egyéniségének ebből a meghatározásából következik, hogy minden problémáját halálos komolysággal fogja meg, s hogy egyetlen pillanatra sem felejtí, mire kötelez a tehetség. Éppen ez a magyarázata annak, hogy mért nyúl ismételten a legnagyobb és legmélyebb emberi problémákhoz, mért érdeklí mindenekfelett a legtitokzatosabb és legkevésbbé megoldható kérdés : mi az élet, mi a halál?

A halálprobléma *Borgese* művészetének központi komplexusa. Ez indítja a mayerlingi tragédia rejtélyének boncolására, ami két, kevésbbé sikerült könyvében nyugtalanítja (*L'Arciduca; La tragedia di Mayerling*), ez sugallja egyúttal egyik legmélyebb alkotását, a *Lazzaro* című drámát (1926). A probléma : a föltámadott Lázárt mindenki eltaszítja, mert rajta a halál bélyege, nemcsak mély és eredeti, hanem komoran tragikus is és mintha utórezgése és továbbzengése volna a három évvel előbb megjelent nagy halálregény fájdalmas főszólamának. Nem véletlenül használtunk itt zenei kifejezést : *Borgese* művészete lépten-nyomon a zenére utal. Minden túlzás nélkül : két regénye, a *Rubè* és az *I vivi e i morti* (*Az élők és a holtak*) egy-egy symphonia ; az előbbi az élet, az utóbbi a halál symphoniája.

Az *I vivi e i morti* (amely most jelent meg magyarul *Élők és holtak* címen) főhőse, Eliseo Gaddi, maga mondja : «Én csak azért éltem, hogy a halálra gondoljak szüntelen, féljek tőle és szeressem». «Aki élt, annak joga van aludni ; a halálhoz való jog hétszerszent, ezt hirdetem. Ezt hirdetem Isten előtt». «Van hely a földön mindenkinek, élőknek és holtaknak. Sőt, a föld a halottaké». Eliseo Gaddi a halál

hőse és a halál szerelmese. Mindig zárkózott, befelé élő ember volt, de mióta öccse egy elkeseredett összetűzésük után hirtelen meghalt, szuggesztív és kényszerítő erővel nehezedik rá a halál gondolata. Ezért hagyja el azt a nőt, akit halálosan szeret, ezért hull egy kalandor nő karjaiba teremtő ölelésben, ezért téved a spiritizmus és a theosophia útvesztőibe. Mikor egy borzalmas erejű vízióban az egyik spiritiszta ülésen meglátja öccsét s egy dantei méretű katabasisban leszáll a túlvilágba s látja a holtakat, akik mind alszanak: testileg összeomlik, de lelke felszabadul az őrjítő kétség alól. Most már tudja, hogy öccse megbocsájtott, tudja, hogy a titok nem titok, a halál a valóság és az élet. Megérti a szerelem és a halál egyetlen boldogságát, leveszi kalapját és a csöndes estében térdre hull a csillagok alatt. A lelke már éli a halált, a teste ezután még három évig jár a földön.

Nem regény: tiszta zene, amelynek főmotívuma kitörölhetetlenül kísért a lélekben. Az életemet nem mondhatom el semmiféle nyelven, — mondja Gaddi — talán csak a zene nyelvén. És mindjárt utána megüti a főmotívumot, amely a maga költőiségében a legszebben zengő muzsika: «A mult nyáron egy este nyitott ablaknál olvastam. Roppant nagy, fekete lepke csapódott a lámpa harangjára és ott megült. Jól megnéztem: óriási fejében tüzes szemek villogtak. A markomba szorítottam és éreztem izmos, szinte villanyos remegését. Eleresztettem: nekivágódott a falnak, visszarepült a fényhez, aztán a másik falnak vágódott. Ez néhányszor egymásután megtörtént és a fejét olyan erős és tompa koppanással vágta oda mindannyiszor, hogy azt hittem, megreped.

A fény megbabonázta és egyúttal megriasz-
totta. Én szívszorongva figyeltem és tudtam,
hogy kegyetlen vagyok. Végre kikerült a fény-
körből, kiröppent az ablakon és belesuhant a
sötétségbe ; tompán zúgott, mint valami kagyló.
Zúgott, mint a cselló. Mintha még most is hal-
lanám, mindig, a hűvös sötétségben ; mintha
még most is repülne, de most már nem vághatná
be a fejét semmiféle falba, nem üthetné meg
magát. Ez az élet, a halál, úgy-e? Rabság a
fényben, irtózatoss rettegés, hogy elégünk, ki-
szakadás, menekülés, ugrás a sötétbe, a hidegbe.
Nem?»

A negyvenkilenéves *Massimo Bontempelli*, az
új olasz Akadémia tagja, a mai olasz irodalom-
nak nemcsak egyik legérdekesebb, hanem egy-
úttal legeredetibb és legtehetségesebb képvise-
lője is. *Carduccitól* indult, klasszikus ódákkal és
eclogákkal (*Odi Siciliane; Egloghe*), átment a
futurizmus lázain, megalapította a tekintélyes
900 (*Novecento*) folyóiratot, egymásután ta-
gadta meg dédelgetett irányait és világnézeteit,
míg végre elérkezett önmagához, megtalálta
tehetségének azt a két összetevőjét, amelyek-
ből mai érett művészete táplálkozik : a humort
és az irrealizmust. Humora nem a hétköznapi
nevettetés, hanem valami mély pesszimizmus-
ból és magas intellektusból fakadó felülállás a
dolgokon, a paródia, paradoxon és a karrika-
túra sajtóságos vegyülete, valami könnyen
áradó ötletesség, amit csillogó fátyollal von be
a lírizmus aránya. Irrealizmusa a legjellemzőbb
bélyege művészetének. Regényeinek hősei kép-
zeletbeli világban élnek, imaginárius kalando-
kon esnek át, de bár ebben az ő külön misz-
tikus világában minden megtörténhetik és meg
is történik, a couleur locale mégis realiztikus :

hősei a lehetetlen és irreális helyzetekben és kalandokban éppoly könnyedén mozognak, mintha a normális mindennapi életben élnének. *Bontempelli* a lélek mélységeit kutatja, a lélek ismeretlen dimenzióit s művészete éppen abban van, hogy excentrikus embereinek excentrikus történetei mégis a valóság szuggesztíójával ragadják meg lelkünket.

Nagy sikert aratott műveinek sorozatában (*Eva ultima; La donna dei miei sogni*) az utóbbi években két, feltűnést keltő regénye jelent meg. Mindegyik megdöbbenő erővel mutatja az író különös tehetségét. Az egyik az *Il figlio di due madri* (Két anya fia). Másik regénye, a *Vita e morte di Adria e dei suoi figli* (Adria és gyermekei élete és halála. Magyar kiadásának címe: *Világszép asszony Adria*), lapidáris címe alatt megint új és rendkívüli problémát vet fel. Az ősrégi Narcissus-probléma ez. Adria, az önmaga szépségébe szerelmes gyönyörű asszony, miután egészen fiatalon két gyermeket szült, már csak a maga szépségének él és szinte nem is tudja megérteni, hogyan engedhetett magához közel valaha is férfit. De hiszen még alig mult húszéves, még van ideje áldozni a maga szépsége oltárán. Elzárkózik férje és gyermekei elől, akik csak távolról imádkozhatják, titokzatosságba burkolódnak s végre annyira eluralkodik rajta ez a monómánia, hogy otthagyja férjét és gyermekeit és Párizsba költözik. A külvárosban, magányos házában rendezkedik be s úgy lakik ott tizenkét esztendeig, hogy senki sem látja; emberekkel, gyermekeivel is csak nagynéha, akkor is csak levélben vagy telefonon érintkezik, még a személyzete sem látja soha. Plátói imádója megőrül, férje tönkremegy miatta, leánya meghal, fia elzüllik. Azonban Párizsban a városrendezés miatt le akarják

bontani a házát s neki ki kell költöznie. Adria az utolsó pillanatig nem mozdul lakásából, végre az utolsó napon hatalmas máglyát rak s emlékeivel és házával együtt elégeti magát.

Ez a regény is csupa fantasztikum, de mindig lélekzetet fojtó és szívet elszorító tragédia, amely éppen a földi szépség s a szennyes földi élet kollíziója révén mégis a tiszta valóság igazságával hat.

Stílusa kemény, erős, józan acélpánt, amely hideg fölényvel fogja össze a fantasztikum széthulló szálait.

EGYETEMI TANÁROK KÉT ÉVEZREDEL EZELEŐTT.

Irta: CH. R. GIBSON,

Nagy Sándor királynak Arisztotelesz, a görög filozófus volt a nevelője. Bárha Nagy Sándor nem volt is tudós, neve közvetve kapcsolatba került a régi világ nagy egyetemével. Ez volt az alexandriai múzeum és könyvtár. Ma egyetemnek neveznék. Nagy Sándor (Alexander) alapította ugyanis *Alexandria* városát s ez a város vette át a régi Athén szerepét, mint a tudomány székhelye.

A nagy egyetemet I. Ptolomaiosz, Egyiptom királya alapította. Semmi költséget nem sajnált a hatalmas iskola berendezésére. Könyvtárában állítólag hétszázezer kötet volt felhalmozva, az egész latin, görög, indiai és egyiptomi irodalom. Ezt az óriási könyvtárt Julius Caesar Alexandria bevételekor teljességgel elpusztította.

Ennek az ósrégi egyetemnek tizennégyezer tanítványa volt. Meglepő nagy szám. Sajnos, nagyon keveset tudunk az alexandriai tanárok és kiváló tudósok életéről, pedig bennünket most ez érdekelne elsősorban.

Itt tanított a matematika első professzora: *Euklidesz*. Teljes kétezer éve, hogy híres könyvét, *A geometria elemei*-t megírta. Életéről semmi adatunk nem maradt fenn.

E rég letűnt kor professzorai közül való *Arisztarhosz*, a Kr. előtti harmadik században. Ez a tudós a geometria segítségével kiszámította a Nap és a Hold távolságát a Földtől. Helyes

nyomon indult el, de tökéletlen műszereivel rosszul mérte meg a hajlás-szöveget, ezért aztán hamis eredményre jutott.

Arisztarhosz egyik utóda, az alig néhány évvel fiatalabb Eratosztesz, a Föld nagyságát mérte meg. Számítása szerint a Föld kerülete 48,000 kilométer. A valóságban 40,000 kilométer. Eredménye tehát meglepően közel jár az igazsághoz. Ő volt az, aki megtanított rá, hogyan mérjük meg ezt a hatalmas földtekét, amelynek lakói vagyunk s amelynek mindig csak egy-egy elenyészően kicsi darabkáját láthatjuk. Ha figyelembe vesszük szögmérő műszerének gyarlóságát, mérésének eredménye bámulattal tölt el. Eratosztesz nyolcvan éves korában megvakult. Életuntságában halálra éhezettette magát.

Arisztarhosznak is, Eratosztesznek is kortársa volt Arhimedesz, a híres matematikus. Neve ismerősen cseng. Arhimedesz 287-ben született, Krisztus előtt, Siracusában, Szicília szigetén. Ő is az alexandriai hírneves egyetemen tanult. Euklidesz nem élt már akkor, de Arhimedesznek is akadt jeles tanítója a számtan és mértan tudományában.

Arhimedesz hűségese barátja volt Hierónak, Siracusa királyának. Alighanem atyafiságban is voltak egymással.

Királya számára sok réműletes hadigépet eszelt ki.

Ha Arhimedesz nevét halljuk, «Arhimedesz törvénye» jut eszünkbe.

Ennek a fizikai törvénynek fölfedezése összefügg azzal a jól ismert történettel: hogyan leppezte le Arhimedesz Hiero király aranyművesének a csalfaságát.

A király átadott az aranyművesnek bizonyos

súlyú színaranyat, hogy csináljon belőle koronát. A korona elkészült. A királynak gyanúja támadt, hogy az aranyműves a színarany egy részét megtartotta és helyette ezüstöt tett a koronába. * Súlyja pontosan annyi volt, mint az arany súlya, amit kapott, színe is színaranyat mutatott. A király váltig törte a fejét, hogyan leplezhetné le a csalárdságot. Töprengésében tudós barátjához, Arhimedeszhez fordult tanácsért.

A feladat zavarba ejtette a matematikust. Annyira belemélyedt a problémába, hogy még a fürdőbe menet is ez a kérdés foglalkoztatta. Amikor belelépett a medencébe, feltűnt neki, hogy a víz kicsordul a medence szélén. Ez a mindennapos, egyszerű megfigyelés vezette rá, miképpen oldhatná meg e rábizott feladatot. Kiugrott a vízből, még ruháit se kapta magára, kirohant az utcára és izgalmában egyre ezt kiáltozta:

— Heuréka! Heuréka! (Megtaláltam!)

Csakugyan. A terv készen volt. A koronát beleteszi egy vízzel telt edénybe és megméri a kicsorduló vizet. Aztán ugyanakkora súlyú színaranyat tesz az edénybe. Ha ugyanannyi víz ömlik ki az egyik és a másik esetben, akkor a korona színaranyból való. Ha kevesebb, akkor meg van hamisítva.

Galilei elképzelése szerint Arhimedesz jóval bonyolultabb módon hajtotta végre kísérletét, mint ahogy azt a görög hagyomány elbeszéli. Galilei szerint Arhimedesz mérleget készített.

* Mellesleg szólva, a színarany nem is alkalmas az aranyművességre. Más fémekkel ötvözik, hogy keményebb legyen. Még az aranypénzekben is sok a réz (egyedtől tiz százalékig).

Egy hosszú bot egyik végére aranyat tett, másik végére súlyokat és pontosan kiegyensúlyozta a mérleget. Így kapta meg az arany súlyát a szárazon. Azután ugyanazt az aranyat úgy mérte meg a mérlegén, hogy az aranyat vízbe merítette. A mérleg karja felbillent: az arany súlya látzólag csökkent, mert bizonyos mértékben fenntartotta a víz. A tudós megfigyelte, mennyivel lett könnyebb. Aztán megismételte a kísérletet ezüsttel. Feljegyezte, mennyivel könnyebbült meg az ezüst. Végül a koronát tette rá a mérlegre, előbb a levegőn, aztán vízbe süllyesztve. A korona is könnyebb lett, és pedig súlyának kevesebbed részével könnyebbült meg, mint a színarany, és többedrészével, mint az ezüst. Következésképpen a korona *sűrűsége* (fajsúlya) az arany és az ezüst között volt. A csalás kiderült.

Így bukkant rá Arhimedesz a hidrosztatika alaptörvényére: minden test annyit veszít súlyából, amennyit az általa kiszorított víz nyom. S ha a test súlyát elosztjuk a kiszorított víz súlyával, megkapjuk annak a testnek a fajsúlyát vagy sűrűségét. (Az arany fajsúlya $19\frac{1}{2}$, az ezüsté $10\frac{1}{2}$).

*

Arhimedesz barátja, Hiero király, kilencvenkét éves korában halt meg. Néhány évre rá, Krisztus előtt 212-ben, a rómaiak bevették Siracusát. Arhimedesz öregember volt már ekkor, hetvenöt esztendő. De nem az aggkor vitte sírba. Megölte egy római katona.

Ismeretes a szomorú történet. Arhimedesz számításaiba mélyedve mértani alakokat rajzolgatott a homokba, amikor rajta ütött a római katona. Az öreg tudós rákiáltott:

— Ne zavard köreimet!

A katona nem kegyelmezett. Könyörtelenül lekaszabolta.

Az ókor legnagyobb matematikusának az életét így oltotta ki egy durva, tudatlan katona kardja. A rómaiak vezérét, Marcellust, nem okolhatjuk Arhimedesz haláláért. Marcellus, amikor bevette Siracusát, külön rendeletet adott katonáinak, hogy Arhimedeszt és házát senki ne merje bántani. Marcellusnak becsületére válik, hogy meg akarta kímélni a tudós életét, annál is inkább, mert hiszen tudta jól, hogy Arhimedesz leleményességének, tudásának jelentékeny része volt benne, hogy Siracusa két esztendőn keresztül tartotta magát a rómaiak ostroma ellen. A római vezér parancsa őszinte volt. Diadalának örömét nagyon megkeserítette, amikor megtudta, hogy Arhimedesz áldozatul esett. Díszes temetést rendezett a tudósnak és rokonait barátságába fogadta.

Arhimedesznek még életében kifejezett kívánsága az volt, hogy sírkövére tegyenek egy gömböt s e fölé egy köréje illő hengert állítsanak. Ez az emlékmű örökítse meg mértani fölfedezését, hogy miképpen viszonylik egymáshoz a gömb és a henger köbtartalma. Az emlékművet csakugyan felállították.

Száznegyven évvel később Cicero, a híres római szónok Siracusában jártakor elment Arhimedesz sírjához. A síremléket fölverte a gyom, ellepte a bogáncs. Cicero kárhoztatja Siracusa népét, hogy legnagyobb emberük emlékét ennyire elhanyagolták.

*

Az alexandriai egyetem tudósainak a sorában elérkezünk *Hipparhosz* nevéhez. Hipparhosz a csillagászat igazi megalapítója. Életéről sajnos,

semmit nem tudunk. Azt sem tudjuk, tanított-e Alexandriában vagy csak tanult és kutatott. Csillagászati felfedezéseiről van följegyzésünk. Ő volt a megalapítója a bolygók mozgásáról szóló elméletnek. Ő már tudta, hogy a bolygók a Föld körül keringenek. Rendszerét később Ptolomaiosz rendszerének nevezték el, vagy máskép: ptoloméuszi rendszernek.

Eljutottunk ily módon Ptolomaiosz nevéhez. Ez a Ptolomaiosz is alexandriai csillagász volt a nagyok közül való. Három évszázaddal későbbi kor szülötte, mint Hipparhosz. Hipparhosz másfél századdal élt Krisztus előtt, Ptolomaiosz ugyanennyivel Krisztus után. Az ő életéről sem tudunk semmit, annyira, hogy sokan összetévesztik Ptolomaiossal, Egyiptom királyával és a rákövetkező Ptolomaioszok hosszú sorával.

Ptolomaiosz, a csillagász és híres földrajztudós, évszázadokkal később élt, mint az egyetemalapító fejedelem. Nevét elsősorban a bolygók mozgásáról írt elméletével örökítette meg. Hipparhosz felfogását kibővítette és tökéletesítette. Az úgynevezett ptolomaioszi rendszer olyan helytálló magyarázatot nyújtott a bolygók mozgásáról, hogy másfél évezreden keresztül változatlanul fennmaradt. Látni fogjuk később, mennyi bajt zúdított Copernicusra és Galileire, amikor el merészelték vetni a ptolomaioszi rendszert.

Ptolomaiosz a Földet mozdulatlannak képzelte még. Az egyhelyben álló Föld körül keringenek a bolygók. Feltűnő ez a felfogás, ha meggondoljuk, hogy hétszáz évvel előtte tanították már, hogy a Nap az a központi égitest, amely körül a bolygók keringenek.

Halász Gyula fordítása.

TOLSZTOJ MODELLJEI.

Az író sem dolgozhatik pusztá képzelődésből, alakjainak és helyzeteinek mintáját valahonnan vennie kell s nem veheti máshonnan, mint azoknak az embereknek a köréből, akiket ismer. Ebből gyakran sértődések származnak, mert a modellek ráismernek önmagukra, mások is rájuk ismernek s a sértődés annál jogosultabbnak látszik, mert az író a modelleket nem ábrázolja híven, olyan vonásokkal ruházza fel őket és olyan cselekedeteket imputál nekik, amelyek nem a valóságból valók. Ezért örök vita van modell és író közt s az irodalom ezt úgy dönti el, hogy az írónak joga van élő embereken megfigyelt vonásokat feldolgozni, mindaddig, amíg ezt nem teszi azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy bárkit is pellengére állítson.

Ebből a szempontból érdekesek egy orosz író, *Csarikov* emlékezései Tolsztoj Karenin Annájának modelljeiről. Csarikov ismerte a híres regény főszereplőit s ezt mondja róluk :

Wronskij és Karenin Anna történetének belső, lelki része hű a valósághoz, a külső körülményeiket azonban teljesen megváltoztatta az író. A történet nem a szentpétervári katonai és hivatalnoki világban történt, hanem másvalahol két orosz diplomata között. A szereplők már rég nem élnek. Az az úr, aki Karenin Anna szerelmesének, Wronskijnak a modellje, karcsú, jó külsejű fiatalember volt s a diplomata pályája szépen indult. Az a hölgy, aki ezzel a fiatalemberrel szerelembe esett, nem vetette magát a vonat elé, hanem tíz évig szenvedett kínos és törvénytelen viszonya miatt, amíg férjét, Karenin miniszter modelljét rá tudta venni a vá-

lásra. Ekkor végre megesküdhett szerelmesével, aki ebben az időben egy orosz diplomáciai misszió vezetője volt. Csarikov 1889-ben találkozott ezzel a férfival a párizsi orosz követségen; nyersmodorú, szürkehajú ember volt már s olyan babonás, hogy a világért sem ült volna tizenharmad magával asztalhoz. «Karenin» ellenben közvetlenül azután, hogy Anna hűtlen lett hozzá, lemondott diplomata pályájáról és egy vidéki tartomány kormányzója lett. Annak idején sokan azt hitték, Karenin alakját a költő a sokszorosán gyűlölt Pobjedonoszcevről, a szent szinódus főprokurátoráról vette, aki Tolsztojnak az orthodox egyházból való kiközösítését előidézte s ennek tulajdonították, hogy Karenin alakjának rajzában sok irónikus vonás van. Ez azonban tévedés, amit előmozdíthatott az is, hogy a Karenin tényleges modellje külsőleg kissé hasonlított a hírhedt prokurátorhoz. Csarikov nagyon dícséri, mint közkedvelt, nemes jellemű férfit, a gyermekek barátját. A fiát, mint Tolsztoj is mondja, maga nevelte fel s később derék hivatalnok lett belőle. A férj azonban sohasem tudta elfelejteni hűtlen feleségét. Öreg korában halt meg.

Ezek a megállapítások némi fogalmat adnak arról, hogy miképp változik meg a való életből vett anyag, amíg költői mű lesz belőle.

NÁZÁRETBEN.

Írta: LAGERLOF SELMA.

Az első nő, aki Nobel-díjat kapott, miután a világhír már előbb szárnyaira emelte. Művészete különlegesen asszonyi, azokkal a tulajdonságaival hat, amelyeket sajátképi asszonyi tulajdonságoknak szeretünk nevezni: a kedély gazdagságával és melegségével, a szeretetnek az egész emberiséget átölelő szolidaritásával, a nemes asszonyi bölcseséggel. E mellett azonban mélyen átgondolt és átértzett világszemlélet, az élet ezerféle jelenségeinek s az emberi természet mindenféle titkainak ismerete s a művészi előadás bősége és ereje emelik műveit a mai világirodalom legnagyobbjai közé.

Történt egyszer, mikor Jézus még csak ötéves volt, hogy itt üldögélt a lépcsőn atyai műhelye előtt Názáretben és madarakat formált puha agyagból, amit a fazekastól kapott az utca másik oldalán. Olyan boldog volt, mint máskor soha, mert az ott lakó gyermekek azt mondták Jézusnak, hogy a fazekas nagyon fősvény ember, akit nem lehet sem mézes beszéddel, sem szelíd tekintettel megpuhítani és így ő sem mert tőle semmit sem kérni. De lám, most azt sem tudja, hogy történt az egész. Csak ott állt a lépcsőn és vágyakozva tekintgetett a szomszéd felé, aki ott dolgozott a korongján és amikor kijött a boltjából, annyi agyagot ajándékozott neki, hogy akár egy boroskorsót csinálhatott volna belőle.

A szomszéd ház küszöbén Judás ült, csúnya, vöröshajú fiú, arca tele kék foltokkal, a ruhája össze-vissza szakítva, mert mindig harcban állott az utcagyerekekkel. Most csendben volt, nem

veszekedett és nem verekedett, hanem egy darab agyaggal játszott, éppúgy, mint Jézus. Ezt az agyagot azonban nem maga szerezte; hiszen még közelébe sem mert menni a fazekasnak, mert az azzal vádolta, hogy Judás köveket szokott dobálni a törekeny fazekaira és hogy legközelebb bottal kergeti el. Jézus volt az, aki megosztotta vele a készletét.

Mikor a gyermekek elkészültek az agyagmadaraikkal, kirakták azokat maguk körül. Olyanok voltak ezek, mint minden idők agyagmadarai, a lábuk helyén egy csomó volt, amin álltak, rövid kis farkuk, semmi nyakuk és alig észrevehető szárnyuk.

De azért azonnal meglátszott a különbség a két játszótárs munkáján. Judás madarai ferdék voltak és nem tudtak megállni, bármennyire formálta őket kemény kis ujjaival, csak nem tudott nekik szabályos és csinos alakot adni. Néha lopva Jézus felé pislogott, hogy ellesse, hogyan csinálja, hogy az ő madarai egyformák és símák, mint a tölgyfalevelek Táborhegyén az erdőben.

Minden kész agyagmadár csak boldogabbá tette Jézust. Az egyiket szebbnek látta a másiknál és büszkeséggel és szeretettel nézegette őket. Ezek lesznek az ő játszótársai, az ő kis testvérei, az ágyában fognak aludni, mindig vele lesznek, énekelni fognak neki, ha az anyja nem lesz mellette. Úgy érezte, hogy még sohasem volt ilyen gazdag, most már sohasem lesz egyedül.

Nyurga vízfordólegény haladt el mellette, meghajolva a nehéz tömlők alatt és rögtön a nyomában jött a zöldségáros, aki himbálózva ült az öszvére hátán, nagy üres vesszőkosarak közepette. A vízfordó megsimogatta Jézus szőke fürtös fejét és a madarai után érdeklődött és

Jézus elmondta, hogy mindegyikének neve van és hogy énekelni is tudnak. Az ő madarai idegen országokból repültek ide és olyan dolgokról mesélnek, amiket csak ők láttak. Jézus olyan érdekesen beszélt, hogy a vízhordó is meg a zöldségáros is egy jó darabig egészen megfeledtek a dolgaikról és csak őt hallgatták.

De midőn már tovább akartak menni, Jézus Judásra mutatott: Nézzétek, milyen szép madarakat csinál Judás! — mondta.

Erre a zöldségáros jóakarattal megállította az öszvérét és megkérdezte Judást, hogy az ő madarainak is van-e nevük és hogy tudnak-e énekelni. Judás azonban ilyesmiről semmit sem tudott. Makacsul hallgatott és még a fejét sem emelte föl, mire a zöldségáros odarúgott az egyik agyagmadár felé és tovább ment.

Igy telt el a délután és a nap már olyan mélyre szállt, hogy fénye besüthetett a város kapuján, mely római sassal ékesítve állott ott az utca végén. A lenyugvó nap fénye egészen rózsapiros volt, mintha csak vérrrel keverték volna és mindent ilyen színűre festett, ami az útjába akadt, mialatt beszűrődött a szűk utcába. Megfestette a fazekas csuprait éppúgy, mint a deszkákat, melyek csikorogtak az ácsmester fűrésze alatt és Mária fehér fejkendőjét.

De a legszebben ragyogott a napfény az apró pocsolyákban, melyek az utca egyenetlen nagy kövei között keletkeztek. És Jézus hirtelen bedugta a kezét az egyik pocsolyába, mely a legközelebb volt hozzá. Eszébe jutott, hogy megfesti szürke madarait ragyogó napsugárral, mely olyan szép színt adott a víznek, a házfalaknak és köröskörül mindennek.

Íme, a napsugár megengedte, hogy felfogja, akárcsak a festéket a csészéből és midőn Jézus

ráöntötte a kis agyagmadarakra, akkor nem tűnt el, hanem gyémánthoz hasonló fénnel vonta be azokat tetőtől talpig.

Judás, aki olykor-olykor Jézus felé nézett, hogy meglássa, hogy több és szebb madarakat csinál, mint ő, felkiáltott elragadtatásában, midőn meglátta, hogy Jézus a madarait napsugárral festi, amit a pocsolyából szed föl. Erre Judás is belemártotta a kezét a ragyogó vízbe és megpróbálta megfogni a napsugarat.

De a napsugár nem engedte, hogy megfogja. Mindig kicsúszott az ujjai közül és bármilyen gyorsan kapkodott a kezével, mégsem tudta megfogni és így még egy pirinyó kis festéket sem tudott szerezni szegény madarai számára.

— Várj csak Judás! — mondta Jézus. — Majd odamegyek és kifestem a te madaraidat is.

— Nem kell, — felelte Judás — ne merj hozzájuk nyúlni, elég jók azok úgy, ahogy vannak.

Felállott, mialatt szemöldökét összehúzta és ajkát összeharapta. És azzal széles lábával rátaposott a madarakra, és hogy azok összelapított agyagcsomókká változtak.

Midőn valamennyi madarát széttaposta, odament Jézushoz, aki üldögélve simogatta agyagmadárkáit, melyek úgy ragyogtak, mint az ékszerék. Judás egy darabig szótlánul nézte, azután felemelte a lábát és széttaposta az egyiket.

Mikor Judás elvette a lábát, látta, hogy a kis madárból ismét sűrű agyag lett, olyan jókedve kerekedett, hogy föl kacagott és felemelte a lábát, hogy egy másikat taposson össze.

— Judás, — kiáltotta Jézus — mit csinálsz? Nem tudod, hogy ezek élnek és énekelnek?

Judás azonban csak kacagott és még egy madarat taposott szét.

Jézus segítség után nézett. Judás nagynövésű

volt és Jézusnak nem volt elég ereje, hogy visszatartsa. Az anyja után nézett. Az messze volt és mire odaért volna, Judás már elpusztította volna valamennyi madarát. Könny gyűlt a Jézus szemébe. Judás már négyet széttaposott madarai közül és még csak három volt hátra.

Megharagudott a madaraira, hogy azok nem mozdultak, hanem hagyták, hogy széttapossák őket és nem törődtek a veszedelemmel. Jézus tapsolt a kezével, hogy felébressze őket és oda kiáltotta: Repüljétek, repüljétek!

Íme, a három madár emelgetni kezdte apró szárnyát és félve röpkedve, sikerült nekik a ház ereszére felrepülni, ahol már biztonságban voltak.

Midőn Judás látta, hogy a madarak szárnyra kaptak és elrepültek Jézus szavára, sírni kezdett. Haját tépte, amint azt az öregektől látta, midőn valami nagy bánat vagy csapás érte őket és Jézus lábai elé vetette magát.

És Judás úgy feküdt ott és hánykódott a kövön Jézus lábai előtt, mint egy kutya és csókolta a lábát és arra kérte, hogy emelje fel a lábát és tapossa el, mint ahogy ő tette az agyagmadarakkal.

Judás ugyanis szerette Jézust, csodálta és imádta, de egyszersmind gyűlölte is.

De Mária, aki sokáig nézte a gyermekek játékát, felállott és odament, felemelte Judást, a térdére ültette és megsimogatta.

— Szegény gyermek! — mondta neki. Nem tudod, hogy olyasmibe fogtál, amihez földi lénynek nincsen hatalma. Ne próbálkozz hát ilyesmivel, mert akkor a világ legboldogtalanabb embere leszel. Ugyan mi lenne velünk, ha mi is versenyre kelnénk azzal, aki napsugárral fest és életet tud lehelni az élettelen agyagba?

Leffler Béla fordítása.

HADIK PORTYÁZÓ MENETE BERLINBE.

Irta: PILCH JENŐ.

A magyar hadtörténelemnek egyik legnevezetesebb és legszebb eseménye Hadik portyázó menete Berlinbe 1757. október elején. A világhírűvé vált fegyvertény nemcsak azért kellett bámulatot, mert Hadik zseniálisan tervezte meg és hajtotta végre, hanem azért is, mert csúffá tette Európa akkori legkiválóbb katonáját, II. Frigyes porosz királyt.

1757. október elején II. Frigyes helyzete a lehető legrosszabb volt. Ő maga is kétségbeesetten panaszkodott balsorsa miatt. Ellenfeleinek és saját haderőinek helyzete alapján joggal tarthatott attól, hogy az osztrákok az északon a svédekkel karöltve Berlinbe is eljuthatnak. Sejtelve hamarosan valóra is vált, bár nem abban a formában, amint gondolta.

Mi sem bizonyítja jobban Hadik kiválóságát, mint az, hogy Lotharingiai Károly herceg, az osztrák hadak fővezére, már szeptember havában kérdést intézett Hadikhoz, hogy Berlin megtámadását nem tartaná-e megvalósíthatónak. Hadik a legmelegebben pártolta az eszmét s annál inkább megvalósíthatónak ítélte, mert a porosz király láthatólag habozott, hogy ellenégeinek melyik csoportja ellen forduljon.

Az ellenfelek helyzete általában olyan volt, hogy Hadik csapatai előtt Berlinig nem állott ellenség, tehát a porosz király fővárosának megsarcolása lehetőnek látszott.

A vállalkozást végrehajtó csapatban 900 főnyi gyalogság, 2100 határőr, köztük két gránátos

század, 1000 német lovas, 1100 huszár volt két háromfontos és négy hatfontos ágyúval. Az alparancsnokok soraiban volt Babócsay tábornok is.

A visszavonulási vonal biztosítására Hadik Elsterwerdánál kellőszámú csapatot hagyott, hadteste baloldalát pedig Ujházy ezredes vezérése alatt 300 huszár biztosította.

Október 13-án a főoszlop Lübbenbe ért, ahol az ellenség megtévesztése végett oly rendelkezéseket adott ki Hadik, mintha a Spree-folyó jobbpartján az Odera melletti Frankfurton elzáró őrvonalat (kordont) akarna létesíteni. Útközben egy különítmény a Spree jobbpartján fekvő Neu-Schadowra ment és a vasöntő kohókat és a lövészer előállítására szolgáló egyéb gépeket lerombolta, 230 bombát, 800 gránátot, 1900 golyó és 25 rézgolyóformát Lübbenbe szállított, a készlet maradékát pedig a Spreebe dobatta. Október 15-én Hadik Königswusterhausenig jutott, Ujházy ezredes pedig azt a parancsot kapta, hogy a potsdami úton Berlin felé törjön elő és a potsdami kapun át riassza fel a várost.

Október 16-án, már Berlin közelében, Hadik jobbra letért a főútról és az úgynevezett Királyerdőn át észrevétlenül a Berlin falai előtt folyó pataknál, az úgynevezett Floss-Grabennél állott. Hadik ügyes intézkedése révén biztosította, hogy vállalkozása titokban maradjon. Így Berlin katonai parancsnoka, Rochow altábornagy, csak igen homályos híreket kapott az ellenséges lovascsapatról, tehát elegendőnek vélte, ha a kapuk őrségeit megkettőzteti. Ily módon senki sem akadályozta meg, hogy Hadik elővédje a Floss-Graben hídján átkeljen, a főoszlop pedig a Floss-Graben mentén előnyös állást foglaljon el.

Meg kell jegyeznünk, hogy Hadik csoportjánál olyan katonák is voltak, akik azelőtt porosz szolgálatban álltak. Ezeknek ezrede régebben Berlinben állomásozott; ezek az emberek tehát a helyi viszonyokat alaposan ismerték.

Hadik Geiszt huszárszázadost, mint hadikövetet, egy trombitással beküldte a városba, amelyet 300,000 tallér hadisarc fizetésére szólított fel. Egyúttal felhívta a várost, hogy négy megbízottat küldjön ki hozzá. De hozzáfűzte azt is, hogy ha követelését egy óra lefolyása alatt nem teljesítik, a várost lövetni fogja és mindazokat a kényszerítő eszközöket alkalmazza, amelyekre őt a hadiszokások feljogosítják. Geiszt csak másfél óra múlva tért vissza a város tanácsának azzal a válaszával, hogy mivel a város hatósága a neki átadott parancs helyeségéről és hitelességéről nem győződött meg, érdemleges választ már csak azért sem adhat, mert a főváros hatósága a helybeli katonai kormányzó rendelkezése alatt áll; az állítólagos parancsot a kormányzóval közölték, aki azt válaszolja, hogy ha egy ellenséges tábornok a fővároshoz oly közel lenne, arról neki tudomásának kellene lennie, különben pedig a kormányzó elegendő katonai erő felett rendelkezik, a fővárost illető kívánalmait tehát intézze ő hozzá.

A válaszra Hadik kisebb válogatott csapattal és két ágyúval minden tétovázás nélkül megtámadtatta a sziléziai kaput és az ettől keletre lévő Spree-hidat. A híd 300 főnyi porosz őrsége részint a hidat, részint a híd mögötti stralau külvárost szállotta meg. Tüzérségünk oly kiválóan dolgozott, hogy már a harmadik lövésével szétszakította a felvonóhíd láncát, mire a híd leesett. Ezalatt a sziléziai kaput két hatfontos ágyúnk betörte, az ácsok a kaput felnyitották,

elővédünk pedig leküzdötte a kapu őrségét, majd a Spree-hídja felé kanyarodva, a leesett hídra rohant és a poroszok egy részét leszúrta. Erre az őrség megmaradt része kereket oldott és a Spree jobbpartján elterülő kölni városrészig meg sem állt.

Ezalatt Hadik főcsapatának zömével a sziléziai kapun át bevonult arra a térségre, amely a Lujza-külváros és a város falai között terült el. A tartalék egyelőre a sziléziai kapu előtt a falakon kívül maradt.

Azonban a berlini porosz helyőrség sem maradt tétlen. Számereje egy gyalog- és két helyőrségi ezredből, valamint egy ujoncképző csoportból, összesen 5521 emberből állott. Ebből mintegy két gyenge zászlóalj a Lujza-külvárosból kivonult arra a szabad térségre, ahol Hadik csapatai állottak. A kottbusi kapunál is volt még mintegy 400 porosz katona. A zászlóaljak először Hadikkal szemben vonultak fel, de később a kottbusi és a sziléziai kapu közé vonultak, úgyhogy arccal északnak, háttal a város körfalának állottak fel.

A kellő pillanatban, mielőtt a poroszok új arcvonalukat megalkothatták volna, Hadik lovasosztályai hirtelen balra kanyarodva felfejlődtek és miután Babócsay tábornok megadásra való felszólítása eredménytelen volt, rárohantak a poroszokra. Bár ezek puskatüzzel fogadták lovasságunkat, ezt semmi sem tartóztathatta fel, betört a poroszok soraiba, gyalogságunk pedig a poroszok jobbszárnyát támadta meg. Rövid harc után a két zászlóalj a vár fala alá szorult és teljesen megsemmisült. Erre a kottbusi kapunál álló őrcsapat is megfutamodott, de huszárjaink utólérték és részint összevagdalták, részint elfogták.

A győzelem után a csapatok a várfalakon belül táborba szálltak, Hadik pedig újból hadikövetet küldött a városi tanács elnökéhez, tudatta vele, hogy a fővárosnak ura lett s felhívta a tanácsot, hogy most már hadisarc fejében 500,000, a csapatok részére pedig 100,000 tallért rögtön fizessen ki, mert különben a várost szabad zsákmányra bocsátja.

Amíg ez történt, azalatt II. Frigyes felesége, Rochow altábornagy, Berlin katonai parancsnoka s a még Berlinben lévő porosz csapatok Spandauba menekültek. A királyné megbízottja útján megizente Hadiknak, hogy a várost teljesen feladták s bízik Hadiknak, mint magyar nemesnek lovagiasságában, hogy a lakosság irányában kíméletes lesz.

Rövid idő múlva megjelentek a város tanácsának kiküldöttei és kijelentették, hogy a főváros tanácsa és az egész lakosság Hadik lábai elé veti magát, kegyelemért esedezik és ígéri, hogy a hadisarcot, amennyire csak lehetséges, lefizeti. Hosszas tárgyalás után megállapodtak, hogy váltóban és készpénzben hadisarcként 200,000 tallért, a csapatok részére pedig 15,000 tallért fizetnek; Hadiknak és tisztjeinek pedig különféle ajándékokat adnak. A fizetés, a kitűzött időn belül, éjjel két és hajnali öt óra között meg is történt.

II. Frigyes október 13-án Lipcsében értesült az osztrák-magyar csapatok ama mozdulatairól, amelyek Berlint fenyegették. Azonnal intézkedett a veszély elhárítására és nemcsak Móric herceget indította útnak Berlin felé, hanem csapatainak egy részével ő maga is Berlinnek tartott. Móric herceg négy gyalog, két dragoños és egy huszárezreddel október 18-án érkezett Berlin alá. Hadik azonban már a 18-ára

hajló éjszakán elhagyta Berlint. Bár Seidlitz huszárezrede utána eredt, nem tudta beérni, mert a porosz huszárok lovai teljesen kimerültek.

A veszélyes helyzet ellenére Hadik Storkowból egy különítményt Fürstenwaldén át az Odera melletti Frankfurtba küldött, amely a várost 30,000 tallér erejéig megsarcolta, majd bántódás nélkül csatlakozott a főcsapathoz.

Ezalatt Hadik Beeskowon át Lieberoséra mentelt. Másnap elhagyta az országutat, átkelt a Spree balpartjára és Kottbusig meg sem állt. Itt pihenni akart. Ez azonban nem történhetett meg, mivel arról értesült, hogy II. Frigyes kelet felé, Hadik hátába, különítményeket tolt előre elfogatása végett. A porosz király ugyanis még Torgauban nyilvánosan kijelentette, hogy nem nyugszik addig, míg Hadikot, aki elég merész volt székvárosát megrohanni, el nem fogja. Henrik öccsének pedig ezt írta: «Mily idők, mily esztendő! Bizony, öcsém, boldogok a halottak! . . . Kell, hogy ezek az emberek élve vagy holtan kezünkbe kerüljenek!» Ennélfogva Hadik október 21-én Sprembergbe vezette csapatait, ami igen észszerű volt, mert ugyanezen a napon este II. Frigyes csapatai már elérték a kottbusi kerületet. Hoyerswerdánál azonban Hadik már biztonságban volt, mert elérte az osztrák csapatokat.

Ujházy ezredes, aki az előremenetnél Hadik baloldalát biztosította, a visszavonulásnál is sikeresen oldotta meg igen nehéz feladatát a főcsapat jobboldalában. Az előremenet alkalmával a potsdami kapu előtt oly ügyesen tüntetett, hogy Rochow ott várta a főtámadást. Sőt valószínűleg az ő husárjai voltak azok, akik Potsdamban is megjelentek és a várost, amelyben 400 gyalogos volt, megadásra szólították

fel. A parancsnok anélkül, hogy a huszárok megtámadására még csak gondolni is mert volna, 24 órai gondolkozási időt kért, mire a huszárok a külvárosban egy csomó pénzt összeharácsoltak, s elvonultak. Újházy csapata többször összetűzött Seidlitz huszáraival, és veszteségei is voltak.

Hadik 425 porosz hadifoglyot is hozott magával. Ezek között volt : egy alezredes, egy őrnagy és 11 főtiszt.

A különítmény vesztesége 88 emberre és 57 lóra rúgott. Az elesettek között volt Babócsay tábornok, akit Berlinben, a körfalon belül, a porosz gyalogságra intézett rohamnál megölték és aki október 16-án Berlinben elhunyt.

A tisztikar, valamint a legénység a vállalatban példás bátorságot, vitézséget, kitartást és kitűnő fegyelmet tanúsított. Csakis így volt lehetséges, hogy ez a nagy távolságra végrehajtott hadivállalat oly fényesen sikerült.

AZ ÉDESAPÁM.

Írta: SZABÓ PÁL.

Bihar-Ugra kicsiny falu Csonka Bihar vármegyében, valamikor Tisza István választókerülete volt. Itt él Szabó Pál kisgazda, egyszerű kis házban, néhány hold földcskéjén gazdálkodva. Hogy lett belőle író, ezt elmondja *Emberék* című regényében, amelyre Móricz Zsigmond irányította rá a figyelmet, s amely azóta Amerikában is, angolra lefordítva, sikert aratott. A szégyenségből és műveletlenségből szelleme erejével napfényre küzködő falusi ember regénye ez, a magyar föld kis embere kér benne részt a kultúra munkájából. Újabb regénye, a *Békalencse* sajtósárga szemszögéből nézve ábrázolja a falu életét, ahogy benne az intelligencia és a parasztnép élete összeszővődik.

Soha nem láttam még olyan embert, aki annyira szépen tudott volna hallgatni, mint az édesapám. Volt a hallgatásában valami ünnepi, mintha láthatatlan szellemek muzsikáját hallgatta volna, csak néha villant át parányi vonaglás az ajakán . . . De lehet, hogy ilyenkor nagyon fájt neki valami. Valamit elsikkaszthatott tőle az élet, tán rút dolgokkal kacagta tele a lelkét és ilyenkor számítgatta a visszafizetés lehetőségeit. Lehet, hiszen olyan gyermek voltam még, hogy tudhattam volna olvasni a lelkében?

Egyik ősön egyszer kézen fogott és végig ballagott velem a kerten. Az első dér már akkor ráhempergett a veteményekre, délután volt. A bágyadt horizonton lomhán loholtak az éjszaka elé a fénykarikák, a katangkóró kedvesen

nyújtogatta felénk karjait, hangok hallatszot-
tak erre a falu alatt.

Felfigyelt rá, de nem szólt semmit az apám.

Megálltunk lent az árokoldalon és én ját-
szani kezdtem, csupán a játékos kedvemre és a
száraz avarra bízva magam.

Csak állt egyhelyben az édesapám, csak állt
és nézett messze arra Harsány felé... Mélyen
ülő szemei voltak, s ahogy nézett túl az őszi
ugaron valami nedves fény csillant fel sötét sze-
mében, majd fekete árny lobbant... Valahova
túl nézett a távoli falun, túl az őszi időn, oda
nézett: ahova ő soha se juthatott el és én is
csak most érkezem negyven évem felé.

— Mit néz édesapám? — kérdeztem tőle
gyermeki tisztelettel.

Az édesapám szemhúnyás nélkül válaszolt:

— Én fiam? ... Csak úgy nézek. Ilyenkor
ősszel olyan jó nézni.

Csak olyankor melegedett neki a beszélgetés-
nek, ha nagyonis magunkban voltunk. Leg-
inkább akkor volt ez, ha künt dolgoztunk vala-
melyik távoli földünkön és déli harangszóra
kezdte bontogatni a tarisznyát. Evés előtt pedig
imádkozni szokott. Sokszor hangosan, de leg-
inkább mégis csak úgy elgondolta... Sohase
mondta ezt nekem, de én mindég megéreztem,
hogy az édesapám most imádkozik. Sok-sok
esztendő távolságából néha most is megjelenik
előttem az a kép. Az úszó ökörnyálak klasszikus
iniciálékat rajzoltak bele a levegőbe, pillanatra
még a légiút is meglátszott elvonulásuk után.
Fürjek telepedtek le a porhanyó krumpliföldre,
s a hátunk mögött kedvökre kifürödték mago-
kat a porban. A harang szólt a faluban, a nap
tisztán ragyogott a delelően, az itatókútnál
nótát füttyül valamelyik lovakkal bajlódó legény,

és az apám, az én szomorú szemű édesapám darab kenyérrel a kezében a nappal szemben ülve imádkozott. Amíg aztán ettünk, apró kis történeteket mesélt. Nála a percek nem percek voltak, hanem csillingelő, ezüsttel bevont kis történetek. Mesélgetései közben sajátos színei voltak a dolgok meghatározására, de csak jó embert ismert és rossz emnert. A jó embernek mindennap kerül valami a tarisznyába, de a rossz ember bizony megéhezik... Munka közben sokszor énekelt is.

Ezek az énekek, ezek a történetek azóta is mindig itt élnek bennem. Valami szent káoszba olvadt össze a lelkemben, sok ideig nem bírtam szétválasztani: melyik az ima, melyik a történet és melyik a zsoltár?...

Ma, negyven évem felé jött a lelkemre a ki nyilatkoztatás az apám sírjáról: az édesapámnak minden szava imádság volt. Imádság volt, mikor mesélgető kedvében a paraszt ősök történeteit teregette ki gyermeklelkem előtt emlékezőtehetségének tarka keszkenőjére. Imádkozás volt a hallgatása, mikor a dübörögve közeledő idők robaját hallgatta, mikor is agyonvágott sorsának jobbra kell fordulnia. Imádság volt a beszélgetése, fájó, zokogó, követelő imádság volt a jövőse, menése.

Az édesapám...

Erős ember is volt. Mi más imponálhatna jobban a parasztgyermeknek, mint az erő? A tiszta, hamisítatlan, nyers paraszti erő?... Rettentő izmú karjai voltak és én úgy éreztem magam ha kézen fogott, hogy engem most nem bánthat senki sem. Ha kaszált: jó két lépés széles volt a rendje és a tarló annyi csak, mint párnapos borotválkozás. Aratáskor senki nem kötött nagyobb kéréket nála és nagyon szere-

tett a holdvilágnál dolgozni. Volt benne valami a régi, pogánycsontú ősmagyarok testalkatából. Valamelyik részecskéje tán bivalybőrvértet cipelt az egyik törzsfőnök előtt, tán megvadult bikákkal bírkózott, de lehet, hogy a folyók átkelésénél húzta a kompot . . . Oh, az én apám csak fejedelmeknek tudott volna szolgája lenni, de másnak senkinek.

A lelkületében is volt valami ősi, soha nem kereste visszajáról a dolgokat. Mindég túl nézett azon, ami közelében nagyon is látható volt. És a hite, az a megdönthetetlen mélységes hite . . .

Történt egyszer aratás idején, hogy esős napok következtek és én, és az apám küntrekedtünk a tarlón. Az első nap tétlenkedő óráinak unalma szétfolyt kunyhóépítésben és alvásban. De ahogy másnap újra felbillent a nap korongja, a cséffai állomás felett, tenyéryni felhőrongy nyargalt keresztül az égbolton, egyenest, légvonalban a kelő nap felé. Bíborpalástot dobott rá a nap és menten begombolta bíborköpönyegét. Bokázva intgetett a többieknek, hogy gyertek mán, gyertek!

És azok jöttek, és az eső újra esett, esett, esett.

Mikor látta végtelen unalmam, azt mondta nekem az apám :

— Gyere fiam, menjünk a tóra. Fogok neked egy vadrucát.

Tudtam, hogy nem lehet azt csak úgy fogni, de azért örömmel egyeztem bele és lementünk a tóra.

Fehér párák száltak fel a gyékényesből, bent a mocsár közepén a nádas élte külön kis világát. Távol, Szent-Miklós fölött, sütött a nap és az eső zengő pásztákban hullott a tóra. Felgyűrt gúnyában belegázoltunk a vízbe.

Rózsaszínű kis békák ugráltak a zombékok között, odább, az uraság legelőjéről idehallat-

szott a vezérökör kolompja és a tó szélére le-
szállott egy gém. Fejünk fölött pillanatra fel-
hasadtak a felhők és ránk nézett a nap . . . és én
mentem az édesapámmal, pusztá tenyerekkel
vadrucát fogni.

És egyszer szó nélkül lehajolt az apám, a káka
közül, egy zsombék mellől felemelt egy kiáltozó,
vergődő vadrucát. Hitte, hogy fog nekem vad-
rucát és fogott. Oh, nagyon erős hite volt az én
apámnak! . . .

☞ Mélytüzű kálvinista ember létére szerette a
vizet. Hatósági engedéllyel bíró halászszerber
volt a Körösön és makacs ragaszkodással ra-
jongta körül a Sebes-Körös határunkat megköze-
lítő folyását. Ismert minden rámpát, nagyon
szerette a vén fűzfákat, tudta mikor jön erre az
áradás, mikor kezdődik az apadás. Előre meg-
mondotta, hogy mikor fognak jönni a szúnyog-
rajok. Csillaghullásos éjszakákon elleste a folyó
szívének dobogását a hullámverésben. Megleste
a habok suttogását a szentjánosbogárkák vilá-
gítása mellett. Színekre volt nála beosztva a
kósza árnyakból álló éjszaka, csak a virradatban
olvadtak össze ezek a színek a minden bizony-
nyal bekövetkező napfeljöttében. Halászgató
éjszakája szinte áldozás volt a folyó életének :
a megzenésített tökéletes csöndnek.

Egyszer elkísértem ilyen áldozási útra.

A hold már feljött a hátunk mögött, mikor
ballagtunk végig a dülön a Körös felé. Mintha
mondani akarnának valamit a fűzfák, olyan
titkolózva tekintettek jövetelünk elé . . . szellő
se mozdult, madár se rebbent, csak a harmat
dőlt a szárfélig érő fű közé.

Ahogy szótlánul bontogatta hálóját az apám
egy földigérő fűzfalomb mellett, egyszerre csak
halk muzsikával megmozdultak a falevelek,

fehér hasukat kuncorogva mutogatták az egyre vastagabb sugárban zuhogó holdfényében. Némelyik ágon párosan táncba kaptak, karcsú kis dongájukat egymáshoz ütögetve.

Csendesen, lassan letette a hálót az apám. Belépett a holdfénytől a földig érő ó-szövetségi sátor alá, intett nekem, hogy kövessem. Mikor utána mentem, levett süveggel állt a fa alatt és azt mondta:

— Hallod? Milyen szépen muzsikál...

Csakugyan, valami különös és végtelen lágy zene hullt szét a suttogó lomb közül, ezt a zenét sohase hallottam még azelőtt és mégis olyan ismerős volt nekem... De akkor még nem értettem meg! Csak az édesapám értette ezt, csak ő tudta ezt. Csak az ő parasztvére tudta megérteni a vizekbe, lombsuttogásba temetett ezeréves titkok mélységét, kijárt ide csillaghullásos fehér éjszakákon, mikor mámorban fürdött a tejút... Erős válla megcsuklott az éjjeli lombsusogásba zárt oltár előtt, állt a vízparton, leborult, ledőlt a mult egyre sürgetőbben kopogó izenete előtt.

☞ S engem, az egyetlen fiát, azon az éjszakán örökre eljegyezett parasztsorsunk jövődjével...

Íme, így kaptam én már készen a letűnt évszázadok üzeneteit az édesapámtól. Nekem már nem kell ellesnem a lombok muzsikáló figyelmeztetését és a habok susogását késő éjszakákon: nekem már nyitott könyv a viruló égbolt, teljesen érthető szövegezés az égháború. A vásárnap szent minden különösebb imádkozás nélkül és a lelkem, ez az ősökkel cimboráló lelkem vérzik és fáj paraszt testvéreim nyomorúsága miatt.

De hiszek az édesapám rettentő erős hitével a parasztsors feltámadásában!

Testvéreim, ti is higgyetek.

VÉRÜNK: VARGA VINCE.

Írta: ZSINDELY FERENC.

■ Bársony István halálával eltűnt a magyar irodalomból egy külön hang: a vadászember hangja, aki puskával a vállán járja az erdőt-mezőt, keresi a vad nyomait s közben egész lényével benne él a természetben, nemcsak hallja és látja, hanem idegeivel is érzi annak minden mozdulását. Ezt a hangot vette fel *Zsindely Ferenc*, aki most *Isten szabad ege alatt* című könyvével lép fel s nagy örömet szerez mindenkinek, aki a természetet szereti s elsősorban a magyar vadász-közönségnek. Zsindely Ferenc mint országgyűlési képviselő, eddig a politikában szerzett jó nevet magának, most mint író is magára vonja a figyelmet.

Akkor napok óta éltünk már az erdőn.

Csudálatos erdőség volt ez, úgy termett benne az öröm, akár a gomba. Csak ki kellett lépni a vadászházból, s az ember ott taposott az örömek között. Nézegetett, válogatott, keresgetett, s ami tetszett, összeszedte.

Szarvasbögés idején történt.

Aznap alkonyat felé beborult az ég, s mire besötétedett, megeredt az eső. Sűrű feketeségben baktattam toronyiránt hazafelé. Nem látszott persze a torony, az öreg fenyőszál a vadászház előtt, de a lábam tudta az irányt, akárcsak a szarvas lába. Törtettem tüskén és vízen át.

Csatakos voltam nagyon, de melengettem magamat annál a gondolatnál, hogy nemsokára lerángatják lábamról a sáros cipőt, papucsot húznak rá, a kályha elé karosszéket tolnak s oda hozzák a teát.

Végre fel is sötétedett a vadászház kerítése, jöttek ugatva a kutyák, és ejnye, a tornácon mintha villant volna valami. Mint a farkas szeme vagy a rókáé. Valami sötétség kuporgott a korláton, mozdult, a szeme villant megint, amikor melléje értem, köszöntött illedelmesen: dicsértessék az Úr Jézus Krisztus.

Alacsony emberke volt. Jól oda kellett hajolnom, hogy az arcába lássak. Mint valami ázott, sovány, fekete kutya.

Nyílt az ajtó, fény esett az éjszakába, s ezen a csapóhídon jött boldogan az öcsém. Megölelt, nevetett.

— Nézd, mit lőttem. Micsoda hallatlanul vén őzbakot! Alig van foga. Csupa csont és bőr, s az agancsa — de nézd csak meg!

— Előbb tán átöltöznék.

— A többiek úgysem értek még haza. Hé Kádi, világosságot!

Húzott ki az udvar feketeségébe.

— Felakasztattam erre az almafára.

A sváb erdőkerülő lánya hozta a világot. Az anyja is odakerült. Lobogott a szélgyertya lángja, nőttek, fogytak, ugráltak az árnyékok rejtelmesen, s egyszerre csak ott volt közöttük a tornácon várakozó lidércszemű magyar. Állott tisztességtudón.

— Hát maga itt van még? No, fordítsa csak erre az agancsot — parancsolta neki az öcsém. Emelje feljebb.

Az ember szó nélkül, de nagy igyekezettel szíveskedett. Csontos képű, szikár ember, bajusza hosszú, csapzott, fekete, szeme szúrós, de a pillantása riadt, mint a megfogott mókusé.

— Ő hozta haza a bakot — magyarázta az öcsém. — Láta is, mikor lőttem. Úgy-e látta?

— Igenis kérem, láttam.

— Aztán mire vár?

A magyarnak csak a szeme rebbent, de nem felelt. Mire nekibátorodott volna, mi már újból az agancsot vizsgálgattuk. Ugráltak, táncoltak az árnyékok az udvaron, a riadt szemű magyar megint a homályba veszett, s mi nem néztünk túl azon az örömmön, amelyre a kis lobogó láng rávilágított. A tömérdek sötétséget mögötte nem láttuk.

Azonban, mikor indultunk befelé, mégis megszólalt a magyar. Igen restelkedve, igen csendesen.

— Felbonthatom?

— Mit akar?

— Felbonthatnám-e kérem a bakot? Ha megengedné most a tekintetes úr.

— Most? Minek?

Kádi meg az anyja megmerevedtek. Zavardottan dadogta a magyar:

— Az aprólékját kérem, ha megkaphatnám.

Kádi hangosan, megvetően felnevetett, a gyertya meglódult, égis éris feketeségek ugrottak elő valahonnan.

— Ezért várt?

— Igenis kérem.

Hideg lett egyszerre megint.

Állott a magyar fedetlen fővel, forgatta a kalapját izgatottan.

— Csak bontsa.

— Köszönöm alássan. Hozom a késemet.

Eltűnt az éjszakában. Dobogott a csizmája, ahogy futott.

Egymásra néztünk:

— Hej, az istenfáját!

Kis idő múlva sziszegő göggel szólt Kádi anyja:

— Miattunk viheti.

Mert tulajdonképpen Kádiékat illette volna az aprólék, amely régi regula szerint annak jár, aki a vadat felbontja. Az őzet pedig hivatalánál fogva az erdőkerülőnek kellett volna felbontania. De a kerülőék nagy jómódban éltek, s ilyenkor, vadászat idején, különben is torkig voltak étellel, itallal. Ilyenkor mintha búcsú lett volna mindig, két hétig tartó finom, bő vendégeskedés. Ingyen.

Borzongtam, de azért valahogyan resteltem volna most a kályhához ülni. Meg kellett várnom ezt az embert.

— Kicsoda ez az ember?

— Varga Vince. Béres. De hamis ember ez! Rossz ember. Lopó! — mondta Kádi.

— A legszegényebb ember az egész majorban — mondta Kádi anyja.

— Ruhája rongy, lakása disznóól.

— Hát még a gyerekek! Hét van nekik eleven. Abban az egy kis konyhában.

Felugattak a kutyák, a sötétben káromkodott valaki rájuk németül: megjött a zsírosképű erdőkerülő.

— Hát az urak?

— Igen megáztak. Bementek a tisztartó úrhoz. Engem előre küldött a nagyságos úr gyalog, mert meg kell csapolni a sört. Herrgott, der is aner — kiáltott fel elismerőleg, s odalépett a bakhoz. A tekintetes úrnak tetszett?

— Én.

De mintha már nem is örült volna neki. Kurtán kérdezte:

— Hallja, ki ez a Varga Vince?

Diadalmasan mosolyodott el a kerülő.

— Megfogtam az idén, hogy lopta a krumplit. Figyeltem régen, mert az ilyen embernek muszáj lopni. Mert mit tegyen? Sok a család, a

kommenció meg csak ugyanannyi, mintha egy se volna. Kilenc gyomor meg kilenc gyomor, no nem?

Ezen nevettek mind a hárman. Gúnyosan, harsogva, kegyetlenül, olyanformán, ahogyan a hajtósereg az ellőtt lábú nyúl sántikálását kacagja.

— Nincs ezeknek tavaszra már lisztjük se? Akkor persze szeretnének kölcsönvenni. Járják az embert, de ki adhatna az ilyen nyomorúságnak? Az asszony se dolgozhatja le a gyerekek miatt.

— Igen buta paraszt ez — röhögte Kádi.

Varga Vince hozta a kést. Egy kis vékát is hozott.

— Jó élesre kifentem — mondta furcsa, gyerekesen büszke mosolygással.

A gyertyát a földre tette le Kádi, mert őt a szakácsné a konyhába kiabálta be tejszínhabot verni. Nagy kényelemben éltünk mi itt az erdőség fenekén és szakácsnét Pestről hoztunk magunkkal. A kerülő konyháján halak főttek és malacpecsenye pirult.

A gyertya tehát a földön állott, az ázott, sáros földön, s ott kuporgott Vince is. A nyelve megeredt, s ahogy fel-felnézett ránk beszéd közben, úgy ragyogott a szeme, mint a boldogság.

— Mert kérem én olyan szerencsétlenül jártam, hogy nagyon. Két bikát lőttem már az urak. Mind a kettőt én hoztam be a lovaimmal. Hanem a felbontásnál sohasem lehettem ott. Mindig mások bontották. Hej, de gyönyörű bikák voltak pedig! Ugyan jó lesz ez az őzike is, de nagyon. A feleségem már annyit szidott, hogy így-úgy, másnak jut, más ember ügyes, hát így határozta én arra magamat, hogy most megkérem a tekintetes urat. És hát meg is engedte.

Közben már könyökig véresen turkált a bak belsejében, emelte belőle két marokkal a tüdőt, áhítatosan, mint áldozópap a kelyhét emeli.

— Nem is szaggatta nagyon össze a lövés. A szívének is megvan a fele.

Gyengéden rázogatta. Mielőtt a vékába tett volna valamit, előbb mindig megmutatta nekünk is. Dicsekedve, akár a gyerek a színes kavicsokat. Semmi kis cafatot el nem dobott volna. Az ujján csorgott a vér.

— Itt a golyó. Megtaláltam.

Nézegette szakértően.

— Dum-dum.

Kopott fekete nadrágján katonaposztófoltok. Nyilván harcos testvér. Illik megkérdezni:

— Volt katona talán?

— Káplár voltam. A negyvennégyeseknél.

Tisztogatta a golyót, törülgette a nadrágjába.

— Tessék. Ilyennel lötték meg a balcombomat 15-ben.

— Dum-dummal?

— Azzal a büdösek. De nem érzem semmi bajomat, hála Istennek.

Szinte belebujt az őzbe.

— Szép nagy a mája! Holnap vasárnap éppen.

Megemelte a vékát. Latolgatta, becsülgette. Térdelt. Felnézett mosolyogva, hitetlenül:

— Lehet két és fél kiló!

Megint belekotort az őzbe. Üres volt az már, úgy feküdt előtte, mint valami teknő, amelynek fenekén egy csomó alvadt vér lötyögött csupán. Már-már felállott Vince. Azután ismét beleturkált a vérbe s visszaroskadt:

— Kár volna ezért. Nem kaphatnék egy tálat?

A kerülő feleségből kiáradt az ellenségeskedés.

— Hiszen ez csupa piszok! Kutyának se való.

Ezek a disznók megennének mindent. Mivel főzik meg? He? Hiszen zsíruk sincs ennyi se!

Mutatta az ujján, hogy milyen csekélyke zsír sem található Vincéék fazekában.

A véreskezű magyar arcáról lefogyott a mosolygás.

— Étel ez azért. Szeretik a gyerekek.

— Hogyne! Tálat piszkítani. Nem elég az aprólék?

Rekedten felhördült az öcsém, Kádi anyja penderedve repült a konyhaajtó felé.

— Adjanak neki!

Hozták a tálat. Letették a földre. Lobogott a láng, táncolt a sok árnyék, térdelt a magyar és csupasz markával merte, meregette azt a csúnya, piszkos vért.

— Kár lett volna kiönteni. De hát nem gondoltam rá, s nem hoztam edényt.

Kimerte az utolsó cseppig. Közben biztatgatta magát, s ránk is nézett jóváhagyásért, hogy ugyan helyesen vélekedik-e?

— Jó vér ez. A feleségem majd megfőzi. Mért volna ez piszkos? Örülnek majd neki a gyerekek.

Azután megbizonyosodva, mennyi derültséggel szedett össze vékát és tálat, s amerre elment, szinte megvilágosodott a sötétség.

AMATEUR KIADÁSOK.

SZÁMOZOTT PÉLDÁNYOK.

- Kötve
- Arany János** balladái. Zichy Mihály rajzainak facsimiléivel. Díszes félbőr-kötésben 30.—
Készült könyvkedvelők számára finom papíron.
- **A nagyidai cigányok.** Fáy Dezső fametszeteivel. Díszes félbőr-kötésben ..... 20.—
E mű a könyvkedvelők részére 1—300-ig sorszámozva, háromszáz példányban készült, albumalakban finom velinpapíron.
- **Toldi trilógia.**
Bibliapapíron, ötszáz számozott példányban készült a Franklin-Társulat nyomdájában. Művészi összeállítását és a díszítő rajzokat *Jaschik Álmos* festőművész tervezte. A betűket külön e könyv céljaira a Franklin-Társulat betűöntődéje öntötte.
1—100. sz. pergament-bőr-kötésben . 40.—
101—500. sz. pergament-papírkötésben 20.—
- Bartóky József.** Jelenések. Szőnyi István négy eredeti rézkarcával 1—200-ig számozva famentes papíron, egész vászonkötésben ..... 18.—
- Gyulai Pál.** Nők a tükör előtt.
E könyvből 100 finom velinpapírosra és 400 famentes papírosra nyomtatott számozott példány készült a Franklin-Társulat nyomdájában. Művészi összeállítását és a díszítő rajzokat *Jaschik Álmos* festőművész tervezte. A betűket külön e könyv céljaira a Franklin-Társulat betűöntődéje öntötte.
1—100. sz. egész bőr-kötésben ..... 28.—
101—500. sz. félbőr-kötésben ..... 18.—

Hoffmann E. T. A. Brambilla hercegnő. Capriccio Jacques Callot metszeteihez. E mű a könyvkedvelők részére 1—300-ig sorszámozva, 300 példányban készült. Album-alakban, finom velinpapíron ...	20.—	
Lázár Béla. Paál László. Félbőr-kötésben .. Finom műnyomó papíron, 100 számo- zott példányban, 8 színes műmelléklettel, a szerző aláírásával.	80.—	
Molnár Ferenc. A hattyú	12.—	
— A testőr	12.—	
— Színház	12.—	
E könyvekből velinpapiroson egyszáz pél- dány készült 1—100-ig sorszámozva, arany- metszésű bőrkötésben, szerző aláírásával.		
Petőfi és Arany. A két Bolond Istók. E könyvből 500 velinpapirostra nyomta- tott, számozott példány készült a Franklin- Társulat nyomdájában. Művészi összeállítá- sát és a díszít rajzokat <i>Jaschik Álmos</i> festőművész tervezte. Az Elzevir-betűket külön e könyv céljaira a Franklin-Társulat betűöntődéje öntötte. Művészi kartonkötésben	10.—	
Shakspere összes színművei. I—III 4° fél- bőr-kötésben	140.—	
	Füzve	Kötve
Térey Sándor. Berg Kristóf lelkiis- merete. G. Szabó Kálmán fa- metszeteivel, finom papíron...	10.—	—.—
merített papíron	35.—	—.—

KÖLTŐK ÉS REMEKÍRÓK.

	Fűzve	Kötve
Arany János összes költői művei.		
10 kötet hat kötetben	—.—	48.—
— Összes kisebb költeményei	—.—	18.—
— Toldi trilógia	6.—	—.—
— Arany koszorú költeményeiből.	6.—	—.—
Arany László összes művei. I—V. . .	22.50	35.—
— Költeményei	6.—	—.—
Bajza József összegyűjtött munkái.		
I—VI.	25.—	40.—
— Munkái	6.—	—.—
Berzsenyi Dániel munkái	6.—	—.—
Csokonai Vitéz Mihály munkáiból	—.—	8.—
Dante Pokla. Fordította Radó A.	3.40	4.40
Dóczi Lajos munkái. I—X.	—.—	90.—
Garay János összes munkái. I—V. . .	—.—	40.—
— Válogatott munkái	6.—	—.—
Goethe. Faust. Iphigenia	6.—	—.—
— Költeményei. Ford. Dóczi Lajos	10.—	—.—
Gyulai Pál költeményei. I—II. . . .	9.20	—.—
— Vázlatok és képek	8.—	—.—
Homeros Iliasa. Ford. Kempf József	7.—	—.—
— Odysseiája. Ford. Kempf József	7.—	—.—
Katona József válogatott munkái . .	6.—	—.—
Kazinczy Ferenc válogatott munkái	6.—	—.—
Kisfaludy Károly munkái. I—II. . .	—.—	16.—
Kisfaludy Sándor minden munkái.		
I—VIII.	36.—	54.—
— Munkái I—II.	—.—	16.—
Kölcsey Ferenc minden munkái.		
I—X.	30.—	40.—
— Válogatott munkái	6.—	—.—

KÜLFÖLDI KLASSZIKUSOK.

	Füzve	Kötve
40 kötet.....	—.—	148.—
Tartalom: Angol költők — Balzac — Byron — Cervantes — Dante — Dickens I-II — Dosztojevszkij — Flaubert — Francia költők — Goethe I-III — Gogoly — Heine — Hoffmann — Ibsen — Keller I-II — Lessing — Maupassant — Mérimée — Meyer — Milton — Molière I-II — Német költők — Olasz költők — Pellico — Prévost — Puskin — Racine és Corneille — Schiller I-II — Shakespeare I-II — Stendhal — Thackeray — Tolsztoj — Turgenyev.		

Lévay József összes költeményei. I—II.	12.—	—.—
Madách Imre munkái	—.—	8.—

MAGYAR KLASSZIKUSOK.

Első sorozat 40 kötetben	—.—	148.—
Tartalom: 1. Kazinczy Ferenc. — 2. Kisfaludy Sándor. — 3. Csokonai Vitéz Mihály. — 4. Berzsenyi Dániel. — 5—6. Kisfaludy Károly. — 7. Kölcsey Ferenc. — 8. Katona József és Teleki László. — 9. Bajza József. — 10. Czuczor Gergely. — 11. Garay János. — 12. Jósika Miklós. — 13—16. Vörösmarty Mihály. — 17—20. Petőfi Sándor. — 21—24. Arany János. — 25—27. Tompa Mihály. — 28—29. Kemény Zsigmond. — 30. Madách Imre. — 31—34. Gyulai Pál. — 35. Szigligeti Ede. — 36. Vajda János. — 37. Péterfy Jenő. — 38. Beöthy Zsolt. — 39. Magyar népdalok. — 40. Magyar népballadák.		

MAGYAR KLASSZIKUSOK.

	Fűzve	Kötve
Második sorozat 20 kötetben	—.—	74.—
Tartalma : 1. Balassa Bálint, Zrínyi Miklós. — 2. Pázmány Péter. — 3. Mikes Kelemen. — 4. Gvadányi—Kármán—Fazekas. — 5—6. Jósika Miklós. — 7—9. Eötvös József. — 10. Arany János. — 11—12. Régi magyar elbeszélők. — 13. Lévay József. — 14. Baksay Sándor. — 15. Deák Ferenc. — 16. Kossuth Lajos. — 17. Gróf Széchenyi István. — 18—20. Kemény Zsigmond.		
Magyar népköltés remekei I—II. .	12.—	—.—
Mikes Kelemen. Törökországi levelei	—.—	8.—
Molière remekei. I—II.	12.—	—.—
Pázmány Péter munkáiból.	—.—	8.—
Petőfi Sándor összes költeményei.		
Albumalakú két kötetben	—.—	25.60
— Munkái. I—IV.	—.—	32.—
Puskin. Anyegin Eugén	—.—	2.60
Régi magyar költészet. I—II. . . .	12.—	—.—
Schiller válogatott költeményei . . .	6.—	—.—
Shakespeare összes színművei. Albumalakú három kötetben	—.—	60.—
— Remekei. I—III.	18.—	—.—
Toldy Ferenc. A magyar költészet kézikönyve. I—V.	—.—	36.—
Tompa Mihály munkái. I—IV. . . .	—.—	32.—
— Összes költeményei. Albumalak	—.—	32.—
Vajda János összes költeményei . .	5.—	—.—
Vargha Gyula költeményei	4.50	7.—
Vörösmarty Mihály összes költői művei I—II.	—.—	18.—
— Összes költői művei. Albumalak	—.—	10.—
Zrínyi Miklós válogatott munkái . .	8.—	—.—

MAGYAR KÖNYVTÁR
MIKSZÁTH KÁLMÁN
SOROZATA

NYOLC KÖTET

Beszterce ostroma

Szent Péter esernyője

Az új Zrinyiász

Tót atyafiak

Egy választás Magyarországon —

Demokraták

A jó palócok

Gavallérok — Kísértet Lublón

Prakovszky, a siket kovács —

A németke

A nyolc kötet ára egészvászonkötésben 18 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

ARANY JÁNOS

ÖSSZES KÖLTŐI MŰVEI

EMLÉKKIADÁS

A KÖLTŐ HALÁLÁNAK 50 EVES FORDULÓJÁRA

10 kötet hat kötetbe kötve

TARTALMA

I—IV. kötet. Kisebb költemények.

V. kötet. Az elveszett alkotmány.

Rózsa és Ibolya.

Szent László füve.

Murány ostroma.

Losonczi István.

VI—VII. kötet. A Toldi-trilógia.

VIII. kötet. Katalin. — Bolond Istók.

A Jóka ördöge.

A nagyidai cigányok.

Az első lopás. — Töredékek.

IX. kötet. Keveháza. — Buda halála.

X. kötet. Daliás idők. — A Csaba-eposz.

Ára 32 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

MAGYAR ELBESZÉLŐK.

	Fűzve	Kötve
Baksay Sándor. Szederindák	6.—	—.—
Balogh Gábor. Asszonyölök.....	6.—	—.—
— Katakлизma I—II.	12.—	—.—
Bartóky József. Magyar fabulák ..	5.—	—.—
— Piros rózsák	4.60	—.—
Borsodi László. Őszi napsütésben.	4.80	—.—
Drasche Lázár Alfréd. Amyr	6.—	—.—
— Tied az élet	6.—	—.—
Fáy András. A Bélteky-ház. I—II.	14.—	—.—
Fodor László. Márciusi éjszaka ...	3.—	—.—
Földi Mihály. A csábító	8.—	—.—
— A Halasi-Hirsch fiú	8.—	—.—
— A láthatatlan út	6.—	—.—
— A másik élet	6.—	—.—
— Az élet tolvaja	3.40	—.—
— Kádár Anna lelke	6.—	8.—
— Kezdődik újra minden.....	7.—	—.—
— Mámorosak. I—II.	7.—	—.—
— Övék az élet	8.—	—.—
— Sötétség	3.—	—.—
— Szahara. I—III.	6.—	—.—
Heltai Jenő. Tündérlaki leányok .	2.60	4.—
Jakab Ödön. Este felé	6.—	—.—
Jókai. A janicsárok végnapjai ...	10.—	—.—
— A kőszívű ember fiai. I—II. ..	16.—	—.—
— Az új földesúr	8.—	—.—
— Csataképek 1848—1849-ből ...	8.—	—.—
— Dekameron, három kötetben ..	24.—	—.—
— Délvirágok	7.—	—.—
— Egy az Isten. I—II.	14.—	—.—
— Egy magyar nábob. I—II. ...	12.80	—.—
— Kárpáthy Zoltán. I—II.	11.20	—.—
— Milyenek a nők	7.—	—.—
— Mire megvénülünk	8.60	—.—
— Népvilág	6.—	—.—

	Fűzve	Kötve
Jókai. Névtelen vár. I—II.	12.—	—.—
— Régi jó táblabírák.....	10.—	—.—
— Törökvilág Magyarországon ...	11.20	—.—
Jósika Miklós. Abafi.....	5.—	—.—
— A csehek Magyarországon I—II.	14.—	—.—
— A nagyszabeni királybíró	5.60	—.—
— Rákóczi Ferencz I—III.	14.40	—.—
— Utolsó Bátori I—II.	12.—	—.—
Karinthy Frigyes. Legenda az ezerarcú lélekről	1.—	—.—
Kemény Zsigmond. Gyulai Pál I—II.	10.50	—.—
— Férj és nő	5.—	—.—
— Beszélyek és regénytöredékek .	11.—	—.—
— A rajongók I—II.....	11.—	—.—
— Zord idő I—II.	11.—	—.—
Kóbor Tamás. Furcsák klubja	1.60	—.—
— Munka	3.—	—.—
Krúdy Gyula. A bűvös erszény ..	4.—	—.—
— Festett király.....	5.—	—.—
— Az első Habsburg	2.40	—.—
Kupcsay Felicián. Gyilkosság a Magány-utcában	5.—	—.—
Lakatos László. Az ember, az aszszony és a tolvaj	4.—	—.—
Mikszáth Kálmán. A fekete város I—III.	12.—	—.—
— A Noszty-fiú esete Tóth Mariával I—II.	12.—	—.—
— Tövískes látogatóban	4.50	—.—
Molnár Ferenc.		
— A gőzoszlop.....	2.40	—.—
— Egy gazdátlan csónak története.	3.50	5.—
— Hétágú síp	3.50	—.—
— Ketten beszélnek.....	3.50	5.—
— Kis hármaskönyv I—III:	—.—	6.—
— Muzsika	4.—	—.—
— Toll	7.—	—.—

Molnár Ferenc színművei.

	Fűzve	Kötve
— A doktor úr	1.—	—.—
— A farkas	3.50	—.—
— A hattyú.....	3.50	—.—
— A jó tündér	4.—	—.—
— A testőr	3.—	—.—
— A vörös malom	3.50	—.—
— Égi és földi szerelem	3.50	—.—
— Egy, kettő, három	3.60	—.—
— Farsang	3.50	—.—
— Játék a kastélyban	3.—	—.—
— Liliom	3.—	—.—
— Olympia	4.—	—.—
— Riviera	2.20	—.—
— Színház	3.50	—.—
— Úri divat	3.—	—.—
— Üvegcipő	4.—	—.—
— Színművei 12 kötetben, egész- vásznonkötésben	—.—	60.—
Móricz Zsigmond. A galamb papné .	4.—	—.—
Nádas Sándor. Úri és női vádlottak..	3.—	—.—
M. Pogány Béla. Fel a porból!	6.—	—.—
Rákosi Jenő művei I—XII.	60.—	100.—
— Emlékezések I—III., félbőrkö- tésben.....	—.—	48.—
Schöpflin Aladár. Balatoni tragédia	4.80	—.—
— Írók, könyvek, emlékek	—.—	3.—
Szabó Pál. Emberek	5.—	—.—
— Békalencse	3.—	—.—
Szász Károly. Képek és történetek .	5.—	—.—
Szenes Piroska. Csillag a homlokán I—II.	10.—	—.—
Szikra. A tóparti remete	3.60	—.—
Takáts Sándor. Kémyvilág Magyar- országon I—II.	9.—	—.—
Térey Sándor. Berg Kristóf lelki- ismerete.	5.—	—.—

	Függő	Kötve
Tersánszky József Jenő. A két zöld- ász	3.—	—.—
Török Sándor. Az idegen város I—II.	7.—	—.—
— Bankett a Kék szarvasban....	2.40	—.—
Tóth Béla. Gül Baba	—.—	22.—
Tóth Ede. Válogatott munkái	7.—	—.—
Vándor Iván. Andrea találkozik az élettel.....	5.—	—.—
— Andrea a nap felé fordítja az arcát	3.—	—.—
Vas Gereben. Nagy idők	7.—	—.—
— Pörös atyafiak	9.—	—.—
— Egy alispán	10.—	—.—
— Garasos arisztokrácia	7.—	—.—
— Parlagi képek.....	5.—	—.—

PINTÉR JENŐ

MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETE

KÉPES KIADÁS
ALBUMALAKÚ KÉT KÖTETBEN
Egészvászonkötésben 65 pengő

Első kötet :
A magyar irodalom 1900-ig.

Második kötet :
A magyar irodalom a XX. században.

Műmellékletekkel, arcképekkel, kéziratokkal s a legnevezetesebb magyar könyvillusztrátorok műveinek facsimileivel.

ERDŐS RENÉE

ÖSSZEGYÜJTÖTT MŰVEI

Jubiláris kiadás 30 kötetben.

A HARMINC KÖTETES SOROZAT TARTALMA :

- 1—2. Az uj sarj (két kötet).
- 3—4. Az élet királynője (két kötet).
- 5—6. Berekesztett utak (két kötet).
- 7—8. Ave Roma ! (két kötet).
9. Nyírfaerdő. — Novellák.
10. János tanítvány. — Assisibeli zsoldos.
11. Norina. — Hattyúk.
12. Az indiai vendég.
13. Fioretti.
14. Antinous.
15. Borsóhercegnő. — Novellák.
- 16—17. Santerra bíboros (két kötet).
- 18—19. Lavinia Tarsin házassága (két kötet).
- 20—21. Báró Herzfeld Clárisz (két kötet).
22. A hárfás.
23. A herceg.
24. A meztelen táncos.
- 25—26. A nagy sikoly (két kötet).
27. Pándy György iljúsága.
28. Versek.
- 29—30. Brüsszeli csipke (két kötet).

**Ára díszes aranyozott egészvászonkötésben
180 pengő.**

Megrendelhető 6 pengő havi részletfizetésre.

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

KÜLFÖLDI REGÉNYÍRÓK.

	Fűzve	Kötve
<i>Anderson.</i> Sötét nevetés	5.50	8.—
<i>Arlen.</i> Lily Christine	5.50	8.—
<i>Balzac.</i> Ursule Mirouët	5.—	7.—
<i>Bennett.</i> Vasúti baleset	3.—	4.50
<i>Bonsels.</i> Eros és az evangéliumok	—.—	4.50
— Indiában	4.—	5.50
— Tündérvilág	4.50	7.—
<i>Bontempelli.</i> Világszép asszony Adria	2.60	4.10
<i>Bordeaux.</i> Akik az élettől félnek .	5.50	8.—
<i>Borgese.</i> Élők és holtak I—II. ...	5.40	8.40
<i>Couperus.</i> Psyche	—.—	4.50
<i>Deeping.</i> Sorrell és fia I—II.	6.—	9.—
<i>Deledda.</i> A jó lelkek	5.—	7.—
<i>Dosztojevszkij.</i> Netocska Nezvanova	3.—	5.50
<i>Duhamel.</i> Éjféli vallomás	3.50	5.—
<i>Dümov.</i> Szélhalászok	5.—	7.—
<i>Galsworthy.</i> A sötét virág	4.—	6.50
— Forsyte Saga I—III.	18.—	25.50
— A fehér majom	7.—	9.50
— Az ezüst kanál	7.50	10.—
— Hattyúdal	7.50	10.—
— A Forsyte-börzén	5.—	7.—
— Mindenén túl	6.—	8.—
— A szent ember	7.50	9.50
— Szigeti képmutatók	5.50	8.—
<i>Gogoly.</i> Mirgorod. I. Régimódi földes- urak	3.—	—.—
— II. Bulyba Tarász	3.—	—.—
— I—II. Egybekötve	—.—	7.50
<i>Gorkij.</i> Gorgyjejev Foma	6.—	8.50
<i>Hémon.</i> Maria Chapdelaine	—.—	4.50
<i>Jaloux.</i> A jégmadár	4.50	7.—
<i>Jerome.</i> Minden út a Kálváriára vezet	—.—	6.50
<i>Kennedy.</i> Az állhatatos tündér ...	6.—	—.—
— A család bolondja I—II.	5.40	8.40

	Pfízve	Kötve
<i>Kipling.</i> Három katona	5.50	8.—
<i>Lagerlöf.</i> A császár	—.—	5.50
— A generális gyűrűje. Egy udvarház története	5.—	7.—
— A Löwensköld-lány	6.50	9.—
— Anna Svärd	5.50	7.50
— Az Antikrisztus csodái.....	6.—	8.50
— Gösta Berling I—II.	8.—	13.—
— Helga. Marianna	3.—	5.50
— Jeruzsálem I—II.	10.—	15.—
— Krisztus-legendák	3.50	6.—
— Liljecrona otthona	4.—	6.50
<i>Lewis Sinclair.</i> Arrowsmith. I—II.	12.—	17.—
<i>Lewis Sinclair.</i> A Fő-utca I—II..	9.—	13.—
<i>Merezskovszkij.</i> Az Istenek halála. Julian Apostata	4.50	6.—
— Az Antikrisztus. Péter és Alexej. I—II.	7.—	10.—
<i>Morand.</i> Az élő Buddha	5.—	7.—
<i>Nansen Péter.</i> A Menthe-testvérek. Mária	—.—	4.50
<i>Noailles.</i> Új remény	3.50	6.—
<i>Reade.</i> A földönfutó örökös	4.—	6.50
<i>Rocca.</i> Az orkán I—II.....	5.40	8.40
<i>Schnitzler.</i> Garlan Berta asszony .	—.—	4.50
<i>Shaw.</i> Cashel Byron mestersége ..	—.—	7.50
<i>Stevenson.</i> A ballantraei földesúr .	4.50	6.50
<i>Turgenyev.</i> Tavaszi hullámok	5.—	6.50
<i>Walpole.</i> Egy vöröshajú ember ...	3.20	4.70
<i>Wells H. G.</i> A halhatatlan tűz ..	3.50	6.—
— A püspök lelke	5.50	8.—
— A szenvedélyes barátok	5.50	8.—
— A szerelem és Lewisham úr ..	4.50	—.—
— A szív titkos kamarái.....	4.50	7.—
— Az időgép	3.50	6.—
— Az új Machiavelli I—II.	7.50	15.—
— Dr. Moreau szigete	3.50	—.—

	Füzve	Kötve
— Emberek a holdban	4.—	6.50
— Emberistenek	4.50	7.—
— Házasság I—III.	8.50	11.—
— Joan és Péter I—IV.	13.—	18.—
— Krisztina Alberta apja I—II. .	7.50	12.50
— Új világ a régi helyén.....	5.50	8.—
— Világok harca	3.50	6.—
<i>Wilde.</i> A kritikus mint művész...	4.50	6.—
— A szent kurtizán. — A jelenték- telen asszony.....	3.50	5.—
— De profundis.....	3.50	5.—
— Dorian Gray arcképe	5.—	6.50
Ugyanaz egészvászonkötésben .	—.—	7.50
<i>Wilde.</i> Gránátalmaház	4.50	6.—
— Lady Windermere. — Bunbury	3.50	5.—
— Mesék, történetek.....	3.50	5.—
— Salome. * Pádúai hercegnő. — Flórenci tragédia	4.50	6.—
— Vera. — Az eszményi férj	3.50	5.—
— Versek	4.50	6.—
— Művei. Teljes kiadás. 10 kötet- ben, félvászonkötésben tokban	—.—	55.50
— De profundis 16°	—.—	1.40
<i>Zola.</i> Termékenység I—II.	—.—	18.—
<i>Zweig Stephan.</i> Érzések zűrzavara	5.—	7.50

MINDNYÁJUNK KÖNYVTÁRA.

<i>Boylesve.</i> Cloque kisasszony	3.50	—.—
<i>Gobineau.</i> A renaissance	4.50	—.—
<i>Hoffmann E. T. A.</i> Éjféli mesék	4.—	—.—
<i>Lesage.</i> A sánta ördög	4.—	—.—
<i>Mérimée.</i> Testvérharc	4.50	—.—
<i>Neumann Alfred.</i> Lázadók I—II.	4.—	—.—
— A sátán I—II.....	8.—	12.—
<i>Stacpoole.</i> A karmazsin-ház árnyéka	2.—	—.—
— A szabadulás	4.50	—.—
<i>Szerelmes barátság</i>	2.—	—.—

A Franklin-Társulat NOBEL-díjat nyert írói 1901—1932.

HENRI BERGSON

	Pengő
Idő és szabadság	f 5·50
Metafizikai értekezések	f 4·50
<i>René Gillouin</i> : Bergson filozófiája	k 2·50

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON

Leonarda. <i>Színmű</i>	f 1·20
-------------------------------	--------

GRAZIA DELEDDA

Jó lelkek	k 7.—	f 5.—
A mi urunk		f 6.—
Varázs alatt		f —40

DON JOSÉ ECHEGARAY

Szent-e vagy örült? <i>Színmű</i>	f —80
A nagy Galeotto. <i>Színmű</i>	f 1·20
Folt, amely tisztít. <i>Színmű</i>	f 1·20
Az utcai énekeslány. <i>Színmű</i>	f —40
Roberto de Pedrosa. <i>Színmű</i>	f —80
Bernardo Montilla. <i>Színmű</i>	f 1·60

RUDOLF EUCKEN

Az élet értelme és értéke	k 4.—
---------------------------------	-------

ANATOLE FRANCE

A rózsafa bútor	k 1·40
Régi dolgok	f —40
Az ing	f —80
Elbeszélések	f —60
A kyméi énekes	f —40
Crainquebille. — Putois	f —40
Gallio	f —40

Rövidítés: f = füzve k = kötve

Az 1932. évi NOBEL-díj nyertese

GALSWORTHY

A FORSYTE SAGA

propaganda-kiadás

kötetenként 2 pengő 50 fillér

Eddig megjelent

A vagyon ura

A bíró előtt

Ez a ház kiadó

Havonként további egy-egy kötet

A fehér majom

Az ezüst kanál

Hattyúdal

A Forsyte-börzén

GALSWORTHY egyéb regényei

	Fűzve	Kötve
A sötét virág _ _ _ _ _	4.—	6.50
A szigeti képmutatók _ _ _ _ _	5.50	8.—
Mindenen túl _ _ _ _ _	6.—	8.—
A szent ember _ _ _ _ _	7.50	9.50

A Franklin-Társulat NOBEL-díjat nyert írói 1901—1932.

GERHART HAUPTMANN

Pengő

Thiel pályáőr. — A soanai eretnek.....	k	4·50
A takácsok. <i>Színmű</i>	k	1·40 f—80
A bunda. <i>Színmű</i>		f—80
Hannele. <i>Színmű</i>	k	1·60 f—80
Henschel fuvaros		f—40

CARL GJELLERUP

Arkádiai legenda		f—40
------------------------	--	------

VERNER von HEIDENSTAM

Szent György és a sárkány		f—80
---------------------------------	--	------

PAUL HEYSE

A grófi kastélyban.....		f—80
Két rab		f—80
A sellő		f—40

RUDYARD KIPLING

Három katona	k	8.— f 5·50
Indiai történetek	k	1.— f—80
A dsungel könyve	k	3·50
Újabb dsungel-történetek		f—40
Muszkák foglya		f—40
Suddhoo házában		f—40
Gyermekmesék	k	5.—

Rövidítés: f = füzve k = kötve

A Franklin-Társulat NOBEL-díjat nyert írói 1901—1932.

SELMA LAGERLÖF

	k	f	Pengő
Gösta Berling. I—II.	13	—	8
A császár	4	50	3
A Löwenskjöld-leány	9	—	6
Jeruzsálem. I—II.	15	—	10
Liljecrona otthona.....	5	50	4
Az Antikrisztus csodái	8	50	6
Helga. — Marianne	4	50	3
Krisztus-legendák	6	—	3
Anna Svärd	7	50	5
Legendák			—40
Az ezüstbánya			—40

SINCLAIR LEWIS

Arrowsmith. I—II.	17	—	12
A Fő-utca. I—II.	13	—	9

MAURICE MAETERLINCK

A méhek élete	4		
Monna Vanna. <i>Színmű</i>	1	80	
Szent Antal csodája. <i>Színmű</i>	1	—	40
Családi kör			—40

BERNARD SHAW

Cashel Byron mestersége	7	50	5
Az ördög cimborája. <i>Színmű</i>			—80
A kapitány. <i>Színmű</i>			—80
Az orvos dilemmája. <i>Színmű</i>			—80

HENRYK SIENKIEWICZ

Falusi tragédia			—40
-----------------------	--	--	-----

Rövidítés: — füzve k — kötve

UTAZÁSOK, FÖLDRAJZI MŰVEK.

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG KÖNYVTÁRA.

Egészvászon-
kötésben

<i>Almásy László</i> : Autóval Szudánba	12.80
<i>Baktay Ervin</i> : A világ tetején	16.—
<i>Balbo Italo</i> : Repülőrajokkal az Óceánon át	10.—
<i>Sten Bergman</i> : Kamcsatka ősnépei között	14.—
<i>Cholnoky Jenő</i> : Afrika. Két kötet	30.—
<i>Fehér Géza</i> : Kanitz Fülöp Félix, a Balkán Kolumbusza	5.—
<i>Gubányi</i> : Ausztrália	10.—
<i>Hedin Sven</i> : Ázsia szívében I—II.	20.—
<i>Pfizenmayer</i> : Kelet-szibiria ősvilága	10.—
<i>Savojai L. Amadé</i> : Ruvenzori	10.—
<i>Scott</i> utolsó útja	14.—
<i>Stein Aurél</i> : Homokba temetett városok. — Nagy Sándor nyomában	11.— 11.—
<i>Steinen</i> : Közép-Brazília	10.—
<i>Up de Graff</i> : Az Amazonasz őserdeiben	7.—

VILÁGJÁRÓK.

UTAZÁSOK ÉS KALANDOK.

	Fűzve	Kötve
<i>Berger</i> : Az örök tavasz szigetein	—.—	4.20
<i>Berges</i> . A föld csodái	—.—	4.20
<i>Cholnoky Béla</i> . Gróf Teleky Sámuel útja Kelet-Afrikában	—.—	4.20
<i>Gilder</i> . A «Jeannette» pusztulása	—.—	4.20
<i>Hagenbeck</i> . Kelet India szigetorszá- gában	—.—	4.20
<i>Hedin Sven</i> . Belső-Ázsia küszöbén	—.—	4.20
— Első utam Ázsiába	—.—	4.20

	Füzve	Kötve
<i>Holub.</i> Tizenegy év Dél-Afrikában .	—.—	4.20
<i>Mansilla.</i> A pampák utolsó vad in- diánjai	—.—	4.20
<i>Meyer.</i> Dél-Amerika hegyóriásai ..	—.—	4.20
<i>Mungo Park.</i> A Gambiától a Nigerig	—.—	4.20
<i>Nachtigal.</i> Szahara és Szudán	—.—	4.20
<i>Phillip.</i> Ausztrália honalapítói ...	—.—	4.20
<i>Reischek.</i> A maórik földjén	—.—	4.20
<i>Rummel.</i> Napsütötte országokban	—.—	4.20
<i>Schweinfurth.</i> Afrika szívében	—.—	4.20
<i>Stefansson.</i> Amerika legészakibb tájain	—.—	4.20
<i>De la Vega.</i> Az inka birodalom	—.—	4.20
<i>Wegener.</i> Egy világjáró emlékei...	—.—	4.20
— Szálljatok velem!	—.—	4.20

OSSENDOWSKI.

Állatok, emberek és istenek...	—.—	10.—
A nap rabszolgái. Két kötet ..	—.—	15.—
A sivatag népe	—.—	10.—
A sötét Kelet árnyéka	—.—	8.—
A Szahara lelke	—.—	9.20
Ázsiai titkok, ázsiai emberek .	—.—	10.—
Kínai rejtelmek	—.—	9.—
Lenin I—II.	14.—	18.—
Véres napok, cári rabok	—.—	10.—

KITTENBERGER KÁLMÁN

A MEGVÁLTOZOTT AFRIKA

Vadászaton a háború utáni Afrikában

109 eredeti fényképfelvétellel

Díszkötésű albumalakban 32 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

MŰVÉSZETI MŰVEK.

	Füzve	Kötve
<i>Beöthy Zsolt.</i> A művészetek története I—III.	75.—	105.—
<i>Berzeviczy Albert.</i> Italia I—II. ...	—.—	40.—
<i>Carter—Mace.</i> Tut-ankh-Amensírja	—.—	12.40
<i>Carter H.</i> Tut-ankh-Amen koporsója és múmiája	—.—	18.80
<i>Lázár Béla.</i> Paál László. 2. kiadás	30.—	40.—
— Amateur félbőrötésben	—.—	80.—
<i>Magyarország.</i> Vereckétől napjainkig I—V. félbőrötésben	—.—	145.—
<i>Malonyay Dezső.</i> A magyar nép művészete I—III.	—.—	80.—

MŰVÉSZETI KÖNYVTÁR.

<i>Darvai.</i> Benvenuto Cellini	—.—	14.—
<i>Divald.</i> Budapest művészete	—.—	9.—
<i>Éber.</i> Donatello	—.—	14.—
<i>Leipnik.</i> A barbizoni iskola	—.—	14.—
<i>Malonyay.</i> A fiatalok	—.—	16.—
— Mednyánszky	—.—	14.—
— Munkácsy Mihály I—II.	—.—	28.—
— Szinyei Merse Pál	—.—	14.—
<i>Meller.</i> Michel Angelo	—.—	14.—
<i>Öhquist.</i> A finnek művészete	—.—	16.—
<i>Pekár.</i> Ferrara, Ravenna, Firenze	—.—	13.—
<i>Péter.</i> A magyar művészet története. Két kötet	—.—	25.—
<i>Takács.</i> Dürer	—.—	14.—
<i>Wollanka.</i> Raffael	—.—	16.—
<i>Ybl.</i> A gotikus szobrászat Olaszországban	—.—	9.—
— Toscana szobrászata a Quattrocentóban I—II.	40.—	—.—

PÉTER ANDRÁS
A MAGYAR MŰVÉSZET TÖRTÉNETE

KÉT KÖTET 200 KÉPPEL

Ez az első könyv, amely anyagához méltó terjedelemben, a művészettörténet modern szempontjaival és kritikai szellemében tárgyalja a magyar festészet, szobrászat és építészet fejlődését, kimagasló alakjait és alkotásait.

**A két kötet díszes egészvászonkötésben
25 pengő**

ZSINDELY FERENC

ISTEN SZABAD EGE ALATT

**Elbeszélések
vadról, vadászatról, vadászemberekről**

Zsindely Endre fényképfelvételeivel

Díszkötésű albumalakban 20 pengő

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

A keresztény család könyvei

**ÁRPÁDOK VIRÁGA
SZENT IMRE HERCEG**

Írta Dr. RÉVAY JÓZSEF

Regényes korrajz a magyar ifjúság szentjének életéről

Díszkiadás 40 pengő.

SZENTEK LEGENDÁI

Régi és új legendá-könyvekből fordította és összeállította

Dr. RÉVAY JÓZSEF

Díszkiadás 44 pengő.

**SZENTHELYEK KÖNYVE
ZARÁNDOKÚT
A SZENTHELYEKRE**

Írta Dr. RÉVAY JÓZSEF

A Szentföld, Róma, Padova, Assisi, Lourdes, a külföld és Magyarország Mária-szenthelyeire vezet ez a könyv.

Díszkiadás 44 pengő.

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

A keresztyénség örök könyve

NAGY KÉPES BIBLIA

KÁROLI GÁSPÁR

fordítása a leghitelesebb átdolgozásban

RAVASZ LÁSZLÓ

előszavával

Albumalakú díszkiadás aranyozott egészborrkötésben

DÓRÉ GUSZTÁV

130 egészoldalas illusztrációjával

Ára 64 pengő

Sajtó alatt:

RAVASZ LÁSZLÓ

ALFA ÉS ÓMEGA

Prédikációk, beszédek, tanulmányok két kötetben

A reformátusok nagynevű püspöke, a szónoklat és eszay mestere, e könyvben gyűjtötte össze a legutóbbi években elmondott egyházi beszédeit és irodalmi tanulmányait, amelyek a hívők ezrein túl minden gondolkodó emberhez egyformán szólnak

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

A FRANKLIN-TÁRSULAT

építőjáték, matricás,
kivágott és elszakíthatatlan

képeskönyvei

1 pengőtől 10 pengőig

a legszebb ajándékok

IFJÚSÁGI IRATOK.

	Füzve	Kötve
De Amicis—Radó. Szív	—.—	5.60
Andersen meséi	—.—	6.—
— Újabb meséi	—.—	6.50
— Krisztián, a hegedűs	—.—	6.50
Baksay Sándor. Dáma	5.—	8.—
Balázs. A kivándorló fiú	—.—	2.80
Ballantyne. A korallsziget	—.—	8.—
Bánfi János. Egyszer volt.....	—.—	4.—
— Legszebb regefűzér	—.—	4.—
— Tündéerkert	—.—	4.—
Bartóky József. Finom fickók	—.—	5.60
Bechstein meséi (Ford. Evva M.) .	—.—	8.80
Beecher-Stowe. Tamás bátya kuny- hója	—.—	6.—
Benedek Elek. Ezer esztendő	—.—	2.80
— Figurás-mókás történetek	—.—	4.—
— Honszerző Árpád	—.—	11.—
— Jankó, Juci és Fokszi kalandja	—.—	6.—

	Füzve	Kötve
Benedek Elek. Jankó, Juci és Fokszí újabb kalandja	—.—	6.—
— Mesemondó esték	—.—	5.—
— Öcsike nadselű gondolatai.....	—.—	4.—
— Oh szép ifjúságom	—.—	4.—
— Rókáné komámasszony	—.—	4.—
— A sárga csikó.....	—.—	2.80
— Székely mesemondó	—.—	6.50
— Szigeti veszedelem.....	—.—	4.50
— Toldi Miklós	—.—	7.—
— Veréb Jankó és Gavallér Jankó	—.—	4.—
— Vidám állattörténetek	—.—	4.—
— Virágoskert	—.—	6.—
— Kis színdarabok kicsinyeknek .	1.—	—.—
Bezerédy. Flóri könyve	2.80	4.—
Bisi Albini—Eródi. Grazia fia	—.—	4.50
Bodrogi Lajos. A regélő tulipán ..	—.—	8.50
Bonkáló Sándor. A fehér cár mese- kertje	—.—	4.—
Bulwer—Gaal. Pompéji pusztulása	—.—	8.—
Büttner Lina. Egy rút kis leány tör- ténete.....	—.—	6.—
— Szabadság földön, égen	—.—	4.—
Cervantes—Radó. Don Quijote. Dísz- kiadás	—.—	11.—
Cervantes. Don Quijote kalandjai..	—.—	4.—
Collodi—Radó. Tuskó Matyi	—.—	5.—
Cooper—Mikes. Vadfogó	—.—	4.50
— Az utolsó mohikán	—.—	4.—
Cox. Görög regék	—.—	12.—
Czike Imre. Jézus születése és gyer- mekkora	—.—	6.80
Dánielné Lengyel Laura. A túlsó par- ton	—.—	6.—
Daudet A. Tarasconi Tartarin	—.—	4.—
Defoe—Domby. Robinson	—.—	2.40
Defoe—Gaal. Robinson. Díszkiadás	—.—	10.—

	Füzve	Kétvs
Deli. Bácsi Jakab	—.—	4.—
Dickens. A régi Anglia	—.—	4.—
— Copperfield Dávid élete	—.—	8.—
— Kis Dorrit	—.—	8.—
— Twist Olivér	—.—	5.—
Eckstein Ernő. A Claudiusok, I—II.	—.—	10.—
Erődi Béla. A Fáraók országában ..	6.—	9.—
— A Szentföldön	6.—	9.—
Ezopus meséi. (Átdolgozta Boros Gábor)	—.—	5.60
Faragó Ede, Vitéz. Ősök öröksége .	2.40	—.—
Fáy Ilona. Alkonyat	3.—	—.—
Fayné. Leányévek	—.—	6.—
Fehér Lidia. Mosolygó könyv	—.—	4.50
Földes Géza. A búrok magyar vitéze	—.—	6.—
— Elbeszélések az állatvilág köréből	—.—	3.—
Gaál Mózes. Burkus	—.—	4.50
— Hun és magyar mondák	—.—	8.—
— Két diák levelezése	—.—	4.—
— Kujak András	—.—	5.60
Gedeon. Német hősmondák	3.20	5.—
Gibson. A modern gyáripár	—.—	12.—
— A tudomány hősei	—.—	5.—
Gracza György. Talpra magyar ...	—.—	9.—
Grimm meséi	—.—	5.50
— Válogatott meséi	—.—	5.50
— Összegyűjtött meséi	—.—	10.—
Grósz Lajos. A természet köréből	—.—	16.—
Gulliver utazásai	—.—	4.50
Halévy. Criquette	—.—	7.—
Hankó Vilmos. Universum.		
III.	—.—	18.—
V.	—.—	18.—
VII.	—.—	18.—
VIII.	—.—	14.—
IX.	—.—	14.—
X.	—.—	10.—

	Füzve	Kötve
Haugh Béla. Vitéz Hány János hőstettei	—.—	8.50
Havas Istvan. Magyar hegedű	—.—	8.—
Hedin Sven. Az északi sarktól a déli sarkig	—.—	8.—
Helm Klementina. Futri Kata ...	—.—	4.60
Hevesi Lajos. Jelky András	—.—	8.—
Hoffmann Ferenc. Ötven kis mese	—.—	8.20
— Száz elbeszélés	—.—	4.—
Holló Sári. Pöröl a ládika	—.—	8.—
Jókai Mór. Csataképek. Díszkiadás	—.—	24.—
— Kis Dekameron	—.—	9.—
— A magyar nemzet története, egy kötetben	—.—	30.—
— Válogatott beszélei. Kartonkötésben	—.—	5.50
Károly bácsi. Csóri Csirkász társasága	—.—	8.80
— Kacagó mesék	—.—	8.80
Kipling. A dsungel könyve. Ford.		
<i>Mikes Lajos</i>	—.—	8.50
— Gyermekmesék. Ford. <i>Mikes L.</i>	—.—	5.—
Konrádné. Tarka pillangók	—.—	8.—
Krúdy Gyula. A cirkuszkirály	—.—	4.—
— Mesemondások Jókai Mórról ..	—.—	4.—
Lamb. Shakespeare meséi	—.—	10.—
Laurie. A délafrikai aranykeresők	—.—	8.—
Lesage-Komor. Gil Blas	—.—	6.20
Madzsar. Legjobb otthon	—.—	4.—
Mantegazza-Kerékgyártó. A munka öröme	—.—	5.—
Mauksch Kornélia. Fehér Rózsa ..	—.—	8.—
— Zörgő harasztok	—.—	8.—
Mayer Miksa. Aranybánya	—.—	4.60
Móka Bácsi meséi	—.—	4.—
Molnár Ferenc. A Pál-utcai fiúk. — Rajzokkal	—.—	5.—
Mouton. Cougourdan Márius	—.—	5.—

	Füzve	Kötve
Münchenhausen. Ford. <i>Gaal Mózes.</i>		
Díszkiadás	—.—	9.—
Newman. Tündérvirágok (<i>Pogány</i> <i>Willy</i> képeivel)	—.—	10.—
Ossendowski. Egy csimpánzkisasszony naplója	—.—	5.20
Pásztor Árpád. Szultán Jancsi	—.—	3.—
Paulini Béla. Dugasz Matyi biro- dalma	—.—	6.50
Perrault. Tündérmesék	—.—	8.—
Przevalszkij. Zajzánból Tibetbe..	—.—	8.50
Rabelais—Komor. Az óriás Gar- gantua és Pantagruel	—.—	7.80
Rákosi Viktor. Bécsi diákok	—.—	6.—
— Egy tutaj története	—.—	4.—
— Kexholmi Mária	—.—	5.50
— Kisbörgözdől Väterlőig	—.—	7.—
— A maharadzsa gyémántjai	—.—	4.50
— Lagoszta titka	—.—	5.50
— Oglán bég kincse	—.—	6.50
Ráth-Végh István. Az éremadár ..	—.—	8.—
Rónai Mária. A drága iskola	—.—	6.—
Schöpflin. Hatvani professzor fel- támadása	—.—	2.80
— Az ördögfiókák	—.—	4.—
— Tillinkó kópéságai (Till Eulen- spiegel)	—.—	7.20
Sebők Zsigmond. A bárónő rokonai	—.—	3.—
— A milliomos fia	—.—	4.—
— Az arany cipő	—.—	3.50
— Csutora Jancsi cimborái	—.—	6.—
— Csutora Jancsi kalandozásai a levegőben	—.—	6.—
Sebők Zsigmond. Dörmögő Dömö- tör utazása a cserkészfiúkkal..	—.—	6.50
— Dörmögő Dömötör utazása a Vaskapuhoz	—.—	8.80

	Füve	Kötve
— Legszébb mesék. Nagy 4° díszkiadás	—.—	18.—
Seress Imre. A magyar Robinsonok	—.—	4.—
Seton Thompson. A két vadóc ...	—.—	5.80
— A két vadóc az erdőben	—.—	5.80
— Rolf	—.—	4.80
Stevenson. A fekete nyíl	—.—	8.—
Temesi Győző. A csejének romlása	2.—	—.—
— Az ember harcol	4.—	—.—
— Élni!	—.—	5.40
— Győzni!	5.40	7.—
Természettudományi olvasmányok (Szterényi)	—.—	5.—
Teveli Mihály. Az Úkey fiúk	—.—	3.—
Tillinkó kópéságai (<i>Till Eulenspiegel.</i> Átdolgozta. <i>Schöpflin Aladár</i>) ..	—.—	7.20
Toldy László. Magyar Szent Erzsébet élete. Kis 8°	—.—	4.—
Tóth Sándor. A magyar szabadság atyja	—.—	4.—
— Erdély nagyasszonya	—.—	6.—
Vachott. Ifjúsági iratok	—.—	3.40
Vajda Emil. Kossuth Lajos élete .	—.—	4.—
Williams. A modern technika nagy alkotásai	—.—	12.—
Zselihovszkája. Messze Tatárország- ban	—.—	8.—

A FRANKLIN-TÁRSULAT

építőjáték,
matricás,
kivágott és

elszakíthatatlan képeskönyvei

1 pengőtől 10 pengőig

a legszebb ajándékok

VERNE GYULA RÉGÉNYEI

Egyedüli jogositott képes kiadás.

Két új, magyarul eddig meg nem jelent kötet:
Storitz Vilmos titka P 4.— A Szahara tengere P 5.—

Kapható kötetek:

	Pengő
A Bégum 500 milliója	4.50
A bundák hazája	5.—
A Chancellor	4.—
A francia zászló	4.50
A gőzház	8.—
A hódító Robur	5.—
A Jangada I—II.	8.50
A lángban álló szigettenger	6.—
Antifer mester	8.—
A Robinsonok iskolája	4.50
Az úszó sziget	6.50
Az úszó város	4.—
Cascabel Caesar I—II.	8.50
Dél csillaga	4.50
Egy kínai viszontagságai	4.50
Egy sorsjegy 9672-dik szám	4.50
Eszak a Dél ellen I—II.	8.50
Grant kapitány gyermekei I—II.	8.50
Három orosz és három angol	6.—
Kéraban a vasfejű	7.50
Két évi vakáció I—II.	8.50
Két Kip testvér	5.—
Különös végrendelet	7.—
Névtelen család I—II.	8.50
Öt hét a léghajón	6.—
Rejtelmes sziget	6.50
Sándor Mátyás I—II.	8.50
Senki fia	6.50
Servadac Hector	5.—
Sztrogoff Mihály utazása	5.—
Tizenöt éves kapitány	5.—
Utazás a föld körül 80 nap alatt	5.—
Utazás a holdba	4.50
Utazás a hold körül	4.—
Utazás a tenger alatt	5.—
Várkastély a Kárpátokban	4.50
Város a levegőben	5.—
Világfelfordulás	4.50
A föld felfedezése I—IV.	36.—

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

